



**ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

**ЛОИҲАИ
БАРНОМАҲОИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»**

Душанбе – 2016

**ББК 67.99(2 тоҷик)-3+67.99(2)8+67.99(2)9+67.99(2)3
М-52**

Мухаррирони масъул: Зариф Ализода, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон; Суҳайлӣ Қодирӣ, сардори Шӯъбаи ташкилӣ, иттилоотӣ ва таҳлили Дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

IBSN

© Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Пешгуфтор

Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020, ки аз ҷониби мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон таҳия ва бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 12 декабри соли 2012 №678 тасдиқ гардидааст, фарогири таълими соҳаи ҳуқуқи инсон дар низоми маориф, курсҳои омӯзишӣ ва бозомӯзии муаллимон, судяҳо, хизматчиёни шаҳрвандӣ, кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва хизматчиёни ҳарбии ҳамаи сатҳҳо мебошад.

Татбиқи Барнома се марҳила: марҳилаи якум солҳои 2013-2014, марҳилаи дуюм солҳои 2015-2018 ва марҳилаи сеюм солҳои 2019-2020-ро дар бар мегирад.

Зимни татбиқи марҳилаи якуми Барнома дар назди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон Шӯрои ҳамоҳангсози байниидоравӣ аз намояндагони сохторҳои таълимии вазоратҳо, идораҳо ва муассисаҳои олии таълимӣ ва дигар ташкилотҳо таъсис дода шудааст, ки дар назди он вобаста ба самтҳои асосии иҷроӣ Барнома шаш гурӯҳи корӣ амал менамоянд.

Аз ҷониби гурӯҳҳои кори назди Шӯрои ҳамоҳангсози байниидоравӣ 17 барномаҳои мақсаднок таҳия гардиданд. Ин барномаҳо барои дар муассисаҳои таҳсилотӣ ҷорӣ намудани фанни «Ҳуқуқи инсон» ба Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар идораҳои дахлдор ирсол гардиданд.

Барномаҳои таълимии мазкур дар баъзе вазорату идораҳо мавриди татбиқ қарор гирифтаанд. Аз ҷумла, дар Донишкадаи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Омӯзишгоҳи олии сарҳадӣ ва Мактаби олии Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофиа, Маркази тақмили ихтисоси кормандони мақомоти прокуратура, Академияи Вазорати корҳои дохилӣ, Маркази таълимии судяҳои назди Суди Олӣ, Донишкадаи тақмили ихтисоси Вазорати адлия, Муассисаи давлатии тақмили ихтисоси Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли омӯзиши фанни “Ҳуқуқи инсон” ва курсҳои кӯтоҳмуддат оид ба ҳуқуқи инсон ба роҳ монда шудаанд.

Итминон дорем, ки татбиқи барномаҳои мазкур чиҳати самаранок ба роҳ мондани низоми таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон, баланд гардидани маърифати ҳуқуқӣ ва пешрафти ҳуқуқи инсон мусоидат мекунад.

**Зариф Ализода,
Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Қ А Р О Р И

Шӯрои Ҳамоҳангсози Байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон
барои солҳои 2013-2020

Аз 5 декабри соли 2014 №4

ш.Душанбе

Дар бораи ҷонибдорӣ кардани
Барномаҳои таълимӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон

Бо мақсади татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020 Шӯрои Ҳамоҳангсози Байниидоравӣ оид ба татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон

қ а р о р м е к у н а д:

1. Барномаҳои таълимӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон ҷонибдорӣ карда шуда, барои тасдиқ ба мақомоти дахлдор ирсол карда шаванд (Замимаҳои №№1-17).

2. Назорати иҷрои қарори мазкур ба зиммаи Котиби Шӯрои Ҳамоҳангсози Байниидоравӣ оид ба татбиқи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон вогузор карда шавад.

Раиси
Шӯрои Ҳамоҳангсози
байниидоравӣ

З.Ализода

*Замимаи 1 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байнидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ШУНАВАНДАҶОНИ АКАДЕМИЯИ
ВАЗОРАТИ КОРҲОИ ДОХИЛИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

САРСУХАН

Ҳуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини тамаддуни ҷаҳонист. Амалисозӣ ва ё баръакс вайрон кардани ҳуқуқҳои инсон ба инкишофи руҳӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсии ҷӣ давлат ва ҷӣ ҷомеа, умуман ба ҳар як шахсияти алоҳида таъсир мерасонад. Ҳуқуқи инсон барои он зарураст, ки манфиатҳои ҳар як шахсро ҳимоя ва таъмин намуда, барои ҳар як шахс зиндагонии арзанда ва инкишофи озодонаро фароҳам меоварад.

Барномаи мазкур бо назардошт ва мутобиқи талаботи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ соҳаи ҳуқуқи инсон, ки аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф шудаанд, омада гардидааст.

Тоҷикистон дар шароити истиклолияти давлатӣ барои шинохти ҳуқуқу озодиҳои инсон ва муқаддасоти давлатдорӣ аз диди тоза назар андохта, беҳтарин арзишҳо, ормонҳо ва ҷенақҳоеро муайян карданист, ки метавонанд манфиатҳои имрӯзу фардои миллату давлатро дилпуруна дифоъ намоянд. Бо ин мақсад ҷӣ таҷрибаи таърихи ҳуқуқи ниёгон ва ҷӣ дастовардҳои ҷаҳони муосир мавриди омӯзиш қарор мегиранд. Шинохти инсон ҳамчун арзиши олии дар анъанаҳои афкори ҳуқуқии мардуми мо ҷойгоҳи сазоворро касб намуда, дар низоми ҳуқуқии имрӯзаи мо неқӯ ва ба таври арзанда инъикос ёфтааст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаҳмиши аҳамияти масъалаҳои таъмини ҳуқуқи инсон, волоияти ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ҳамчун асоси давлати ҳуқуқбунёд ташаккул ёфта истодааст. Дар ҷомеа ҳамчунин бояд механизми ҳифз, татбиқ ва таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои инсон таҳия шаванд, ки он ба шахс имкон медиҳад аз ҳуқуқ ва қоидаҳо бо мақсади амалисозии воқеии ҳуқуқ ва озодиҳои худ истифода барад. Мавқеи марказиро дар механизми таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд мақомоти қорҳои дохилӣ ишғол менамояд, ки фаъолияти онҳо бевосита ба ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд равона шудааст. Барои тайёр кардани ходимони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар барномаҳои таълимии ҳуқуқи инсон ҳам дар сатҳи байналмиллалӣ ва ҳам дар сатҳи давлатҳои алоҳида, аҳамияти зиёд дода шудааст. Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон низ дар ин роҳ иродаи сиёсӣ зоҳир намуда, дар соли 2012 Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020-ро қабул намуданд, ки қадами навбатӣ ва устувори давлат барои гузаштан ба сатҳи сифатан нави тайёр кардани кадрҳо мебошад.

Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон низ сиёсати пешгирифтаи Тоҷикистонро дастгирӣ намуда, дар ҷараёни таълим омӯзиши фанни «хуқуқи инсон»-ро ба роҳ мондааст, ки вазифаю мақсадҳои асосии фанни мазкур аз инҳо иборат мебошанд:

- ҳамаҷаҳади омӯзонидани маҷмӯи донишҳо дар соҳаи хуқуқи инсон, категорияҳои асосӣ, принципҳои ба хуқуқи инсон алоқадоршта, пайдоиши онҳо, паҳлӯҳои иҷтимоӣ ва таъминоти онҳо дар фаъолияти мақомоти қорҳои дохилӣ;

- ҷалб намудани таваҷҷӯҳи шунавандагон ба мафҳумҳо, падидаҳо ва хусусиятҳои асосии хуқуқи инсон ва шаҳрванд;

- баланд бардоштани сатҳи маърифати хуқуқӣ ва тафаккури хуқуқии қормандони мақомоти ҳифзи хуқуқ дар рӯҳияи риояи қатъӣ ва бечунҷарои хуқуқ ва қонун, инчунин ҳифзи хуқуқҳои инсон ва шаҳрванд;

- баланд бардоштани малака ва маҳорати қоронидани ёри хуқуқӣ дар рафти фаъолияти қасбӣ ва азҳудқунии мазмуни санадҳои байналмилалӣ оид ба хуқуқи инсон ва мавқеи онҳо дар низомии хуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- муқаммал қордонидани ҳамаҷониби мақомоти ҳифзи хуқуқ баҳри таъмин ва ҳифзи хуқуқи инсон.

Омӯзиши хуқуқи инсон қормандони мақомоти қорҳои дохилӣ дар рӯҳияи эҳтиром ба хуқуқ, оштинопазирӣ нисбат ба ҳар гуна зуҳуроти номатлуби қормеа дар муқориза бо қиноятқорию ифротқарои тарбия хоҳад қард.

Мақсади асосӣ аз он иборат аст, ки қорномаи таълимии мазкур ба қаранди амалишавии Қорномаи таълим дар соҳаи хуқуқи инсон қарои солҳои 2013-2020, муқоидат менамояд.

Дар ин замина лозим аст, ки қарои баланд бардоштани маърифат ва тафаккури хуқуқии қормандони мақомоти қорҳои дохилӣ бояд бо истиқода аз тарз ва усулҳои гуногун омӯзиши хуқуқи инсон сурат қирад.

Дар Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон қарои омӯзиши фанни мазкур 34 соат қудо шудааст, ки 20 соаташро дарсҳои лексионӣ ва 14 соаташро машғулияти семинарӣ ташқил медиҳанд.

НАҚШАИ МАВЗӯЪҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лекси- онӣ	Семи- нари	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омӯзиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	2	2	4
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2		2
4	Таъмин ва ҳимояи ҳуқуқи инсон ҳамчун вазифа ва уҳдадорӣ милитсия	2	2	4
5	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми дастгиркунӣ, нигоҳдорӣ муваққатӣ ва ҳабси пешакӣ	2	2	4
6	Риояи ҳуқуқи инсон дар вазъияти фавқулодда, ҳангоми татбиқи қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон аз ҷониби кормандони милитсия	2	2	4
7	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми татбиқи чораҳои фаврӣ-ҷустуҷӯӣ, таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ, мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм	2	2	4
8	Ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ	2		2
9	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа)	2	2	4
10	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон	2	2	4
	Ҷамағӣ	20	14	34

МАВЗӢИ 1. МАФӢУМ, МОӢИЯТ ВА АӢАМИЯТИ ОМУӢИШИ ӢУӢУӢИ ИНСОН. САРЧАШМАӢОИ ӢУӢУӢИ ИНСОН

МафӢум ва моӢияти ӢуӢуӢи инсон. ӢуӢуӢи инсон яке аз арзишӢои муӢимтарини ӢаӢони муосир.

Зарурат ва аӢамияти омуӢиши фанни ӢуӢуӢи инсон. Робитаи фанни ӢуӢуӢи инсон бо илмӢои дигари ӢуӢуӢиносии.

ПринсипӢои ӢуӢуӢи инсон: умумият ва универсалӣ будани ӢуӢуӢи инсон; эътироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарӢуӢуӢӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ӢуӢуӢ, озодӣ ва вазифаӢо; Ӣудонопозарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ӣимояи онӢо аз Ӣониби давлат.

МафӢум ва намудӢои сарӢашмаӢои ӢуӢуӢи инсон. СанадӢои байналмилалӣ оид ба ӢуӢуӢи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. СанадӢои ӢуӢуӢии байналмилалии минтақавӣ: санадӢои САӢА, ИДМ ва дигарон. СанадӢои ӢуӢуӢии миллӣ (дохилидавлатӣ): санадӢои меъёрии ӢуӢуӢӣ: қонунӢо, санадӢои зерқонунӣ. Конститутсияи Ӣумхурии Тоҷикистон, қонунӢои конститусионӣ, қонунӢо, кодексо ва дигарӢо.

МАВЗӢИ 2. ТАСНИФОТИ ӢУӢУӢИ ИНСОН

МафӢум ва асосӢои таснифоти ӢуӢуӢи инсон. ӢуӢуӢу озодихон шахсӣ (шахрвандӣ): ӢуӢуӢ ба Ӣаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии Ӣаёти шахсӣ, ӢуӢуӢ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиҳоби маӢалли зист, ӢуӢуӢи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

ӢуӢуӢу озодихон сиёсӣ: ӢуӢуӢ ба озодии суҳан ва ибрази андеша; иштирок дар идорақунии қорӢои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияӢои Ӣамбиятӣ, ӢуӢуӢ ба мурочиат, иштирок дар гирдиӢамоиӢо, намоишӢо ва рохпаймоиӢои осоишта.

ӢуӢуӢу озодихон иқтисодӣ: ӢуӢуӢ ба меӢнат, интиҳоби қасбу қор, Ӣифзи меӢнат, музди меӢнат, ӢуӢуӢ ба молиқият ва мерос, фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соӢибқорӣ.

ӢуӢуӢу озодихон иҷтимоӣ: ӢуӢуӢ ба истироҳат, Ӣифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ӢуӢуӢ ба сатӢи зиндагии арзанда.

ӢуӢуӢу озодихон фарӢангӣ: ӢуӢуӢ ба таӢсил, иштирок дар Ӣаёти фарӢангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардӢои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниёгон.

МАЗЪӢИ 3. АСОСӢОИ МАӢДУДКУНИИ ӢУКУӢИ ИНСОН. ӢАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ӢУКУӢИ ИНСОН

Мафхум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ онд ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эътиромҳои ҳуқуқу озодиҳои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ӣавобгарии байналмилалӣ ва миллӣ барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАЗЪӢИ 4. ТАЪМИН ВА ӢИМОЯИ ӢУКУӢИ ИНСОН ӢАМЧУН ВАЗИФА ВА УӢДАДОРИИ МИЛИТСИЯ

Милитсия ҳамчун ҳимоятгари ҳуқуқу озодиҳои инсон. Таъмини ҳуқуқи инсон самти асосии фаъолияти милитсия. Принсипҳои асосии фаъолияти милитсия: қонуният, ҳифзи ҳаёт ва саломатии инсон, эътиром ва риояи ҳуқуқи инсон, адолати иҷтимоӣ ва инсондӯстӣ, баробарии ҳама дар назди қонун, дахлнопазирии шахсӣ, эҳтимолияти бегуноҳӣ, эътиромҳои шаъну эътибори инсон.

Меъёрҳои ахлоқӣ ва ҳуқуқии фаъолияти қормандони милитсия. Ӣавобгарии қормандони милитсия барои риояи нақардани ҳуқуқи инсон.

МАЗЪӢИ 5. РИОЯИ ӢУКУӢИ ИНСОН ӢАНГОМИ ДАСТГИРКУНӢ, НИГОӢДОРИИ МУВАҚҚАТӢ ВА ӢАБСИ ПЕШАКӢ

Мафхум, асосҳо ва тартиби дастгир қардани шахс. Ӣуқуқҳои шахси дастгиршуда. Шароити нигоҳдории шахси дастгиршуда. Ӣабар додан дар бораи дастгирқунӣ.

Тартиб ва асосҳои ба ҳабс гирифтани қумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда. Ӣуқуқҳои шахсоне, ки нисбати онҳо қорай пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани татбиқ шудааст: ҳуқуқ ба ҳимоя ва истифода аз ёрии ҳуқуқӣ ба шахси дастгиршуда: ҳуқуқу вазифаҳои ҳимоятгар, мулоқот бо ҳешовандон ва дигар шахсон, ҳуқуқ ба амнияти шахсӣ, ба мукотиба, фиристодани таклиф ва арзу шикоят, таъминот бо ҳӯроқи ройгон, таъминоти моддию маишӣ ва тиббию санитарӣ, гирифтани фириста, дастовез,

маблағҳои пулӣ ва ғайра. Шароити нигоҳдории шахсоне, ки нисбати онҳо чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳаёти гирифтани татбиқи шудааст.

МАВЗҶИ 6. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР ВАЗЪИЯТИ ФАВҚУЛОДДА, ҲАНГОМИ ТАТБИҚИ ҚУВВАИ ЧИСМОНӢ, ВОСИТАҲОИ МАХСУС ВА СИЛОҲИ ОТАШФИШОН АЗ ҶОНИБИ КОРМАНДОНИ МИЛИТСИЯ

Мафҳум ва асосҳои қорӣ намудани вазъияти фавқулодда. Маҳдудкунии ҳуқуқи инсон дар вазъияти фавқулодда. Ҳуқуқҳои, ки дар вазъияти фавқулодда маҳдуд карда намешаванд: ҳуқуқ ба шахрвандӣ, баробарҳуқуқӣ дар назди қонун ва суд, ҳуқуқ ба ҳаёт ва дахлнопазирии шахсӣ, ҳуқуқ ба кафолати ҳифзи судӣ, эҳтимолияти бегуноҳӣ, дахлнопазирии манзил, шинос шудан ба ҳуҷҷатҳои шахсӣ, муттаҳид шудан дар ҳизбҳои сиёсӣ ва дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ.

Асосҳои ҳуқуқӣ ва тартиби истифодаи силоҳ, воситаҳои махсус ва қувваи ҷисмонӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми истифодаи силоҳ, воситаҳои махсус ва қувваи ҷисмонӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон намудани тартиби истифодаи силоҳ, воситаҳои махсус ва қувваи ҷисмонӣ.

МАВЗҶИ 7. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ИСТИФОДАИ ЧОРАҲОИ ФАВРӢ-ЧУСТУҶӢ, ТАҲҚИҚ ВА ТАФТИШОТИ ПЕШАКӢ, МУБОРИЗА БАР ЗИДДИ ТЕРРОРИЗМ ВА ЭКСТРЕМИЗМ

Асосҳо ва тартиби истифодаи чораҳои фаврӣ-чустуҷӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми истифодаи чораҳои фаврӣ-чустуҷӣ. Таъмини ҳуқуқҳои гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда ҳангоми таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм. Манъи истифодаи шиканча дар мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм.

МАВЗҶИ 8. ҲУҚУҚ БА ОЗОДӢ АЗ ШИКАНЧА ВА ДИГАР НАМУДҲОИ МУНОСИБАТИ ҒАЙРИИНСОНӢ

Мафҳуми шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ. Аломатҳои таркиби шиканча. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии озодӣ аз шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Ҷавобгарӣ барои шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ.

МАВЗЌИ 9. ҲУҚУҚҲОИ ГУРЌҲҲОИ АЛОҲИДАИ ШАХСОН (ГУРЌҲҲОИ ОСЕБПАЗИРИ ЧОМЕА)

Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон. Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ҳуқуқи гурезагон. Мафҳуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи гуреза. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафҳуми муҳочирони меҳнатӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Мафҳуми ақаллиятҳои миллӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ.

МАВЗЌИ 10. МЕХАНИЗМҲОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). механизмҳои гайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои гайридавлатӣ: Ташкилотҳои гайриҳуқуматӣ, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

Ҳамкориҳои байналмилалӣ мақомоти корҳои дохилӣ оид ба ҳимояи ҳуқуқ ва озодии инсон. Нақши Интерпол дар ҳимояи ҳуқуқ ва озодии инсон.

*Замимаи 2 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байнидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ШУНАВАНДАҶОНИ МАКТАБИ
ОЛИИ КУМИТАИ ДАВЛАТИИ
АМНИЯТИ МИЛЛӢ**

САРСУХАН

Хуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини тамаддуни ҷаҳонист. Амалисозӣ ва ё баръакс вайрон кардани ҳуқуқҳои инсон ба инкишофи рӯҳӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсии ҷӣ давлат ва ҷӣ ҷомеа, умуман ба ҳар як шахсияти алоҳида таъсир мерасонад. Хуқуқи инсон барои он заруранд, ки манфиатҳои ҳар як шахсро ҳимоя ва таъмин намуда, барои ҳар як шахс зиндагонии арзанда ва инкишофи озодонаро фароҳам меоварад.

Барномаи мазкур бо назардошт ва мутобиқи талаботи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ соҳаи ҳуқуқи инсон, ки аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф шудаанд, омада гардидааст.

Тоҷикистон дар шароити истиқлолияти давлатӣ барои шинохти ҳуқуқу озодиҳои инсон ва муқаддасоти давлатдорӣ аз диди тоза назар андохта, беҳтарин арзишҳо, ормонҳо ва ҷенақҳоеро муайян карданист, ки метавонанд манфиатҳои имрӯзу фардои миллату давлатро дилпуруна дифоъ намоянд. Бо ин мақсад ҷӣ таҷрибаи таърихи ҳуқуқи ниёгон ва ҷӣ дастовардҳои ҷаҳони муосир мавриди омӯзиш қарор мегиранд. Шинохти инсон ҳамчун арзиши олии дар анъанаҳои афкори ҳуқуқии мардуми мо ҷойгоҳи сазоворро касб намуда, дар низоми ҳуқуқии имрӯзаи мо неқӯ ва ба таври арзанда инъикос ёфтааст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаҳмиши аҳамияти масъалаҳои таъмини ҳуқуқи инсон, волоияти ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ҳамчун асоси давлати ҳуқуқбунёд ташаккул ёфта истодааст. Дар ҷомеа ҳамчунин бояд механизми ҳифз, татбиқ ва таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои инсон таҳия шаванд, ки он ба шахс имкон медиҳад аз ҳуқуқ ва қоидаҳо бо мақсади амалисозии воқеии ҳуқуқ ва озодиҳои худ истифода барад. Мавқеи марказиро дар механизми таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд мақомоти амнияти миллии ишғол менамояд, ки фаъолияти онҳо бевосита ба ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд равона шудааст. Барои тайёр кардани ходимони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар барномаҳои таълимии ҳуқуқи инсон ҳам дар сатҳи байналмиллалӣ ва ҳам дар сатҳи давлатҳои алоҳида, аҳамияти зиёд дода шудааст. Роҳбарияти Ҷумҳурии Тоҷикистон низ дар ин роҳ иродаи сиёсӣ зоҳир намуда, дар соли 2012 Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020-ро қабул намуданд, ки қадами навбатӣ ва устувори давлат барои гузаштан ба сатҳи сифатан нави тайёр кардани кадрҳо мебошад.

Мактаби Олии Кумитаи давлатии амнияти милии Ҷумҳурии Тоҷикистон низ сиёсати пешгирифтаи Тоҷикистонро дастгирӣ намуда, дар чараёни таълим омӯзиши фанни «ҳуқуқи инсон»-ро ба роҳ мондааст, ки вазифаю максадҳои асосии фанни мазкур аз инҳо иборат мебошанд:

- ҳаматарафа омӯзонидани маҷмӯи донишҳо дар соҳаи ҳуқуқи инсон, категорияҳои асосӣ, принципҳои ба ҳуқуқи инсон алоқадоршта, пайдоиши онҳо, паҳлӯҳои иҷтимоӣ ва таъминоти онҳо дар фаъолияти мақомоти амнияти милли;

- ҷалб намудани тавачҷӯҳи шунавандагон ба мафҳумҳо, падидаҳо ва хусусиятҳои асосии ҳуқуқи инсон ва шаҳрванд;

- баланд бардоштани сатҳи маърифати ҳуқуқӣ ва тафаккури ҳуқуқии кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар рӯҳияи риояи қатъӣ ва бечунучароӣ ҳуқуқ ва қонун, инчунин ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва шаҳрванд;

- баланд бардоштани малака ва маҳорати расонидани ёри ҳуқуқӣ дар рафти фаъолияти касбӣ ва азхудкунии мазмунӣ санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон ва мавқеи онҳо дар низомии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- мукамал гардонидани ҳамкориҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ баҳри таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи инсон.

Омӯзиши ҳуқуқи инсон кормандони мақомоти амнияти миллиро дар рӯҳияи эҳтиром ба ҳуқуқ, оштинопазирӣ нисбат ба ҳар гуна зухуроти номатлуби ҷомеа дар мубориза бо ҷинояткорӣ ифротгароӣ тарбия хоҳад кард.

Мақсади асосӣ аз он иборат аст, ки барномаи таълимии мазкур ба раванди амалишавии Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020, мусоидат менамояд.

Дар ин замина лозим аст, ки барои баланд бардоштани маърифат ва тафаккури ҳуқуқии кормандони мақомоти амнияти милли бояд бо истифода аз тарз ва усулҳои гуногуни омӯзиши ҳуқуқи инсон сурат гирад.

Дар Мактаби Олии ҚДАМ, барои омӯзиши фанни мазкур 34 соат ҷудо шудааст, ки 20 соаташро дарсҳои лексионӣ ва 14 соаташро машғулияти семинарӣ ташкил медиҳанд.

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лекси- онӣ	Семи- нарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омӯзиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон.	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон.	2	2	4
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2		2
4	Таъмин ва ҳимояи ҳуқуқи инсон ҳамчун вазифа ва ӯҳдадории мақомоти давлатии амнияти миллӣ	2	2	4
5	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми дастгиркунӣ, нигоҳдории муваққатӣ ва ҳабси пешакӣ	2	2	4
6	Риояи ҳуқуқи инсон дар вазъияти фавқулудда, ҳангоми татбиқи қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон	2	2	4
7	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми татбиқи чораҳои фаврӣ-чустучӯӣ, таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ, мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм	2	2	4
8	Ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ	2		2
9	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа)	2	2	4
10	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ хифзи ҳуқуқи инсон	2	2	4
	Ҳамагӣ	20	14	34

МАВЗЌИ 1. МАФХУМ, МОХИЯТ ВА АҲАМИЯТИ ОМУЗИШИ ҲУКУҚИ ИНСОН. САРЧАШМАҲОИ ҲУКУҚИ ИНСОН

Мафхум ва моҳияти ҳукуқи инсон. Ҳукуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини ҷаҳони муосир.

Зарурат ва аҳамияти омӯзиши фанни ҳукуқи инсон. Робитаи фанни ҳукуқи инсон бо илмҳои дигари ҳукуқшиносӣ.

Принсипҳои ҳукуқи инсон: умумият ва универсалӣ будани ҳукуқи инсон; эҳтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарҳуқуқӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳо; ҷудонопазарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ҳимояи онҳо аз ҷониби давлат.

Мафхум ва намудҳои сарчашмаҳои ҳукуқи инсон. Санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳукуқи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. Санадҳои ҳукуқии байналмилалии минтақавӣ: санадҳои САҲА, ИДМ ва дигарон. Санадҳои ҳукуқии миллӣ (дохилидавлатӣ): санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ: қонунҳо, санадҳои зерқонунӣ. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститусионӣ, қонунҳо, кодексҳо ва дигарҳо.

МАВЗЌИ 2. ТАСНИФОТИ ҲУКУҚИ ИНСОН

Мафхум ва асосҳои таснифоти ҳукуқи инсон. Ҳукуқи озодиҳои шахсӣ (шахрвандӣ): ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист, ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ҳукуқи озодиҳои сиёсӣ: ҳуқуқ ба озодии суҳан ва ибрози андеша; иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳуқуқ ба муроҷиат, иштирок дар гирдиҷамъонон, намоишно ва роҳпаймононҳои осоишта.

Ҳукуқи озодиҳои иқтисодӣ: ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби қасбу қор, ҳифзи меҳнат, музди меҳнат, ҳуқуқ ба молиқият ва мерос, ҷаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ҳукуқи озодиҳои иҷтимоӣ: ҳуқуқ ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба сатҳи зиндагии арзанда.

Ҳукуқи озодиҳои фарҳангӣ: ҳуқуқ ба таҳсил, иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардҳои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниёгон.

МАНВЗӢИ 3. АСОСӢОИ МАӢДУДКУНИИ ӢУКУӢИ ИНСОН. ӢАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ӢУКУӢИ ИНСОН

Мафхум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқу озодиҳои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи соҳти конститусионӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ӣавобгарии байналмилалӣ ва миллӣ барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАНВЗӢИ 4. ТАЪМИН ВА ӢИМОЯИ ӢУКУӢИ ИНСОН ӢАМӢУН ВАЗИФА ВА УӢДАДОРИИ МАҚОМОТИ ДАВЛАТИИ АМНИЯТИ МИЛЛӢ

Мақомоти амнияти миллӣ ҳамчун ҳимоятгари ҳуқуқу озодиҳои инсон. Таъмини ҳуқуқи инсон самти асосии фаъолияти мақомоти амнияти миллӣ. Принсипҳои асосии фаъолияти мақомоти амнияти миллӣ: қонуният, ҳифзи ҳаёт ва саломати инсон, эҳтиром ва риояи ҳуқуқи инсон, адолати иҷтимоӣ ва инсондӯстӣ, баробарии ҳама дар назди қонун, дахлнопазирии шахсӣ, эҳтимолияти бегуноҳӣ, эҳтироми шаъну эътибори инсон.

Меъёрҳои ахлоқӣ ва ҳуқуқии фаъолияти қормандони мақомоти амнияти миллӣ. Ӣавобгарии қормандони мақомоти амнияти миллӣ барои риоя накардани ҳуқуқи инсон.

МАНВЗӢИ 5. РИОЯИ ӢУКУӢИ ИНСОН ӢАНГОМИ ДАСТГИРКУНӢ, НИГОӢДОРИИ МУВАҚҚАТӢ ВА ӢАБСИ ПЕШАКӢ

Мафхум, асосҳо ва тартиби давстгир қардани шахс. Ӣуқуқҳои шахси давстгиршуда. Шароити нигоҳдории шахси давстгиршуда. Ӣабар додан дар бораи давстгирқунӣ.

Тартиб ва асосҳои ба ҳабс гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда. Ӣуқуқҳои шахсоне, ки нисбати онҳо қорай пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани шахси давстгиршуда татбиқ шудааст: ҳуқуқ ба ҳимоя ва истифода аз ёрии ҳуқуқӣ: ҳуқуқу вазифаҳои ҳимоятгар, мулоқот бо ҳешовандон ва дигар шахсон, ҳуқуқ ба амнияти шахсӣ, ба мукотиба, фиристодани

таклиф ва арзу шикоят, таъминот бо хӯроки ройгон, таъминоти моддию маишӣ ва тиббию санитарӣ, гирифтани фириста, дастовез ва маблағҳои пулӣ ва ғайра. Шароити нигоҳдории шахсоне, ки нисбати онҳо чораи пешгирӣ дар намуди баҳабсгирӣ татбиқ шудааст.

МАЗЪИ 6. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР ВАЗЪИЯТИ ФАВҚУЛОДДА, ҲАНГОМИ ТАТБИҚИ ҚУВВАИ ҚИСМОНӢ, ВОСИТАҲОИ МАХСУС ВА СИЛОҲИ ОТАШФИШОН

Мафҳум ва асосҳои қорӣ намудани вазъияти фавқулодда. Маҳдудкунии ҳуқуқи шаҳрвандон дар вазъияти фавқулодда. Ҳуқуқҳое, ки дар вазъияти фавқулодда маҳдуд карда намешаванд: ҳуқуқ ба шаҳрвандӣ, бробарҳуқуқӣ дар назди қонун ва суд, ҳуқуқ ба ҳаёт ва дахлнопазирии шахсӣ, ҳуқуқ ба кафолати ҳифзи судӣ, эҳтимолияти бегуноҳӣ, дахлнопазирии манзил, шинос шудан ба ҳуччатҳои шахсӣ, муттаҳид шудан дар хизбҳои сиёсӣ ва дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ.

Асосҳои ҳуқуқӣ ва тартиби истифодаи силоҳ, воситаҳои махсус ва қувваи қисмонӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми истифодаи силоҳ, воситаҳои махсус ва қувваи қисмонӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон намудани тартиби истифодаи силоҳ, воситаҳои махсус ва қувваи қисмонӣ.

МАЗЪИ 7. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ИСТИФОДАИ ЧОРАҲОИ ФАВРӢ-ЧУСТУЧӢӢ, ТАҲҚИҚ ВА ТАФТИШОТИ ПЕШАКӢ, МУБОРИЗА БАР ЗИДДИ ТЕРРОРИЗМ ВА ЭКСТРЕМИЗМ

Асосҳо ва тартиби истифодаи чораҳои фаврӣ-чустучӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми истифодаи чораҳои фаврӣ-чустучӣ. Таъмини ҳуқуқҳои гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда ҳангоми таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм. Манъи истифодаи шиканча дар мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм.

МАЗЪИ 8. ҲУҚУҚ БА ОЗОДӢ АЗ ШИКАНЧА ВА ДИГАР НАМУДҲОИ МУНОСИБАТИ ҒАЙРИИНСОНӢ

Мафҳуми шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ. Аломатҳои таркиби шиканча. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии озодӣ аз шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Ҷавобгарӣ барои шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ.

МАВЗЌИ 9. ҲУҚУҚҲОИ ГУРЌҲҲОИ АЛОҲИДАИ ШАХСОН (ГУРЌҲҲОИ ОСЕБПАЗИРИ ЧОМЕА)

Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон. Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ҳуқуқи гурезагон. Мафҳуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи гуреза. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафҳуми муҳочирони меҳнатӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Мафҳуми ақаллиятҳои миллӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ.

МАВЗЌИ 10. МЕХАНИЗМҲОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). механизмҳои гайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои гайридавлатӣ: Ташкилотҳои гайриҳуқуматӣ, ВАО.

Мафхум ва намудҳои механизмҳои байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 3 ба
Қарори Шӯрои Ҳамоҳангсози
байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12 2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ШУНАВАНДАГОНИ
ДОНИШКАДАИ ОЛИИ САРҲАДИИ
КУМИТАИ ДАВЛАТИИ АМНИЯТИ МИЛИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

САРСУХАН

Ҳуқуқи инсон, чи қадаре ки аз ҳокимияти давлатӣ қурбониро талаб намояд, бояд муқаддас доништа шавад... Ҳама гуна сиёсатро зарур аст, ки дар назди ҳуқуқи инсон сари таъзим фуруд орад.

И. Кант.

Гарчанде инсоният аз табаддулоти азал қарн ба қарн дур мешавад, ҳамон қадар волоияти ҳуқуқҳои он арзиши гароне пайдо менамоянд. Ақл, шуурнокӣ ва ҳиссиёти озодиҳои инсон фатҳи куллаҳои умеди навтарро меҳаҳад пайдо намояд.

Бинобар ин, ҷаҳони имрӯзаи мо аз нигоҳи ҳуқуқи башар табаддулоти навтарро интизор аст.

Мутобиқшавӣ бо ҷаҳони муосир, ташаққулёбии ҷамъият ва рушду нумуи соҳаи илму адаб дар асри ХХІ инсониятро водор месозад, ки ба ҳуқуқҳои худ арзишҳои наvero кашф намояд. Дар ҷаҳони имрӯзаи мо низ ҳуқуқҳои инсон яке аз проблемаҳои аввалиндараҷаи ҷамъияти муосир ба ҳисоб мераванд. Аз дигар тараф муҳочират, тарки манзили зист, набардҳои силоҳнок боиси поймол намудани ҳуқуқҳои миллатҳои хурди сайёра мегарданд.

Созмони бонуфузи ҷаҳонӣ, СММ вазифаи аввалиндараҷаи ҳудро ҳимояи ҳуқуқҳои инсон меҳисобад.

Боиси ифтихор аст, ки Тоҷикистони соҳибистиқлоли мо низ ҳумчун яке аз ғаёлон дар арсаи ҳимояи ҳуқуқҳои инсон ғаёолият дорад.

Дар ин самт аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон як қатор ҳуҷҷатҳои таърихӣ ба имзо расидаанд. Аз он ҷумла, қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Барномаи давлатии омӯзиши соҳаи ҳуқуқи инсон» №272, аз 12 июни соли 2001, Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҳкими ҷараёни демократикунонии ҳаёти ҷамъиятӣ-сиёсӣ дар ҷумҳурӣ» № 2 аз 01.12.1999 ҳамчун низоми омӯзиши ҳуқуқи инсон қабул гардидаанд.

Дар заминаи санадҳои зикргардида дар ДОС ҚДАМ ҚТ низ омӯзиши доираи васеи ҳуқуқҳои инсон аз соли 2013 ба роҳ монда шудааст.

Кафедраи ҷамъиятӣ-гуманитарии Донишкадаи олии сарҳадии ҚДАМ ҚТ оид ба пешбурди фанни «Ҳуқуқҳои инсон» дар ҳама бахшҳо масъул мебошад. Аз дигар тараф фанни «Асосҳои давлат ва ҳуқуқ» барои ҳамаи донишҷӯёни Донишкада ҳатмӣ буда, дар барномаи панҷсолаи Донишкада дарҷ гардидааст.

Аз назардошти ихтисоси донишҷӯёни Донишкада, дар заминаи фанҳои дар боло номбаршуда, ба омӯзиши ҳуқуқҳои инсон:

- дар майдони набард;
- асирон ва маҷруҳон;
- гурезагон ва асирон;
- ҳолотаҳои ғавқуллода;
- муҳоҷирони меҳнатӣ аҳамити зиёд дода мешавад.

Барномаи таълимии мазкур ба омӯзиши ҷанбаҳои ҳимояи ҳуқуқи инсон бахшида шудааст.

Барномаи таълимӣ дар заминаи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сарҳади давлати Ҷумҳурии Тоҷикистон», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадорҳои умумии хизматчиёни ҳарбӣ» ва Барномаи таълимии Донишқада ва оинномаҳои умумиҳарбӣ таҳия шудааст.

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лексионӣ	Семинарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омӯзиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	4	2	
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2	2	
4	Риояи ҳуқуқҳои инсон хангоми гузаштан аз сарҳади давлатӣ, вазъияти ғайриқонунии ва низоъҳо дар минтақаҳои наздисарҳадӣ	4	2	
5	Ҳуқуқҳои муҳоҷирон, гурезаҳо ва дастгиршудагон дар сарҳади давлатӣ. Ҳуқуқ ба ҳимоя ва расонидани ёрии ҳуқуқӣ	4	2	
6	Ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканҷа ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ	2		
7	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа)	4		
8	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ хифзи ҳуқуқи инсон	2	2	
	Ҷамъагӣ	24	10	34

МАВЗЎИ 1. МАФҲУМ, МОҲИЯТ ВА АҲАМИЯТИ ОМУӢЗИШИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. САРЧАШМАҲОИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини ҷаҳони муосир.

Зарурат ва аҳамияти омӯзиши фанни ҳуқуқи инсон. Робитаи фанни ҳуқуқи инсон бо илмҳои дигари ҳуқуқшиносӣ.

Принсипҳои ҳуқуқи инсон: умумият ва универсалӣ будани ҳуқуқи инсон; эҳтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарҳуқуқӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳо; ҷудонопазарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ҳимояи онҳо аз ҷониби давлат.

Мафҳум ва намудҳои сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон. Санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалии минтақавӣ: санадҳои САҲА, ИДМ ва дигарон. Санадҳои ҳуқуқии миллий (дохилидавлатӣ): санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ: қонунҳо, санадҳои зерқонунӣ. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститутсионӣ, қонунҳо, кодексо ва дигарҳо.

МАВЗЎИ 2. ТАСНИФОТИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва асосҳои таснифоти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ (шахрвандӣ): ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиқоли маҳалли зист, ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ҳуқуқи озодиҳои сиёсӣ: ҳуқуқ ба озодии суҳан ва ибрози андеша; иштирок дар идоракунӣ қорҳои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиқоб қардан ва интиқоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияҳои қамбиятӣ, ҳуқуқ ба мурочиат, иштирок дар қирдиҳамоиҳо, намоишҳо ва роҳқаймоиҳои осоишта.

Ҳуқуқи озодиҳои иқтисодӣ: ҳуқуқ ба меҳнат, интиқоли қасбу қор, ҳифзи меҳнат, музди меҳнат, ҳуқуқ ба молиқият ва мерос, қаболияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ҳуқуқи озодиҳои иҷтимоӣ: ҳуқуқ ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба сатҳи зиндагии арзанда.

Ҳуқуқи озодиҳои фарҳангӣ: ҳуқуқ ба таҳсил, иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардҳои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниёгон.

МАВЗЎИ 3. АСОСҲОИ МАҲДУДКУНИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқи озодиҳои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ҷавобгарии байналмилалӣ ва миллӣ барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗЎИ 4. РИОЯИ ҲУҚУҚҲОИ ИНСОН ХАНГОМИ ГУЗАШТАН АЗ САРҲАДИ ДАВЛАТИ, ВАЪБИЯТИ ФАВКУЛОДДА ВА НИЗОЪҲО ДАР МИНТАКАҲОИ НАЗДИСАРҲАДИ

Аз Сарҳади давлатӣ гузаштани ашхос ва воситаҳои нақлиёт. Аз Сарҳади давлатӣ гузаронидани борҳо, молҳо ва ҳайвонот. Гузаронидани ашхос, воситаҳои нақлиёт, борҳо, молҳо ва ҳайвонот аз Сарҳади давлатӣ. Кушодани гузаргоҳ дар Сарҳади давлатӣ. Анҷом додани ғайриқонунии ҳоҷагӣ, шикор ва дигар ғайриқонунӣ дар Сарҳади давлатӣ. Ҳаллу фасли мочароҳои вобаста ба вайронкунии низоми Сарҳади давлатӣ. Намояндагони сарҳади Ҷумҳурии Тоҷикистон.

МАВЗЎИ 5. ҲУҚУҚҲОИ МУҲОҶИРОН, ГУРЕЗАҲО ВА ДАСТГИРШУДАГОН ДАР САРҲАДИ ДАВЛАТӢ. ҲУҚУҚ БА ҲИМОЯ ВА РАСОНИДАНИ ЁРИИ ҲУҚУҚӢ

Мафҳуми муҳоҷират ва муҳоҷири меҳнатӣ. Ҳуқуқи уҳдадорихоии муҳоҷирони меҳнатӣ. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ таъмини ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ.

Тартиби амалӣ намудани муҳоҷирати дохилӣ ва муҳоҷирати эколоғӣ. Мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳоҷират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ваколатҳои мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳоҷират дар Ҷумҳурии

Тоҷикистон. Фиристодани коргарон барои кор ба хориҷа. Шартномаи (қарордои) меҳнатӣ.

Тартиби репатриант, муҳоҷирони иҷборӣ, реэмигрант эътироф кардани ашхос. Муҳоҷирати оилавии шаҳрвандони хориҷӣ. Муҳоҷирати коллективонаи шаҳрвандон. Тартиби ҳиҷрати муҳоҷирони хориҷӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон. Хуччатҳои тасдиқкунандаи ҳуқуқи истиқомати доимии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Асосҳои рад намудани додани иҷозат барои истиқомат ва шаҳодатномаи шахси бешаҳрванд.

Мафҳуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Ҳуқуқ ва озодиҳои гурезаҳо. Тартиби муайян кардани мақоми гуреза. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи гурезагон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Мафҳум, асосҳо ва тартиби дастгир кардани шахс дар сарҳади давлатӣ. Ҳуқуқу озодиҳои шахси дастгиршуда. Таъмини ҳуқуқу озодиҳои асосии дастгиршудагон ва сарҳадшиканон. Шароити нигоҳдории шахси дастгиршуда. Хабар додан дар бораи дастгиркунӣ.

Ҳуқуқ ба ҳимоя ва истифода аз ёрии ҳуқуқии шахси дастгиршуда: ҳуқуқу вазифаҳои ҳимоятгар, мулоқот бо ҳешовандон ва дигар шахсон, ҳуқуқ ба амнияти шахсӣ, ба муқотиба, фиристодани таклиф ва арзу шикоят, таъминот бо ҳуроки ройгон, таъминоти моддию маишӣ ва тиббию санитарӣ, гирифтани фириста, дастовез ва маблағҳои пулӣ ва ғайра.

МАВЗҶИ 6. ҲУҚУҚ БА ОЗОДӢ АЗ ШИКАНЧА ВА ДИГАР НАМУДҶОИ МУНОСИБАТИ ҶАЙРИНСОӢ

Мафҳуми шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайринсонӣ, аломатҳои таркибии шиканча. Субъекти шиканча. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии озодӣ аз шиканча ва дигар муносибати ғайринсонӣ. Ҷавобгарӣ барои шиканча ва дигар муносибати ғайринсонӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии оид ба мубориза бар зидди шиканча.

МАВЗҶИ 7. ҲУҚУҚҶОИ ГУРҶҶОИ АЛОҶИДАИ ШАХСОӢ (ГУРҶҶОИ ОСЕБПАЗИРИ ҶОМЕА)

Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурҶҶои алоҳидаи шахсон. Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон.

Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ҳуқуқи гурезагон. Мафҳуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гуреза. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафҳуми муҳочирони меҳнатӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Мафҳуми ақаллиятҳои миллӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ.

МАВЗҶӢ 8. МЕХАНИЗМӢОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ӢИФЗИ ӢУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳуқуматӣ, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоии ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 4 ба
Қарори Шӯрои Ҳамоҳангсози
байнидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН» БАРОИ КОРМАНДОНИ
МАҚМОТИ АДЛИЯ, ҲИФЗИ ҲУҚУҚ ВА
ХАДАМОТИ ҲУҚУҚИИ КОРХОНАҲО, МУАССИСАҲО
ВА ТАШКИЛОТҲО**

САРСУХАН

Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки имрӯз худро дар назди наслҳои гузашта, ҳозира ва оянда масъул шуморида, таъмини соҳибхитӣ ва рушду камолати онро дарк намуда, ҳамчун қисми ҷудонашавандаи ҷомеаи ҷаҳонӣ Конститутсияи амалкунандаро қабул ва эълон намудааст, дар қатори давлатҳои дигари демократӣ ҳуқуқи инсонро ҳамчун арзиши олии эътироф намуда, ҷиҳати дар амал татбиқи гардидани он, таъмини волоияти ҳуқуқи инсон ва мутобиқати сиёсати давлатӣ ба талаботи аз ҷониби ҳуқуқи инсон пешниҳодшаванда кӯшиш ба харҷ дода, онро дар санадҳои мухталифи меъриии ҳуқуқӣ, аз ҷумла Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодексҳои оилавӣ, граждонӣ, меҳнатӣ, манзил ва амсоли инҳо мустаҳкам ва қафолатнок намудааст.

Мавриди зикр аст, ки демократӣ эълон гардидани давлат мохияти демократӣ доштани онро ифода накарда, гузаронидани як қатор ҷорабиниҳо, аз ҷумла эътирофи ҳуқуқи инсон, таъмини қафолатнокӣ ва арзиши олии доштани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандро талаб менамояд. Гузаронидани ҷунин ҷорабиниҳо вақт ва воситаи моддиву молиявӣ зиёдро талаб менамояд, ки бо назардошти ин давлат ҷунин ҷорабиниҳоро давра ба давра татбиқ намуда, бо истифода аз таҷриба ва дастовардҳои давлатҳои хориҷӣ анъанаҳои миллии рушди демократия ва барқарорӣ онро таъмин менамояд.

Боиси инкор нест, ки падидаи ҳуқуқи инсон на танҳо барои илм, инҷунин барои давлат низ падидаи нав набуда, онро аз рӯзҳои аввали пайдоиш пайгирӣ менамояд. Таърих гувоҳ аст, ки танҳо ҳамон давлатҳо тавонистанд ҳукмронии худро муддати дуру дароз нигоҳ доранд, ки онҳо арзишнокии ҳуқуқи инсонро эътироф намуда, дар сатҳи дахлдор қафолатнок қарданд. Аз тарафи давлат эътироф ва қафолатнок гардидани ҳуқуқи инсон дар навбати худ барои ҷомеаи инсонӣ шахсиятҳои бузург, аз қабили Анушервонӣ одил, Ҳотами Той, Низомулмулк, Қуруши Қабир, Исмоили Сомонӣ ва монанди инҳоро муаррифӣ намуд, ки онҳо дар самти таҳкимбахшии ҳуқуқи инсон саҳми босазо гузошта, барои таҳкими модели миллии демократия заминагузори намуданд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар қатори давлатҳои дигари муосир дар самти таҳкимбахшии ҳуқуқи инсон қадамҳои устувор гузошта, як қатор санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ соҳаи ҳуқуқи инсонро эътироф намудааст, ки муқаррароти онҳо вориди қонунгузори миллии гардида, низоми миллии ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрвандро ба вучуд овардааст.

“Қобили қайд аст, ки санадҳои асосии байналмилалӣ (Эълумияи умумии ҳуқуқи башар, Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ, Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ), инчунин қонунгузори милли, бахусус Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститутсионӣ, қонунҳои қорӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ нисбати ҳуқуқи инсон ҳамчун арзиши олии муносибат намуда, онро ҳамчун кафили ҳаёти арзанда ва муайянкунандаи сиёсати демократии давлат мавриди танзими ҳуқуқӣ қарор медиҳанд. Зеро ҳуқуқи инсон низоми меъёрҳои милли ва байналмилалиест, ки дар онҳо унсурҳои муҳими мавҷудияти инсон муайян гардидааст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри тақвият бахшидан ба раванди демократикунонии ҳаёти ҷамъиятию сиёсӣ, амалӣ намудани ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шахрванд, баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии шахрвандон, ташаккули ҳисси масъулият ва эҳтиром нисбати қонун, дарк намудани ягонагии ҳуқуқи уҳдадорихои инсон ва шахрванд, барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсонро қабул намуд.

Барномаи мазкур бо назардошти муқаррароти қонунгузори зикргардида таҳия гардида, ҳадафи омӯзонидани ҳуқуқи инсонро аз ҷониби қормандони мақомоти адлия, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва ҳадамоти ҳуқуқии қорхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо таъмин менамояд.

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лекси- онӣ	Семи- нарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омӯзиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон.	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон.	4	2	6
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2	2	4
4	Шиканҷа ва роҳҳои пешгирии он дар фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ	2	2	4
5	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми татбиқи қувва, воситаҳои махсус ва яроқи оташфишон аз ҷониби кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ	2	2	4
6	Фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ҳангоми сар задани вазъияти ғавқулдда	2	2	4
7	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа)	2	2	4
8	Механизми миллӣ ва байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон	4	2	6
	Ҷамағӣ:	20	14	34

МАВЗӢИ 1. МАФӢУМ, МОӢИЯТ ВА АӢАМИЯТИ ОМУӢИШИ ӢУҚУҚИ ИНСОН. САРЧАШМАӢОИ ӢУҚУҚИ ИНСОН

МафӢум ва моӢияти Ӣуқуқи инсон. Ӣуқуқи инсон яке аз арзишӢои муӢимтарини ӢаӢони муосир.

Зарурат ва аӢамияти омуӢиши фанни Ӣуқуқи инсон. Робитаи фанни Ӣуқуқи инсон бо илмӢои дигари Ӣуқуқшиносӣ.

ПринсипӢои Ӣуқуқи инсон: умумият ва универсалӣ будани Ӣуқуқи инсон; эӢтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарӢуқуқӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии Ӣуқуқ, озодӣ ва вазифаӢо; Ӣудонопозарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ӣимояи онӢо аз Ӣониби давлат.

МафӢум ва намудӢои сарӢашмаӢои Ӣуқуқи инсон. СанадӢои байналмилалӣ оид ба Ӣуқуқи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. СанадӢои Ӣуқуқии байналмилалии минтақавӣ: санадӢои САӢА, ИДМ ва дигарон. СанадӢои Ӣуқуқии миллӣ (дохилидавлатӣ): санадӢои меъёрии Ӣуқуқӣ: қонунӢо, санадӢои зерқонунӣ. Конститутсияи Ӣумхурии Тоҷикистон, қонунӢои конститусионӣ, қонунӢо, кодексо ва дигарӢо.

МАВЗӢИ 2. ТАСНИФОТИ ӢУҚУҚИ ИНСОН

МафӢум ва асосӢои таснифоти Ӣуқуқи инсон. Ӣуқуқу озодихоӣ шахсӣ (шахрвандӣ): Ӣуқуқ ба Ӣаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии Ӣаёти шахсӣ, Ӣуқуқ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиҳоби маӢалли зист, Ӣуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ӣуқуқу озодихоӣ сиёсӣ: Ӣуқуқ ба озодии суҳан ва ибрази андеша; иштирок дар идорақунии қорӢои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияӢои Ӣамбиятӣ, Ӣуқуқ ба мурочиат, иштирок дар гирдиӢамоиӢо, намоишӢо ва рохпаймоиӢои осоишта.

Ӣуқуқу озодихоӣ иқтисодӣ: Ӣуқуқ ба меҳнат, интиҳоби қасбу қор, Ӣифзи меҳнат, музди меҳнат, Ӣуқуқ ба молиқият ва мерос, фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соӢибқорӣ.

Ӣуқуқу озодихоӣ иҷтимоӣ: Ӣуқуқ ба истироҳат, Ӣифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, Ӣуқуқ ба сатӢи зиндагии арзанда.

Ӣуқуқу озодихоӣ фарӢангӣ: Ӣуқуқ ба таӢсил, иштирок дар Ӣаёти фарӢангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардӢои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниёгон.

МАВЗӢИ 3. АСОСӢОИ МАӢДУДКУНИИ ӢУҚУҚИ ИНСОН. ӢАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ӢУҚУҚИ ИНСОН

Мафхум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқу озодиҳои дигарон; қонунгардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ӣавобгарии байналмилалӣ ва миллӣ барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗӢИ 4. ШИКАНЧА ВА РОӢӢОИ ПЕШГИРИИ ОН ДАР ФАӢОЛИЯТИ МАҚОМОТИ ӢИФЗИ ӢУҚУҚ

Мафҳуми шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ, аломатҳои таркибии шиканча. Роҳҳои асосии пешгирии шиканча. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии озодӣ аз шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Ӣавобгарӣ барои шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Қонунгузориҳои ҷиноятии Ӣумҳурии Тоҷикистон, ки ҷавобгарии ҷиноятиро барои шиканча пешбинӣ мекунад. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ оид ба шиканча.

МАВЗӢИ 5. РИОЯИ ӢУҚУҚИ ИНСОН ӢАНГОМИ ТАТБИҚИ ҚУВВА, ВОСИТАӢОИ МАӢСУС ВА ЯРОҚИ ОТАШФИШОН АЗ ӢОНИБИ КОРМАНДОНИ МАҚОМОТИ ӢИФЗИ ӢУҚУҚ

Асосҳои ҳуқуқӣ ва тартиби истифодаи силоҳ, воситаҳои маҳсус ва қувваи ҷисмонӣ. Тартиби истифодаи силоҳ, воситаҳои маҳсус ва қувваи ҷисмонӣ. Маҳдудиятҳои истифодаи силоҳ, воситаҳои маҳсус ва қувваи ҷисмонӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми истифодаи силоҳ, воситаҳои маҳсус ва қувваи ҷисмонӣ. Ӣавобгарӣ барои вайрон намудани тартиби истифодаи силоҳ, воситаҳои маҳсус ва қувваи ҷисмонӣ. Қонунгузориҳои Ӣумҳурии Тоҷикистон оид ба силоҳ.

МАВЗӢИ 6. ФАӢОЛИЯТИ МАҚОМОТИ ӢИФЗИ ӢУҚУҚ ДАР ТАӢМИНИ ӢУҚУҚ ВА ОЗОДИӢОИ ИНСОН ӢАНГОМИ САР ЗАДАНИ ВАЗӢИЯТИ ФАВҚУЛОДДА

Мафхум ва асосҳои ҷорӣ намудани вазъияти фавқулодда. Маҳдудкунии ҳуқуқи шахрвандон дар вазъияти фавқулодда. Ӣуқуқҳое, ки дар вазъияти фавқулодда маҳдуд карда намешаванд: ҳуқуқ ба шахрвандӣ, баробарҳуқуқӣ дар назди қонун ва суд, ҳуқуқ ба ҳаёт ва дахлнопазирии шахсӣ, ҳуқуқ ба кафолати ҳифзи судӣ, эҳтимолияти бегуноҳӣ, дахлнопазирии манзил, шинос шудан ба ҳуччатҳои шахсӣ, муттаҳид шудан дар ҳизбҳои сиёсӣ ва дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ.

МАВЗӢИ 7. ӢУҚУҚҲОИ ГУРӢҲҲОИ АЛОӢИДАИ ШАӢСОН (ГУРӢҲҲОИ ОСЕБПАЗИРИ ӢОМЕА)

Ӣусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурӯҳҳои алоҳидаи шаҳсон. Ӣуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ӣуқуқи кӯдак. Ӣусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ӣуқуқи гурезагон. Мафҳуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Ӣусусияҳои таъмини ҳуқуқи гуреза. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ӣуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафҳуми муҳочирони меҳнатӣ. Ӣусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ӣуқуқи шаҳсони имконияташон маҳдуд. Ӣусусияҳои таъмини ҳуқуқи шаҳсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шаҳсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шаҳсони имконияташон маҳдуд.

Ӣуқуқи ақаллиятҳои миллий. Мафҳуми ақаллиятҳои миллий. Ӣусусияҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий.

МАВЗӢИ 8. МЕХАНИЗМҲОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 5 ба
Қарори Шӯрои Ҳамоҳангсози
байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ДОНИШЧӢЁН
ДАР САМТИ МЕҲНАТ ВА МУҲОЦИРАТ**

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лексионӣ	Семинарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омӯзиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	2	2	4
3	Ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ	2	2	4
4	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2	2	4
5	Ҳуқуқи озодиҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо	2		2
6	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири аҳоли)	2	2	4
7	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ хифзи ҳуқуқи инсон	2	2	4
	Ҷамагӣ	14	10	24

МАВЗЌИ 1. МАФХУМ, МОХИЯТ ВА АҲАМИЯТИ ОМУЗИШИ ҲУКУҚИ ИНСОН. САРЧАШМАҲОИ ҲУКУҚИ ИНСОН

Мафхум ва моҳияти ҳукуқи инсон. Ҳукуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини ҷаҳони муосир.

Зарурат ва аҳамияти омӯзиши фанни ҳукуқи инсон. Робитаи фанни ҳукуқи инсон бо илмҳои дигари ҳукуқшиносӣ.

Принсипҳои ҳукуқи инсон: умумият ва универсалӣ будани ҳукуқи инсон; эҳтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарҳуқуқӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳо; ҷудонопазарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва ҳимояи онҳо аз ҷониби давлат.

Мафхум ва намудҳои сарчашмаҳои ҳукуқи инсон. Санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳукуқи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалии минтақавӣ: санадҳои САҲА, ИДМ ва дигарон. Санадҳои ҳуқуқии миллий (дохилидавлатӣ): санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ: қонунҳо, санадҳои зерқонунӣ. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститусионӣ, қонунҳо, кодексҳо ва дигарҳо.

МАВЗЌИ 2. ТАСНИФОТИ ҲУКУҚИ ИНСОН

Мафхум ва асосҳои таснифоти ҳукуқи инсон. Ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ (шахрвандӣ): ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист, ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ҳуқуқи озодиҳои сиёсӣ: ҳуқуқ ба озодии суҳан ва ибрози андеша; иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳуқуқ ба мурочиат, иштирок дар гирдиҷамъоӣ, намоишҳо ва роҳпаймоӣҳои ошонӣ.

Ҳуқуқи озодиҳои иқтисодӣ: ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби касбу қор, ҳифзи меҳнат, музди меҳнат, ҳуқуқ ба моликият ва мерос, ҷаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ҳуқуқи озодиҳои иҷтимоӣ: ҳуқуқ ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба сатҳи зиндагии арзанда.

Ҳуқуқи озодиҳои фарҳангӣ: ҳуқуқ ба таҳсил, иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардҳои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниягон.

МАЗВЌИ 3. ҲУҚУҚҲОИ ИҚТИСОДИ, ИҚТИМОИ ВА ФАРҲАНГИ

Моҳият ва аҳамияти ҳуқуқҳои иқтисодии инсон. Мафҳуми ҳуқуқҳои иқтисодии инсон. Моҳияти ҳуқуқҳои иқтисодии инсон. Аҳамияти ҳуқуқҳои иқтисодии инсон.

Ҳуқуқ ба моликияти хусусӣ ва зехнӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои молумулкӣ, озодии фаъолияти соҳибкорӣ ва иқтисодӣ. Мазмуни ҳуқуқ ба моликияти хусусӣ ва зехнӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои молумулкӣ. Мазмуни озодии фаъолияти соҳибкорӣ ва иқтисодӣ. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба моликияти хусусӣ ва зехнӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои молумулкӣ, озодии фаъолияти соҳибкорӣ ва иқтисодӣ.

Ҳуқуқ ба меҳнат. Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба меҳнат. Мазмуни ҳуқуқ ба меҳнат. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба меҳнат. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба меҳнат. Ҳуқуқ ба истироҳат.

Ҳуқуқҳои иҷтимоии инсон. Мафҳуми ҳуқуқҳои иҷтимоии инсон. Моҳияти ҳуқуқҳои иҷтимоии инсон. Аҳамияти ҳуқуқҳои иҷтимоии инсон. Ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ, ҳифзи саломатӣ, манзил ва ҳаёти арзанда. Мазмуни ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ, ҳифзи саломатӣ, манзил ва ҳаёти арзанда. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ.

Ҳуқуқҳои фарҳангии инсон. Мафҳуми ҳуқуқҳои фарҳангии инсон ва шаҳрванд. Ҳуқуқҳои дар соҳаи маданият ва илм. Аҳамияти ҳуқуқҳои фарҳангии шаҳрванд.

МАЗВЌИ 4. АСОСҲОИ МАҲДУДКУНИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллий оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқи озодиҳои дигарон; қонунгардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ, тамомияти аризи кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ҷавобгарии байналмилалӣ ва миллий барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗӢИ 5. ӲУКУКУ ОЗОДИӲОИ МУӲОЧИРОНИ МЕӲНАТӢ ВА АЪЗОИ ОИЛАИ ОНӲО

Мафхуми муӲочират ва муӲочири меӲнатӢ. Ӳукуку ухдадориӲои муӲочирони меӲнатӢ ва аъзои оилаи онӲо. ӲусусияӲои таъмини Ӳукуки муӲочирони меӲнатӢ. КафолатӲои давлатӢ-Ӳукуки таъмин ва Ӳифзи Ӳукуки муӲочирони меӲнатӢ. СанадӲои байналмилалӢ ва миллии таъмини Ӳукуки муӲочирони меӲнатӢ ва аъзои оилаи онӲо.

Тартиби амалӢ намудани муӲочирати дохилӢ ва муӲочирати экологӢ. Мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандӲои муӲочират дар ӲумӲурии Тоҷикистон. ВаколатӲои мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандӲои муӲочират дар ӲумӲурии Тоҷикистон. Фиристодани коргарон барои кор ба хорича. Шартномаи (қарордои) меӲнатӢ.

Тартиби репатриант, муӲочирони ичборӢ, ремигрант эътироф кардани ашхос. МуӲочирати оилавии шаӲрвандони хоричӢ. МуӲочирати коллективонаи шаӲрвандон. Тартиби Ӳичрати муӲочирони хоричӢ ба ӲумӲурии Тоҷикистон. ӲуччатӲои тасдиқунандаи Ӳукуки истиқомати доимии шаӲрвандони хоричӢ ва шахсони бешаӲрванд дар ӲумӲурии Тоҷикистон.

АсосӲои рад намудани додани ичозат барои истиқомат ва шаӲодатномаи шахси бешаӲрванд.

МАВЗӢИ 6. ӲУКУҚӲОИ ГУРӲӲОИ АЛОӲИДАИ ШАӲСОН

ӲусусиятӲои таъмини Ӳукуки гурӲӲои алоӲидаи шаӲсон. Ӳукуки занон. Баробарии гендерӢ ва манъи таъбири занон. КафолатӲои давлатӢ-Ӳукуки таъмин ва Ӳифзи Ӳукуки занон: санадӲои байналмилалӢ ва миллии таъмини Ӳукуки занон.

Ӳукуки кӯдак. ӲусусияӲои таъмини Ӳукуки кӯдак. КафолатӲои давлатӢ-Ӳукуки таъмин ва Ӳифзи Ӳукуки кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. СанадӲои байналмилалӢ ва миллии таъмини Ӳукуки кӯдак.

Ӳукуки гурезагон. Мафхуми гурезагон ва асосӲои муайян кардани мақоми онӲо. ӲусусияӲои таъмини Ӳукуки гуреза. КафолатӲои давлатӢ-Ӳукуки таъмин ва Ӳифзи Ӳукуки гуреза. СанадӲои байналмилалӢ ва миллии таъмини Ӳукуки гурезагон.

Ӳукуки муӲочирони меӲнатӢ. Мафхуми муӲочири меӲнатӢ. ӲусусияӲои таъмини Ӳукуки муӲочирони меӲнатӢ. КафолатӲои давлатӢ-Ӳукуки таъмин ва Ӳифзи Ӳукуки муӲочирони меӲнатӢ.

Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий. Мафҳуми ақаллиятҳои миллий. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий.

МАВЗҶИ 7. МЕХАНИЗМҲОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳукумати, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоии ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 6 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байнидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН» БАРОИ СУДЯҲО ВА
КОРМАНДОНИ ДАСТГОҲҲОИ СУДҲОИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

САРСУХАН

Ҳуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини тамаддуни ҷаҳонист. Амалисозӣ ё баръакс вайрон кардани ҳуқуқҳои инсон ба инкишофи руҳӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, ва сиёсии давлату ҷомеа ва дар алоҳидагӣ ба ҳар як шахс таъсир мерасонад.

Баъди ба даст даровардани истиклолият, Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳи бунёди давлати демократӣ ва ҳуқуқбунёдро, ки дар он ҳуқуқҳои инсон мавқеи муҳимро ишғол менамоянд пеша намуда, дар самти мувофиқгардонии қонунгузории миллий ба стандартҳои байналмиллалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон ҷорабиниҳои зиёдеро анҷом дода, дар ин самт иқдомҳои қавӣ гузоштааст.

Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд зинаи муайянкунандаи рушди давлат ва ҷомеаи мустақили Тоҷикистон ба шумор мераванд.

Аз ҷумла, ин масъала дар дар моддаи 5 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври возеҳу равшан дарҷ гардидааст, ки: «Инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои он арзиши олии мебошанд. Ҳаёт, кадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсон дахлнопазиранд. Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрвандро давлат эътироф, риоя ва ҳифз менамояд». Ин муқаррарот сониян дар боби дуюми Конститутсияи мамлакат, ки қомилан ба ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд баҳшида шудааст, қушода мегарданд.

Инчунин, мебояд қайд кард, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти иҷроии ўҳдадорӣҳои байналхалқӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон яке аз кишварҳои муваффақ ба шумор меравад. Аз ҷумла, ташкили таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон, ки дар асоси Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 12 июни соли 2001 «Дар бораи тасдиқи Барномаи давлатии омӯзиши соҳаи ҳуқуқи инсон» ва бо мақсади амалӣ намудани Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-уми декабри соли 1999 «Дар бораи таҳкими ҷараёни демократикунории ҳаёти ҷамъиятӣ-сиёсӣ дар ҷумҳурӣ» шурӯъ гардида буд, исботи ин гуфтаҳо.

Судяҳои судҳои ҷумҳури низ сиёсати пешгирифтаи давлату ҳукумати Тоҷикистонро дастгирӣ намуда, дар Маркази таълимии Суди Олии омӯзиши Барномаи таълими оид ба таъмини ҳуқуқи инсон ба роҳ монда шудааст.

Мақсаду вазифаҳои асосии омӯзиши Барномаи мазкур аз ин иборат мебошад:

-бозомӯзии маҷмӯи донишҳо оид ба масъалаҳои умумисийёии таъмини ҳуқуқи инсон дар фаъолияти амалии судяҳо ва қормандони дастгоҳҳои судҳои ҷумҳурӣ;

-ёри расонидан ба судяҳо ва кормандони дастгоҳҳои судҳои ҷумҳурӣ барои омӯзиши маҷмӯи донишҳо оид ба ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон;

-баланд бардоштани сатҳи тафаккури ҳуқуқӣ ва фарҳангию ҳуқуқии судяҳо ва кормандони дастгоҳҳои судҳои ҷумҳурӣ дар ин самт;

-тарбия намудани судяҳо ва кормандони дастгоҳҳои судҳои ҷумҳурӣ дар руҳияи риояи қатъӣ ва бечунучарои қонун дар ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд;

-омӯзишу азқудкунии мазмуну муҳтавои санадҳои миллий ва байналмиллалӣ дар самти ҳуқуқи инсон.

Барои омӯзиши Барнома 8 мавзӯ дар ҳаҷми 34 соат ҷудо шудааст, ки 20 соаташро дарсҳои лексионӣ ва 14 соаташро машғулиятҳои амалӣ ташкил медиҳанд.

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лекси- онӣ	Семи- нарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омӯзиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	4	2	4
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқ инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2	2	4
4	Ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ ва муҳокимаи одилонаи судӣ	2	2	4
5	Ҳифзи судии ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гумонбаршудагон, айбдоршавандагон, судшавандаҳо ва маҳкумшудаҳо)	4	2	6
6	Ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканча ва дигар намудҳои муносибатҳои ғайриинсонӣ	2	2	4
7	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа)	2	2	4
8	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон	2	2	4
	Ҷамагӣ	20	14	34

МАВЗЌИ 1. МАФХУМ, МОХИЯТ ВА АҲАМИЯТИ ОМУЗИШИ ҲУКУҚИ ИНСОН. САРЧАШМАҲОИ ҲУКУҚИ ИНСОН

Мафхум ва моҳияти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини ҷаҳони муосир.

Зарурат ва аҳамияти омӯзиши фанни ҳуқуқи инсон. Робитаи фанни ҳуқуқи инсон бо илмҳои дигари ҳуқуқшиносӣ.

Принсипҳои ҳуқуқи инсон: умумият ва универсалӣ будани ҳуқуқи инсон; эҳтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарҳуқуқӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳо; ҷудонопазарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва ҳимояи онҳо аз ҷониби давлат.

Мафхум ва намудҳои сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон. Санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалии минтақавӣ: санадҳои САҲА, ИДМ ва дигарон. Санадҳои ҳуқуқии миллий (дохилидавлатӣ): санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ: қонунҳо, санадҳои зерқонунӣ. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститусионӣ, қонунҳо, кодексҳо ва дигарҳо.

МАВЗЌИ 2. ТАСНИФОТИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафхум ва асосҳои таснифоти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ (шахрвандӣ): ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиқоли маҳалли зист, ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ҳуқуқи озодиҳои сиёсӣ: ҳуқуқ ба озодии суҳан ва ибрози андеша; иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиқоли қардан ва интиқоли шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳуқуқ ба муроҷиат, иштирок дар гирдиҷамъонон, намоишно ва роҳпаймононҳои осоишта.

Ҳуқуқи озодиҳои иқтисодӣ: ҳуқуқ ба меҳнат, интиқоли қасбу қор, ҳифзи меҳнат, музди меҳнат, ҳуқуқ ба молиқият ва мерос, фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ҳуқуқи озодиҳои иҷтимоӣ: ҳуқуқ ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба сатҳи зиндагии арзанда.

Ҳуқуқи озодиҳои фарҳангӣ: ҳуқуқ ба таҳсил, иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардҳои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниёгон.

МАВЗӢИ 3. АСОСӢОИ МАӢДУДКУНИИ ӢУКУӢИ ИНСОН. ӢАВОБГАРӢ БАРОИ ВАӢРОН КАРДАНИ ӢУКУӢИ ИНСОН

Мафхум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқу озодиҳои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конституционӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ӣавобгарии байналмилалӣ ва миллӣ барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗӢИ 4. ӢУКУӢИ ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТИ СУДӢ ВА МУӢОКИМАИ ОДИЛОНАИ СУДӢ

Мафхум ва моҳияти ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ. Ӣуқуқ ба муурофияи одилона ва ошқорои парванда аз тарафи суди босалоҳият, мустақил ва бегараз, ки тибқи қонун таъсис ёфтааст, бо риояи принципҳои мубоҳисавӣ ва баробарҳуқуқии тарафҳо. Ӣуқуқи иштироки шаҳрванд дар ҳамаи марҳилаҳои судӣ. Ӣуқуқ ба ҳимояи судӣ ва ёрии ҳуқуқӣ. Ӣуқуқ бо истифода аз забони модарӣ хангоми муурофияи судӣ. Ӣуқуқ ба баррасии парванда аз ҷониби суде, ки тибқи қонун парванда ба он тобеияти судӣ дорад. Ӣуқуқи иштироки шахсии шаҳрванд дар баррасии парвандаи вай дар суд.

МАВЗӢИ 5. ӢИФЗИ СУДИИ ӢУКУҚҲОИ ГУРӢҲҲОИ АЛОӢИДАИ ШАӢСОН (ГУМОНБАРШУДАГОН, АЙБДОРШАВАНДАГОН, СУДШАВАНДАӢО ВА МАӢКУМШУДАӢО)

Мафхум ва моҳияти ҳифзи судӣ. Мафҳуми гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшуда. Ӣуқуқҳои гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшуда.

Риоя ва таъмини ҳуқуқҳои гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшуда дар рафти тафтиши пешакӣ, тафтишоти судӣ ва зимни адои ҷазо дар муассисаҳои ислоҳӣ.

Эҳтимолияти бегуноҳӣ.

Ӣуқуқи овардани шикоят нисбати санадҳои судии судҳои марҳилаи аввал ба судҳои зинаи болоӣ.

МАВЗӢИ 6. ӲУҚУҚ БА ОЗОДӢ АЗ ШИКАНЧА ВА ДИГАР НАМУДӲОИ МУНОСИБАТИ ӢАЙРИНСОНӢ

Мафхуми шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ, аломатҳои таркибии шиканча. Табиати ҳуқуқии ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии озодӣ аз шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Ҷавобгарӣ барои шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Қонунгузори ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ҷавобгарии ҷиноятиро барои шиканча пешбинӣ мекунад. Таҷрибаи судии барасии парвандаҳои марбут ба шиканча ва ҷиноятҳои ба он алоқаманд. Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҷрибаи татбиқ намудани қонунгузорӣ оид ба шиканча ва ҷиноятҳои ба он алоқаманд». Меъёрҳои байналмилалӣ оид ба мубориза бар зидди шиканча.

МАВЗӢИ 7. ӲУҚУҚҲОИ ГУРӲҲҲОИ АЛОӲИДАИ ШАХСОН (ГУРӲҲҲОИ ОСЕБПАЗИРИ ҶОМЕА)

Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон. Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ҳуқуқи гурезагон. Мафхуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи гуреза. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафхуми муҳочирони меҳнатӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Мафҳуми ақаллиятҳои миллӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ.

МАВЗҶИ 8. МЕХАНИЗМҶОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҶИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои меҳнаизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Меҳнаизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: меҳнаизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конституционӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). Меҳнаизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон. Меҳнаизмҳои ғайридавлатӣ: ташкилотҳои ғайриҳуқуматӣ, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои меҳнаизмҳои байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. Меҳнаизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ, ки ба ҳуқуқи инсон сару қор доранд: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Меҳнаизмҳои минтақавӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон: меҳнаизмҳои аврупоӣ, амриқоӣ ва африқоӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳуқуматии байналмилалӣ ва минтақавӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 7 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ШУНАВАНДАҶОНИ ДОНИШКАДАИ ҲАРБИИ
ВАЗОРАТИ МУДОФИАИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

САРСУХАН

Хуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини тамаддуни ҷаҳонист. Амалисозӣ ва ё баръакс вайрон кардани ҳуқуқҳои инсон ба инкишофи рӯҳӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсии ҷӣ давлат ва ҷӣ ҷомеа, умуман ба ҳар як шахсияти алоҳида таъсир мерасонад. Хуқуқи инсон барои он заруранд, ки манфиатҳои ҳар як шахсро ҳимоя ва таъмин намуда, барои ҳар як шахс зиндагонии арзанда ва инкишофи озодонаро фароҳам меоварад.

Барномаи мазкур бо назардошт ва мутобиқи талаботи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ соҳаи ҳуқуқи инсон, ки аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф шудаанд, омада гардидааст.

Тоҷикистон дар шароити истиклолияти давлатӣ барои шинохти ҳуқуқу озодиҳои инсон ва муқаддасоти давлатдорӣ аз диди тоза назар андохта, беҳтарин арзишҳо, ормонҳо ва ҷенақхоеро муайян карданист, ки метавонанд манфиатҳои имрӯзу фардои миллату давлатро дилпуруна дифоъ намоянд. Бо ин мақсад ҷӣ таҷрибаи таърихи ҳуқуқи ниёгон ва ҷӣ дастовардҳои ҷаҳони муосир мавриди омӯзиш қарор мегиранд. Шинохти инсон ҳамчун арзиши олии дар анъанаҳои афкори ҳуқуқии мардуми мо ҷойгоҳи сазоворро касб намуда, дар низоми ҳуқуқии имрӯзаи мо неқӯ ва ба таври арзанда инъикос ёфтааст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаҳмиши аҳамияти масъалаҳои таъмини ҳуқуқи инсон, волоияти ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ҳамчун асоси давлати ҳуқуқбунёд ташаккул ёфта истодааст. Дар ҷомеа ҳамчунин бояд механизми ҳифз, татбиқ ва таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои инсон таҳия шаванд, ки он ба шахс имкон медиҳад аз ҳуқуқ ва қоидаҳо бо мақсади амалисозии воқеии ҳуқуқ ва озодиҳои худ истифода барад. Яке аз ҷойҳои марказиро дар самти таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд Вазорати муҳофизати ахлоқ ва ҳақдорӣ мебошад, ки фаъолияти онҳо бевосита ба ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд равона шудааст. Барои тайёр кардани ходимони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар барномаҳои таълимии ҳуқуқи инсон ҳам дар сатҳи байналмилалӣ ва ҳам дар сатҳи давлатҳои алоҳида, аҳамияти зиёд дода шудааст. Роҳбарияти Ҷумҳурии Тоҷикистон низ дар ин роҳ иродаи сиёсӣ зоҳир намуда, дар соли 2012 Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020-ро қабул намуданд, ки қадами навбатӣ ва устувори давлат барои гузаштан ба сатҳи сифатан нави тайёр кардани кадрҳо мебошад.

Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон низ сиёсати пешгирифтаи Тоҷикистонро дастгирӣ намуда, дар чараёни таълим омӯзиши фанни «ҳуқуқи инсон»-ро ба роҳ мондааст, ки вазифаю мақсадҳои асосии фанни мазкур аз инҳо иборат мебошанд:

- ҳамаарафа омӯзонидани маҷмӯи донишҳо дар соҳаи ҳуқуқи инсон, категорияҳои асосӣ, принципҳои ба ҳуқуқи инсон алоқадоршта, пайдоиши онҳо, паҳлӯҳои иҷтимоӣ ва таъминоти онҳо дар фаъолияти хизматчиёни Вазорати мудофиа;

- ҷалб намудани тавачҷӯҳи шунавандагон ба мафҳумҳо, падидаҳо ва хусусиятҳои асосии ҳуқуқи инсон ва шаҳрванд;

- баланд бардоштани сатҳи маърифати ҳуқуқӣ ва тафаккури ҳуқуқии кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар рӯҳияи риояи қатъӣ ва бечунучароӣ ҳуқуқ ва қонун, инчунин ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва шаҳрванд;

- баланд бардоштани малака ва маҳорати расонидани ёри ҳуқуқӣ дар рафти фаъолияти касбӣ ва азхудкунии мазмунӣ санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон ва мавқеи онҳо дар низомии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- мукамал гардонидани ҳамкориҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ баҳри таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи инсон.

Омӯзиши ҳуқуқи инсон хизматчиёни Вазорати мудофиа дар рӯҳияи эҳтиром ба ҳуқуқ, оштинопазирӣ нисбат ба ҳар гуна зухуроти номатлуби ҷомеа дар мубориза бо ҷинояткорӣ ифротгароӣ тарбия хоҳад кард.

Мақсади асосӣ аз он иборат аст, ки барномаи таълимии мазкур ба раванди амалишавии Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020, мусоидат менамояд.

Дар ин замина лозим аст, ки барои баланд бардоштани маърифат ва тафаккури ҳуқуқии хизматчиёни Вазорати мудофиа тарз ва усулҳои гуногуни омӯзиши ҳуқуқи инсон сурат гирад.

Дар Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, барои омӯзиши фанни мазкур 34 соат ҷудо аст, ки 20 соаташро дарсҳои лексионӣ ва 14 соаташро машғулияти семинарӣ ташкил медиҳанд.

НАҚШАИ МАВЗӯЪҲО

№	Номгӯи мавзӯъҳо	Лекси- онӣ	Семи- нарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омӯзиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	2	2	4
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2		2
4	Таъмин ва риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми адои хизмати ҳарбӣ	2	2	4
5	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми низоъҳои мусаллаҳона	2	2	4
6	Риояи ҳуқуқи инсон дар вазъияти фавқулӯда, ҳангоми татбиқи қувваи қисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон	2	2	4
7	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми татбиқи чораҳои фаврӣ-ҷустуҷӯӣ, мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм	2	2	4
8	Ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ	2		2
9	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон	2	2	4
10	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ хифзи ҳуқуқи инсон	2	2	4
	Ҳамагӣ	20	14	34

МАВЗЌИ 1. МАФХУМ, МОХИЯТ ВА АҲАМИЯТИ ОМУЗИШИ ҲУКУҚИ ИНСОН. САРЧАШМАҲОИ ҲУКУҚИ ИНСОН

Мафхум ва моҳияти ҳукуқи инсон. Ҳукуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини ҷаҳони муосир.

Зарурат ва аҳамияти омӯзиши фанни ҳукуқи инсон. Робитаи фанни ҳукуқи инсон бо илмҳои дигари ҳукуқшиносӣ.

Принсипҳои ҳукуқи инсон: умумият ва универсалӣ будани ҳукуқи инсон; эҳтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарҳуқуқӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳо; ҷудонопазарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ҳимояи онҳо аз ҷониби давлат.

Мафхум ва намудҳои сарчашмаҳои ҳукуқи инсон. Санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳукуқи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалии минтақавӣ: санадҳои САҲА, ИДМ ва дигарон. Санадҳои ҳуқуқии миллий (дохилидавлатӣ): санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ: қонунҳо, санадҳои зерқонунӣ. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститусионӣ, қонунҳо, кодексҳо ва дигарҳо.

МАВЗЌИ 2. ТАСНИФОТИ ҲУКУҚИ ИНСОН

Мафхум ва асосҳои таснифоти ҳукуқи инсон. Ҳуқуқу озодиҳои шахсӣ (шахрвандӣ): ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиқоли маҳалли зист, ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ҳуқуқу озодиҳои сиёсӣ: ҳуқуқ ба озодии суҳан ва ибрози андеша; иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиқоб қардан ва интиқоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳуқуқ ба мурочиат, иштирок дар гирдиҷамъонон, намоишно ва роҳпаймононҳои ошоншта.

Ҳуқуқу озодиҳои иқтисодӣ: ҳуқуқ ба меҳнат, интиқоли қасбу қор, ҳифзи меҳнат, музди меҳнат, ҳуқуқ ба молиқият ва мерос, фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ҳуқуқу озодиҳои иҷтимоӣ: ҳуқуқ ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба сатҳи зиндагии арзанда.

Ҳуқуқу озодиҳои фарҳангӣ: ҳуқуқ ба таҳсил, иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардҳои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниёгон.

МАВЗЎИ 3. АСОСҲОИ МАҲДУДКУНИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқу озодиҳои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ҷавобгариҳои байналмилалӣ ва миллӣ барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗЎИ 4. ТАЪМИН ВА РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ АДОИ ХИЗМАТИ ҲАРБӢ

Асосҳо ва тартиби даъват ба хизмати ҳарбӣ. Принсипҳои асосии адои хизмати ҳарбӣ: қонуният, ҳифзи ҳаёт ва саломатии инсон, эҳтиром ва риояи ҳуқуқи инсон, адолати иҷтимоӣ ва инсондӯстӣ, баробарии ҳама дар назди қонун, дахлнопазирии шахсӣ, эҳтироми шаъну эътибори инсон. Риоя ва таъмини ҳуқуқи инсон ҳангоми адои хизмати ҳарбӣ. Меъёрҳои ахлоқӣ ва ҳуқуқӣ дар фаъолияти хизматчиёни ҳарбӣ.

Маҳдудкунии ҳуқуқи инсон дар хизмати ҳарбӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқу озодиҳои хизматчиёни ҳарбӣ.

МАВЗЎИ 5. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ НИЗОЪҲОИ МУСАЛЛАҲОНА

Мафҳуми низоъҳои мусаллаҳона. Ҳуқуқу уҳдадорихои иштирокчиёни низоъҳои мусаллаҳона. Риояи ҳуқуқи аҳолии осоишта ҳангоми низоъҳои мусаллаҳона. Риоя ва таъмини ҳуқуқи дастгиршудагон ва асирони ҳарбӣ. Шароити нигоҳдории шахсони дастгиршуда ва асирони ҳарбӣ. Маҳдудкунии ҳуқуқи инсон ҳангоми низоъҳои мусаллаҳона. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон ҳангоми низоъҳои мусаллаҳона.

МАВЗӢИ 6. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР ВАЗӢИЯТИ ФАВҚУЛОДДА, ҲАНГОМИ ТАТБИҚИ ҚУВВАИ ЧИСМОНӢ, ВОСИТАӢОИ МАХСУС ВА СИЛОӢИ ОТАШФИШОН

Мафҳум ва асосҳои қорӣ намудани вазъияти фавқулодда. Маҳдудкунии ҳуқуқи инсон дар вазъияти фавқулодда. Ҳуқуқҳое, ки дар вазъияти фавқулодда маҳдуд карда намешаванд: ҳуқуқ ба шаҳравандӣ, баробарҳуқуқӣ дар назди қонун ва суд, ҳуқуқ ба ҳаёт ва дахлнопазирии шахсӣ, ҳуқуқ ба кафолати ҳифзи судӣ, эҳтимолияти бегуноҳӣ, дахлнопазирии манзил, шинос шудан бо ҳуҷҷатҳои шахсӣ, муттаҳид шудан дар ҳизбҳои сиёсӣ ва дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ.

Асосҳои ҳуқуқӣ ва тартиби истифодаи силоҳ, воситаҳои махсус ва қувваи ҷисмонӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми истифодаи силоҳ, воситаҳои махсус ва қувваи ҷисмонӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон намудани тартиби истифодаи силоҳ, воситаҳои махсус ва қувваи ҷисмонӣ.

МАВЗӢИ 7. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ТАТБИҚИ ЧОРАӢОИ ФАВРӢ-ҶУСТУҶӢӢ, МУБОРИЗА БАР ЗИДДИ ТЕРРОРИЗМ ВА ЭКСТРЕМИЗМ

Асосҳо ва тартиби истифодаи чораҳои фаврӣ-ҷустуҷӯӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми истифодаи чораҳои фаврӣ-ҷустуҷӯӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм. Манъи истифодаи шиканча дар мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм.

МАВЗӢИ 8. ҲУҚУҚ БА ОЗОДӢ АЗ ШИКАНЧА ВА ДИГАР НАМУДӢОИ МУНОСИБАТИ ҒАЙРИИНСОНӢ

Мафҳуми шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ, аломатҳои таркибии шиканча. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии озодӣ аз шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Ҷавобгарӣ барои шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ.

МАВЗӢИ 9. ҲУҚУҚҲОИ ГУРӢҲҲОИ АЛОӢИДАИ ШАХСОН (ГУРӢҲҲОИ ОСЕБПАЗИРИ ҶОМЕА)

Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон. Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ҳуқуқи гурезагон. Мафҳуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи гуреза. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафҳуми муҳочирони меҳнатӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий. Мафҳуми ақаллиятҳои миллий. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий.

МАВЗҶИ 10. МЕХАНИЗМҲОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоии ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва

ташкilotҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи
ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 8 ба
Қарори Шӯрои Ҳамоҳангсози
байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН» БАРОИ
ШУНАВАНДАГОНИ КУРСҲОИ ТАКМИЛИ ИХТИСОСИ
МАРКАЗИ ТАКМИЛИ ИХТИСОСИ КОРМАНДОНИ
МАҚОМОТИ ПРОКУРАТУРАИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

САРСУХАН

Хуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини тамаддуни ҷаҳонист. Амалисозӣ ва ё баръакс вайрон кардани ҳуқуқҳои инсон ба инкишофи рӯҳӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсии ҷӣ давлат ва ҷӣ ҷомеа, умуман ба ҳар як шахсияти алоҳида таъсир мерасонад. Хуқуқи инсон барои он заруранд, ки манфиатҳои ҳар як шахсро ҳимоя ва таъмин намуда, барои ҳар як шахс зиндагонии арзанда ва инкишофи озодонаро фароҳам меоварад.

Барномаи мазкур бо назардошт ва мутобиқи талаботи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ соҳаи ҳуқуқи инсон, ки аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф шудаанд, омада гардидааст.

Тоҷикистон дар шароити истиклолияти давлатӣ барои шинохти ҳуқуқу озодиҳои инсон ва муқаддасоти давлатдорӣ аз диди тоза назар андохта, беҳтарин арзишҳо, ормонҳо ва ченақхоеро муайян карданист, ки метавонанд манфиатҳои имрӯзу фардои миллату давлатро дилпуруна дифоъ намоянд. Бо ин мақсад ҷӣ таҷрибаи таърихи ҳуқуқи ниёгон ва ҷӣ дастовардҳои ҷаҳони муосир мавриди омӯзиш қарор мегиранд. Шинохти инсон ҳамчун арзиши олии дар анъанаҳои афкори ҳуқуқии мардуми мо ҷойгоҳи сазоворро касб намуда, дар низоми ҳуқуқии имрӯзаи мо неқӯ ва ба таври арзанда инъикос ёфтааст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаҳмиши аҳамияти масъалаҳои таъмини ҳуқуқи инсон, волоияти ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ҳамчун асоси давлати ҳуқуқбунёд ташаккул ёфта истодааст. Дар ҷомеа ҳамчунин бояд механизми ҳифз, татбиқ ва таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои инсон таҳия шаванд, ки он ба шахс имкон медиҳад аз ҳуқуқ ва қоидаҳо бо мақсади амалисозии воқеии ҳуқуқ ва озодиҳои худ истифода барад. Яке аз ҷойҳои марказиро дар механизми таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд мақомоти прокуратура ишғол менамояд, ки фаъолияти онҳо бевосита ба ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд равона шудааст. Барои тайёр кардани ходимони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар барномаҳои таълимии ҳуқуқи инсон ҳам дар сатҳи байналмиллалӣ ва ҳам дар сатҳи давлатҳои алоҳида, аҳамияти зиёд дода шудааст. Роҳбарияти Ҷумҳурии Тоҷикистон низ дар ин роҳ иродаи сиёсӣ зоҳир намуда, дар соли 2012 Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020-ро қабул намуданд, ки қадами навбатӣ ва устувори давлат барои гузаштан ба сатҳи сифатан нави тайёр кардани кадрҳо мебошад.

Маркази такмили ихтисоси кормандони мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон низ сиёсати пешгирифтаи Тоҷикистонро дастгирӣ намуда, дар чараёни таълим омӯзиши фанни «ҳуқуқи инсон»-ро ба роҳ мондааст, ки вазифаю мақсадҳои асосии фанни мазкур аз инҳо иборат мебошанд:

- ҳаматарафа омӯзонидани маҷмӯи донишҳо дар соҳаи ҳуқуқи инсон, категорияҳои асосӣ, принципҳои ба ҳуқуқи инсон алоқадоршта, пайдоиши онҳо, паҳлӯҳои иҷтимоӣ ва таъминоти онҳо дар фаъолияти мақомоти прокуратура;

- ҷалб намудани тавачҷӯҳои шунавандагон ба мафҳумҳо, падидаҳо ва хусусиятҳои асосии ҳуқуқи инсон ва шаҳрванд;

- баланд бардоштани сатҳи маърифати ҳуқуқӣ ва тафаккури ҳуқуқии кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар рӯҳияи риояи қатъи ва бечунучарои ҳуқуқ ва қонун, инчунин ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва шаҳрванд;

- баланд бардоштани малака ва маҳорати расонидани ёри ҳуқуқӣ дар рафти фаъолияти касбӣ ва азхудкунии мазмунӣ санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон ва мавқеи онҳо дар низомии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- мукамал гардонидани ҳамкориҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ баҳри таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи инсон.

Омӯзиши ҳуқуқи инсон кормандони мақомоти прокуратура дар руҳияи эҳтиром ба ҳуқуқ, оштинопазирӣ нисбат ба ҳар гуна зухуроти номатлуби ҷомеа дар мубориза бо ҷинояткорӣ ифротгарой тарбия хоҳад кард.

Мақсади асосӣ аз он иборат аст, ки барномаи таълимии мазкур ба раванди амалишавии Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020, мусоидат менамояд.

Дар ин замина лозим аст, ки барои баланд бардоштани маърифат ва тафаккури ҳуқуқии кормандони мақомоти прокуратура бояд бо истифода аз тарз ва усулҳои гуногуни омӯзиши ҳуқуқи инсон сурат гирад.

Дар Маркази такмили ихтисоси кормандони мақомоти прокуратура, барои омӯзиши фанни мазкур 34 соат ҷудо шудааст, ки 20 соаташро дарсҳои лексионӣ ва 14 соаташро машғулияти семинарӣ ташкил медиҳанд.

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лексионӣ	Семинарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омӯзиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	2	2	4
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2		2
4	Таъмин ва ҳимояи ҳуқуқи инсон ҳамчун вазифа ва уҳдадории мақомоти прокуратура. Назорати риояи ҳуқуқи инсон – ҳамчун самти асосии фаъолияти мақомоти прокуратура	4	2	6
5	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми дастгиркунӣ, нигоҳдории муваққатӣ ва ҳабси пешакӣ	2	2	4
6	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми татбиқи чораҳои фаврӣ-чустучӯӣ, таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ, мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм	2	2	4
7	Ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ	2	2	4
8	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон	2	2	4
9	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон	2	2	4
	Ҷамағӣ	20	14	34

МАВЗӢИ 1. МАФӢУМ, МОӢИЯТ ВА АӢАМИЯТИ ОМУӢИШИ ӢУӢУӢИ ИНСОИ. САРЧАШМАӢОИ ӢУӢУӢИ ИНСОИ

МафӢум ва моӢияти ӢуӢуӢи инсои. ӢуӢуӢи инсои яке аз арзишӢои муӢимтарини ӢаӢони муосир.

Зарурат ва аӢамияти омуӢиши фанни ӢуӢуӢи инсои. Робитаи фанни ӢуӢуӢи инсои бо илмӢои дигари ӢуӢуӢиносӣ.

ПринсипӢои ӢуӢуӢи инсои: умумият ва универсалӣ будани ӢуӢуӢи инсои; эътироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарӢуӢуӢӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ӢуӢуӢ, озодӣ ва вазифаӢо; Ӣудонопозарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ӣимояи онӢо аз Ӣониби давлат.

МафӢум ва намудӢои сарчашмаӢои ӢуӢуӢи инсои. СанадӢои байналмилалӣ оид ба ӢуӢуӢи инсои: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. СанадӢои ӢуӢуӢи байналмилалии минтақавӣ: санадӢои САӢА, ИДМ ва дигарон. СанадӢои ӢуӢуӢи миллӣ (дохилидавлатӣ): санадӢои меъёрии ӢуӢуӢӣ: қонунӢо, санадӢои зерқонунӣ. Конститутсияи Ӣумхурии Тоҷикистон, қонунӢои конститусионӣ, қонунӢо, кодексҳо ва дигарӢо.

МАВЗӢИ 2. ТАСНИФОТИ ӢУӢУӢИ ИНСОИ

МафӢум ва асосӢои таснифоти ӢуӢуӢи инсои. ӢуӢуӢу озодихои шахсӣ (шахрвандӣ): ӢуӢуӢ ба Ӣаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии Ӣаёти шахсӣ, ӢуӢуӢ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиҳоби маӢалли зист, ӢуӢуӢи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

ӢуӢуӢу озодихои сиёсӣ: ӢуӢуӢ ба озодии суҳан ва ибрази андеша; иштирок дар идорақунии қорӢои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияӢои Ӣамбиятӣ, ӢуӢуӢ ба мурочиат, иштирок дар гирдиӢамоиӢо, намоишӢо ва рохпаймоиӢои осоишта.

ӢуӢуӢу озодихои иқтисодӣ: ӢуӢуӢ ба меҳнат, интиҳоби қасбу қор, Ӣифзи меҳнат, музди меҳнат, ӢуӢуӢ ба молиқият ва мерос, фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

ӢуӢуӢу озодихои иҷтимоӣ: ӢуӢуӢ ба истироҳат, Ӣифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ӢуӢуӢ ба сатҳи зиндагии арзанда.

ӢуӢуӢу озодихои фарҳангӣ: ӢуӢуӢ ба таҳсил, иштирок дар Ӣаёти фарҳангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардӢои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниёгон.

МАВЗЎИ 3. АСОСҲОИ МАҲДУДКУНИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқи озодиҳои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ҷавобгарии байналмилалӣ ва миллӣ барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗЎИ 4. ТАЪМИН ВА ҲИМОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАМЧУН ВАЗИФА ВА ӮҲДАДОРИИ МАҚОМОТИ ПРОКУРАТУРА. НАЗОРАТИ РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН – ҲАМЧУН САМТИ АСОСИИ МАҚОМОТИ ПРОКУРАТУРА

Мақомоти прокуратура ҳамчун ҳимоятгари ҳуқуқи озодиҳои инсон. Таъмини ҳуқуқи инсон самти асосии фаъолияти мақомоти прокуратура. Принсипҳои асосии фаъолияти мақомоти прокуратура: қонуният, ҳифзи ҳаёт ва саломатии инсон, эҳтиром ва риояи ҳуқуқи инсон, адолати иҷтимоӣ ва инсондӯстӣ, баробарии ҳама дар назди қонун, дахлнопазирии шахсӣ, эҳтимолияти бегуноҳӣ, эҳтироми шаъну эътибори инсон.

Меъёрҳои ахлоқӣ ва ҳуқуқии фаъолияти кормандони мақомоти прокуратура. Ҷавобгарии кормандони мақомоти прокуратура барои риоя накардани ҳуқуқи инсон.

Мафҳум ва асосҳои пешбурди назорат аз ҷониби мақомоти прокуратура. Назорати риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми пешбурди назорати умумӣ. Назорати риояи ҳуқуқи инсон аз ҷониби мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидораи маҳаллӣ, қорхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилот новобаста аз шакли ташкилӣ-ҳуқуқӣ.

МАВЗЎИ 5. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ДАСТГИРКУНӢ, НИГОҲДОРИИ МУВАҚҚАТӢ ВА ҲАБСИ ПЕШАКӢ

Мафҳум, асосҳо ва тартиби дастгир кардани шахс. Ҳуқуқҳои шахси дастгиршуда. Шароити нигоҳдории шахси дастгиршуда. Хабар додан дар бораи дастгиркунӣ.

Тартиб ва асосҳои ба ҳабс гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда. Ҳуқуқҳои шахсоне, ки нисбати онҳо чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани татбиқ шудааст: ҳуқуқ ба ҳимоя ва истифода аз ёрии ҳуқуқӣ ба шахси дастгиршуда: ҳуқуқу вазифаҳои ҳимоятгар, мулоқот бо ҳешовандон ва дигар шахсон, ҳуқуқ ба амнияти шахсӣ, ба мукотиба, фиристодани таклиф ва арзу шикоят, таъминот бо ҳуроки ройгон, таъминоти модию маишӣ ва тиббию санитарӣ, гирифтани фириста, дастовез, маблағҳои пулӣ ва ғайра. Шароити нигоҳдории шахсоне, ки нисбати онҳо чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани татбиқ шудааст.

МАВЗЎИ 6. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ТАТБИҚИ ЧОРАҲОИ ФАВРӢ-ЧУСТУЧӢ, ТАҲҚИҚ ВА ТАФТИШОТИ ПЕШАКӢ, МУБОРИЗА БАР ЗИДДИ ТЕРРОРИЗМ ВА ЭКСТРЕМИЗМ

Асосҳо ва тартиби истифодаи чораҳои фаврӣ-чустучӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми истифодаи чораҳои фаврӣ-чустучӣ. Таъмини ҳуқуқҳои гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда ҳангоми таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ. Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм. Манъи истифодаи шиканча дар мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм.

МАВЗЎИ 7. ҲУҚУҚ БА ОЗОДӢ АЗ ШИКАНЧА ВА ДИГАР НАМУДҲОИ МУНОСИБАТИ ҒАЙРИИНСОНӢ

Мафҳуми шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ, аломатҳои таркибии шиканча. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии озодӣ аз шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Ҷавобгари барои шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ.

МАВЗЎИ 8. ҲУҚУҚҲОИ ГУРҶҲОИ АЛОҲИДАИ ШАХСОН (ГУРҶҲОИ ОСЕБПАЗИРИ ЧОМЕА)

Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон. Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ҳуқуқи гурезагон. Мафҳуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гуреза. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафҳуми муҳочирони меҳнатӣ. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Мафҳуми ақаллиятҳои миллӣ. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ.

МАВЗЎИ 9. МЕХАНИЗМҲОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). Механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳуқуматӣ, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 9 ба
Қарори Шӯрои Ҳамоҳангсози
байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ХИЗМАТЧИЁНИ ДАВЛАТИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

САРСУХАН

Баъд аз ба даст овардани истиқлолияти давлатӣ Тоҷикистон роҳи бунёди ҷомеаи ҳуқуқбунёди демократиро интиҳоб кард. Барои амалисозии ин мақсади наҷиб омӯзиш ва дарки ҳуқуқи инсон нақши муҳим доранд.

Ташаққули давлати ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ маданияти баланди ҳуқуқиро талаб менамояд, ки бе он чунин арзишҳои бунёди ва принципҳои ҷомеа, ба монанди волоияти қонун, афзалияти ҳуқуқу озодиҳои инсон ва ҳифзи манфиатҳои қонунии инсон ва шаҳрванд наметавонанд пурра амалӣ шаванд.

Ҳанӯз 12 июни соли 2001 бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Барномаи Системаи давлатии омӯзиши соҳаи ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» тасдиқ гардида буд.

Бинобар ба анҷом расидани вазифаҳои асосии Барномаи зикргардида ва бо мақсади тақмили низоми таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон зарурати таҳия ва қабули Барномаи нави таълимӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон пеш омад, ки дар доираи ин 3 декабри соли 2012 бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Барномаи нави таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020 ба тасдиқ расид, ки ҳадаф ва самтҳои нави таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсонро муайян менамояд.

Омӯзиши ҳуқуқи инсон ҳамчунин шунавандагон-хизматчиёни давлатиро дар рӯҳияи эҳтиром ба ҳуқуқ, таҳкими ваҳдати миллий, оштинопазирӣ нисбат ба ҳар гуна зухуроти номатлуби ҷомеа, ба вижа мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ифротгарой тарбия хоҳад кард.

Мақсади асосии эшон аз он иборат аст, ки барномаи таълимии мазкур ба раванди амалишавии Барномаи таълимӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013-2020, мусоидат намояд. Чунки дар амал татбиқ намудани барномаи мазкур аз хизматчиёни давлатӣ вобастагии амиқ дорад.

Дар ин замина лозим ба таъкид аст, ки баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии хизматчиёни давлатӣ бояд бо истифода аз тарз ва усулҳои гуногун сурат гирад.

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лексия-онӣ	Лексия-мубоҳиса	Семинарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, мазмун ва сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон. Конститутсияи ҚТ қафили таъмини ҳуқуқҳои инсон ва шаҳрванд. Таснифоти ҳуқуқҳои инсон	2			2
2	Ҳуқуқи иштирок дар идораи корҳои давлатӣ. Ҳуқуқ ба хизмати давлатӣ. Таъмини ҳуқуқи инсон дар фаъолияти мақомоти давлатӣ		2		2
3	Ҳуқуқ ба озодии суҳан ва ибрази андеша, озодии вичдон ва эътиқоди динӣ, озодии мусофират ва интихоби маҳали зист, озодии маҷлис ва гирдиҳамоиҳои ошошта	2	2		2
4	Ҷанбаҳои таъмини гендерӣ дар хизмати давлатӣ		2		2
5	Ҳуқуқи муроҷиат ба мақомоти давлатӣ. Тартиби баррасии муроҷиати шаҳрвандон	2			2
6	Ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ	2		2	4
7	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа)	2	2		2
8	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон		4		4
	Ҷамагӣ	10	12	2	24

МАВЗӢИ 1. МАФӢУМ, МАЗМУН ВА САРЧАШМАӢОИ ӢУКУӢИ ИНСОН, КОНСТИТУТСИЯИ ӢУМӢУРИИ ТОӢИКИСТОН КАФИЛИ ТАЪМИНИ ӢУКУӢӢОИ ИНСОН ВА ШАӢРВАНД. ТАСНИФОТИ ӢУКУӢИ ИНСОН.

МафӢум ва моӢияти Ӣукуки инсон. Ӣукуки инсон яке аз арзишӢои муӢимтарини ӢаӢони муосир.

Зарурат ва аӢамияти омӢузиши фанни «Ӣукуки инсон». Робитаи фанни «Ӣукуки инсон» бо илмӢои дигари Ӣукукшиносӣ.

ПринсипӢои Ӣукуки инсон: умумият ва универсалӣ будани Ӣукуки инсон; эӢтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарӢукукӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии Ӣукук, озодӣ ва вазифаӢо; Ӣудонопозарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ӣимояи онӢо аз Ӣониби давлат.

МафӢум ва намудӢои сарӢашмаӢои Ӣукуки инсон. СанадӢои байналмилалӣ оид ба Ӣукуки инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. СанадӢои Ӣукукии байналмилалии минтакавӣ: санадӢои САӢА, ИДМ ва дигарон. СанадӢои Ӣукукии миллӣ (дохилидавлатӣ): СанадӢои меъёрии Ӣукукӣ: қонунӢо, санадӢои зерқонунӣ, Конститутсияи ӢумӢурии Тоҷикистон, қонунӢои конститусионӣ, кодексҳо, қонунӢо ва дигар санадӢои меъёрӣ-Ӣукукӣ.

МафӢум ва асосӢои таснифоти Ӣукуки инсон. Ӣукуку озодихон шахсӣ (шаӢрвандӣ): Ӣукук ба Ӣаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии Ӣаёти шахсӣ, Ӣукук ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиҳоби маӢали зист, Ӣукуки дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ӣукуку озодихои сиёсӣ: Ӣукук ба озодии суӢан ва ибрази андеша; иштирок дар идоракунии қорӢои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияӢои Ӣамъиятӣ, Ӣукук ба мурочиат, иштирок дар гирдиӢамоиӢо, намоишӢо ва рохпаймоиӢои осоишта.

Ӣукуку озодихои иқтисодӣ: Ӣукук ба меӢнат, интиҳоби қасбу қор, ҳифзи меӢнат, музди меӢнат, Ӣукук ба молиқият ва мерос, фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ӣукуку озодихои иҷтимоӣ: Ӣукук ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, Ӣукук ба сатӢи арзандаи зиндагӣ.

Ӣукуку озодихои фарӢангӣ: Ӣукук ба таӢсил, иштирок дар Ӣаёти фарӢангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардӢои илмӣ ва техникаӣ, мероси ниёгон.

МАВЗЎИ 2. ҲУҚУҚИ ИШТИРОК ДАР ИДОРАИ ҚОРҶОИ ДАВЛАТӢ. ҲУҚУҚ БА ХИЗМАТИ ДАВЛАТӢ. ТАЪМИНИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқи иштирок дар ҳаёти сиёсӣ ва идораи давлатӣ. Ҳуқуқ ба интиҳоботи озод. Ҳуқуқи интиҳоб кардан ва интиҳоб шудан. Ҳуқуқи иштирок дар раъйпурсӣ.

Ҳуқуқ ба хизмати давлатӣ. Талабот нисбати довталабони мансабҳои хизмати давлатӣ. Ҳуқуқу уҳдадорихои хизматчиёни давлатӣ. Ҷавобгарии интизомии хизматчиёни давлатӣ.

Таъмини ҳуқуқи инсон дар фаъолияти мақомот ва шахсони мансабдори давлатӣ. Роҳҳои таъмини ҳуқуқи инсон дар фаъолияти мақомот ва шахсони мансабдори давлатӣ. Таъмини ҳуқуқҳои инсон ҳангоми қабули қарор ва дигар санадҳои ҳуқуқии мақомоти идораи давлатӣ.

МАВЗЎИ 3. ҲУҚУҚ БА ОЗОДИИ СУХАН ВА ИБРОЗИ АНДЕША, ОЗОДИИ ВИЧДОН ВА ЭЪТИҚОДИ ДИНӢ, ОЗОДИИ МУСОФИРАТ ВА ИНТИХОБИ МАҲАЛЛИ ЗИСТ, ОЗОДИИ МАҶЛИС ВА ГИРДИҲАМОИҲОИ ОСОИШТА

Мафҳум ва моҳияти озодии суҳан ва иброи андеша. Озодии воситаҳои ахбори омма. Асосҳои қонунии маҳдудкунии озодии суҳан ва иброи андеша. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани озодии суҳан ва иброи андеша.

Мафҳум ва моҳияти озодии вичдон ва эътиқоди динӣ. Кафолатҳои давлатии озодии вичдон ва эътиқоди динӣ. Асосҳои маҳдудкунии озодии вичдон ва эътиқоди динӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани озодии вичдон ва эътиқоди динӣ.

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист. Кафолатҳои давлатии озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист. Асосҳои қонунии маҳдудкунии озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист.

Мафҳум ва моҳияти озодии маҷлис ва гирдиҳамоиҳои осоишта. Кафолатҳои давлатии озодии маҷлис ва гирдиҳамоиҳои осоишта. Асосҳои маҳдудкунии озодии маҷлис ва гирдиҳамоиҳои осоишта. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани озодии маҷлисиҳо ва гирдиҳамоиҳои осоишта.

МАВЗЎИ 4. ЧАНБАҲОИ ТАЪМИНИ ГЕНДЕРӢ ДАР ХИЗМАТИ ДАВЛАТӢ

Мафхум ва моҳияти баробарии гендерӣ. Чанбаҳои гендерии хизмати давлатӣ. Асосҳои ҳуқуқии таъмини баробарии гендерӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Тадбирҳои пешгирифтаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ноил шудан ба баробарии гендерӣ. Роҳҳои пешгири ва ҳалли масъалаҳои муҳими марбут ба таъмини баробарии гендерӣ. Пешгирии таъбири ҳуқуқи зан дар оила. Роҳҳои ҷалби занон ба корҳои давлатӣ

Санадҳои миллӣ ва байналмилалӣ таъминкунандаи баробарии гендерӣ: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқуқии мардон ва занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо». Конвенсия дар бораи рафъи ҳамаи шаклҳои таъбиз нисбат ба занон. "Санади Копенгаген" (1990), ки САҲА таҳия кардааст.

МАВЗЎИ 5. ҲУҚУҚИ МУРОҶИАТ БА МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ. ТАРТИБИ БАРРАСИИ МУРОҶИАТИ ШАҲРВАНДОН

Мафхум ва моҳияти муроҷиат ба мақомоти давлатӣ. Муроҷиатҳои инфиродӣ ва коллективӣ, хаттӣ ва шифоҳӣ. Намудҳои муроҷиатҳо: таклиф, ариза, шикоят.

Тартиби овардани шикоят нисбати санадҳои мақомоти давлатӣ ва фаъолияти шахсони мансабдори давлатӣ.

Талаботе, ки нисбати муроҷиатҳо пешниҳод мегардад. Муҳлати баррасии муроҷиатҳо. Ҳуқуқҳои муроҷиаткунанда. Вазифаҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо оид ба баррасии муроҷиатҳо.

Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмини муроҷиати шаҳрвандон: Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муроҷиати шаҳрвандон», Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воқуниши шахсони мансабдор ба маводҳои танкидӣ ва таҳлили воситаҳои ахбори омма» №622.

Ҷавобгарӣ барои риоя накардани меъёрҳои қонунгузорӣ дар бораи муроҷиати шаҳрвандон.

МАВЗЌИ 6. ҲУҚУҚИ МУҲОЦИРОНИ МЕХНАТЌ

Мафхуми муҳочират ва муҳочири меҳнатЌ. Ҳукуку уҳдадорихои муҳочирони меҳнатЌ. Хусусияҳои таъмини ҳукуки муҳочирони меҳнатЌ. Кафолатҳои давлатЌ-ҳукукии таъмин ва ҳифзи ҳукуки муҳочирони меҳнатЌ. Санадҳои байналмилалЌ ва миллии таъмини ҳукуки муҳочирони меҳнатЌ.

Тартиби амалЌ намудани муҳочирати дохилЌ ва муҳочирати экологЌ. Мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ваколатҳои мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Фиристодани коргарон барои кор ба хориҷа. Шартномаи (қарордоди) меҳнатЌ.

Тартиби репатриант, муҳочирони иҷборЌ, реэмигрант эътироф кардани ашхос. Муҳочирати оилавии шаҳрвандони хориҷЌ. Муҳочирати коллективонаи шаҳрвандон. Тартиби ҳиҷрати муҳочирони хориҷЌ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ҳуҷчатҳои тасдиқунандаи ҳукуки истиқомати доимии шаҳрвандони хориҷЌ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Асосҳои ҳукукии рад намудани додани иҷозат барои истиқомат ва шаҳодатномаи шахси бешаҳрванд.

МАВЗЌИ 7. ҲУҚУҚҲОИ ГУРЌҲОИ АЛОҲИДАИ ШАХСОН (ГУРЌҲОИ ОСЕБПАЗИРИ ҚОМЕА)

Хусусиятҳои таъмини ҳукуки гурЌҳои алоҳидаи шахсон. Ҳукуки занон. Баробарии гендерЌ ва манъи таъбири занон. Кафолатҳои давлатЌ-ҳукукии таъмин ва ҳифзи ҳукуки занон: санадҳои байналмилалЌ ва миллии таъмини ҳукуки занон.

Ҳукуки кўдак. Хусусиятҳои таъмини ҳукуки кўдак. Кафолатҳои давлатЌ-ҳукукии таъмин ва ҳифзи ҳукуки кўдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалЌ ва миллии таъмини ҳукуки кўдак.

Ҳукуки гурезагон. Мафхуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Хусусиятҳои таъмини ҳукуки гуреза. Кафолатҳои давлатЌ-ҳукукии таъмин ва ҳифзи ҳукуки гуреза. Санадҳои байналмилалЌ ва миллии таъмини ҳукуки гурезагон.

Ҳукуки шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусиятҳои таъмини ҳукуки шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатЌ-ҳукукии таъмин ва ҳифзи ҳукуки шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалЌ ва миллии таъмини ҳукуки шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳукуки аққалиятҳои миллӣ. Мафҳуми аққалиятҳои миллӣ. Хусусияҳои таъмини ҳукуки аққалиятҳои миллӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳукукии таъмин ва ҳифзи ҳукуки аққалиятҳои миллӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳукуки аққалиятҳои миллӣ.

МАВЗҶИ 8. МЕХАНИЗМҶОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҶИФЗИ ҲУКУКИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳукуки инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳукуки инсон: механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳукуки инсон.

Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳукумати, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалӣ ҳифзи ҳукуки инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳукуки инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳукуки инсон: Шӯро оид ба ҳукуки инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавӣ ҳифзи ҳукуки инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоӣ ҳифзи ҳукуки инсон. САҶА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавӣ ҳифзи ҳукуки инсон.

*Замимаи 10 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байнидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН» БАРОИ
ТАҲСИЛОТИ БАЪДИДИПЛОМИИ
КОРМАНДОНИ СОҲАИ ТАНДУРУСТӢ**

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лекси- онӣ	Семи- нарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омӯзиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон.	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	2	2	4
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2	2	4
4	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири аҳоли)	2	2	4
5	Ҳуқуқ ба ҳаёт ва ҳифзи саломатӣ	2	2	4
6	Вазъи ҳуқуқи кормандони соҳаи тандурустӣ, меъёрҳои одоб ва ахлоқ, низом, принципҳо, ва ҳифзи иҷтимоӣ-ҳуқуқи кормандони соҳаи тандурустӣ	2		2
7	Вазъи ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО, мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва мубталои касалиҳои руҳӣ. Ҳуқуқҳои репродуктивӣ.	2	2	4
8	Ҳуқуқҳои шахсони дар муассисаҳои таъбири маҷбури ва иҷрои ҷазои ҷиноятӣ қарордошта	2	2	4
9	Риояи ҳуқуқи инсон ҳангоми гузаронидани ташҳиси судӣ-тиббӣ (талаботи Протоколи Истанбул)	2		2
10	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон	2	2	4
	Ҷамағӣ	20	14	34

МАВЗЎИ 1. МАФҲУМ, МОҲИЯТ ВА АҲАМИЯТИ ОМУЌИШИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. САРЧАШМАҲОИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини ҷаҳони муосир.

Зарурат ва аҳамияти омӯзиши фанни ҳуқуқи инсон. Робитаи фанни ҳуқуқи инсон бо илмҳои дигари ҳуқуқшиносӣ.

Принсипҳои ҳуқуқи инсон: умумият ва универсалӣ будани ҳуқуқи инсон; эҳтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарҳуқуқӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳо; ҷудонопазарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва ҳимояи онҳо аз ҷониби давлат.

Мафҳум ва намудҳои сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон. Санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалии минтақавӣ: санадҳои САҲА, ИДМ ва дигарон. Санадҳои ҳуқуқии миллӣ (доҳилидавлатӣ): санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ: қонунҳо, санадҳои зерқонунӣ. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститутсионӣ, қонунҳо, кодексоҳо ва дигарҳо.

МАВЗЎИ 2. ТАСНИФОТИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва асосҳои таснифоти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ (шахрвандӣ): ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист, ҳуқуқи дастраси ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ҳуқуқи озодиҳои сиёсӣ: ҳуқуқ ба озодии суҳан ва ибрози андеша; иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳуқуқ ба мурочиат, иштирок дар гирдиҷамъоӣ, намоишҳо ва роҳпаймоӣҳои ошонӣ.

Ҳуқуқи озодиҳои иқтисодӣ: ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби касбу қор, ҳифзи меҳнат, музди меҳнат, ҳуқуқ ба моликият ва мерос, ҷаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ҳуқуқи озодиҳои иҷтимоӣ: ҳуқуқ ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба сатҳи зиндагии арзанда.

Ҳуқуқи озодиҳои фарҳангӣ: ҳуқуқ ба таҳсил, иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардҳои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниягон.

МАВЗЎИ 3. АСОСОҶОИ МАХДУДКУНИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқи озодиҳои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ҷавобгарии байналмилалӣ ва миллӣ барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗЎИ 4. ҲУҚУҚҶОИ ГУРҶҲОИ АЛОҲИДАИ ШАҲСОН (ГУРҶҲОИ ОСЕБПАЗИРИ АҶОЛӢ)

Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурӯҳҳои алоҳидаи шаҳсон. Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ҳуқуқи гурезагон. Мафҳуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи гурезагон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафҳуми муҳочирони меҳнатӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи аққалиятҳои миллӣ. Мафҳуми аққалиятҳои миллӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи аққалиятҳои миллӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи аққалиятҳои миллӣ.

Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи аққолиятҳои миллий.

МАВЗҶИ 5. ҲУҚУҚ БА ҲАЁТ ВА ҲИФЗИ САЛОМАТӢ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба ҳаёт. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба ҳаёт. Проблемаи эътирофи оғози ҳаёт. Эвтаназия. Истифодаи қувваи мутаносиб аз ҷониби мақомоти давлатӣ, ки мумкин аст эҳтимолан ба марг оварда расонад. Ҷазои қатл.

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ. Низом кафолатҳои ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ.

МАВЗҶИ 6. ВАЗӢИ ҲУҚУҚИИ КОРМАНДОНИ СОҲАИ ТАНДУРУСТӢ, МЕЪЁРҲОИ ОДОБ ВА АҲЛОҚ, НИЗОМ, ПРИНСИПҲО, ВА ҲИФЗИ ИҶТИМОӢ-ҲУҚУҚИИ КОРМАНДОНИ СОҲАИ ТАНДУРУСТӢ

Вазъи ҳуқуқи кормандони соҳаи тандурустӣ. Ҳуқуқи уҳдадорихои кормандони соҳаи тиб. Риояи этикаи касбӣ, тартибу интизом дар фаъолияти кормандони соҳаи тандурустӣ. Принсипҳои асосии фаъолияти кормандони соҳаи тандурустӣ. Ҳифзи иҷтимоии кормандони соҳаи тандурустӣ.

МАВЗҶИ 7. ВАЗӢИ ҲУҚУҚИИ ШАҲСОНИ ДОРОИ ВНМО, МУБТАЛОИ КАСАЛИҲОИ ВЕНЕРИКӢ, СИРОЯТШАВАНДА ВА МУБТАЛОИ КАСАЛИҲОИ РҲӢ. ҲУҚУҚҲОИ РЕПРОДУКТИВӢ

Вазъи ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО. Ҳуқуқ ва имтиёзҳои шахсони дорои ВНМО. Маҳдудкунии ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО.

Вазъи ҳуқуқи шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ. Ҳуқуқи имтиёзҳои шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ. Маҳдудкунии ҳуқуқи шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ.

Ҳуқуқҳои репродуктивӣ.

МАЗВЎИ 8. ҲУҚУҚҲОИ ШАҲСОНИ ДАР МУАССИСАҲОИ ТАБОБАТИ МАЧБУРӢ ВА ИЧРОИ ҶАЗОИ ЧИНОЯТӢ ҚАРОРДОШТА

Асосҳо ва тартиби татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ. Ҳуқуқи уҳдадорихоӣ асосии шаҳсон дар муассисаҳои таботати маҷбуриӣ. Стандартҳои санитарӣ-гиғиени нигоҳдошти шаҳсон дар муассисаҳои психиатрӣ ва дигар ҷойҳои маҳдудкунии озодӣ. Ҳуқуқи истеъмолкунандагони маводи муҳаддир ва дигар гурӯҳҳои маргиналиӣ. Маҳдудкунии ҳуқуқи шаҳсон дар муассисаҳои таботати маҷбуриӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шаҳсон дар муассисаҳои таботати маҷбуриӣ.

Асосҳо ва тартиби ҷойгир кардани шаҳсон дар муассисаҳои иҷроии ҷазоии ҷиноятӣ. Ҳуқуқи уҳдадорихоӣ шаҳсон дар муассисаҳои иҷроии ҷазоии ҷиноятӣ: ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ ва ёриии тиббӣ, дахлнопазирии шахсӣ ва ғайра. Стандартҳои санитарӣ-гиғиени нигоҳдошти шаҳсон дар муассисаҳои иҷроии ҷазоии ҷиноятӣ, тавқиғоҳҳои муваққатӣ ва тафтишотӣ ва дигар ҷойҳои маҳдудкунии озодӣ. Маҳдудкунии ҳуқуқи шаҳсон дар муассисаҳои иҷроии ҷазоии ҷиноятӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шаҳсон дар муассисаҳои иҷроии ҷазоии ҷиноятӣ.

МАЗВЎИ 9. РИОЯИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ГУЗАРОНИДАНИ ТАШҲИСИ СУДӢ-ТИББӢ (ТАЛАБОТИ ПРОТОКОЛИ ИСТАНБУЛ)

Асосҳо ва тартиби гузаронидани ташҳиси судӣ-тиббӣ. Талаботи ҳатмӣ хангоми гузаронидани ташҳиси судӣ тиббӣ (талаботи Протоколи Истанбул). Риояи ҳуқуқи инсон хангоми гузаронидани ташҳиси судӣ тиббӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани талаботи гузаронидани ташҳиси судӣ тиббӣ.

МАЗВЎИ 10. МЕХАНИЗМҲОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои меҳнизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Меҳнизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: меҳнизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). Меҳнизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон. Меҳнизмҳои ғайридавлатӣ: ташкилотҳои ғайриҳуқуматӣ, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ, ки ба ҳуқуқи инсон сару қор доранд: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амриқоӣ ва африқоӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 11 ба
Қарори Шӯрои Ҳамоҳангсози
байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ДОНИШҶУЁН
ДАР САМТИ ҲИФЗИ ИҶТИМОӢ**

НАҚШАИ МАВЗЎЪҲО

№	Номгӯи мавзӯъҳо	Лексионӣ	Семинарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омузиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон.	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон.	2	2	4
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон.	2	2	4
4	Ҳуқуқи озодихоӣ ва иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ	2		2
5	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири аҳолии).	4	2	6
6	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ хифзи ҳуқуқи инсон	4	2	6
	Ҷамагӣ	16	8	24

МАВЗЌИ 1. МАФЊУМ, МОЊИЯТ ВА АЊАМИЯТИ ОМУЗИШИ ҲУЌУЌИ ИНСОН. САРЧАШМАЊОИ ҲУЌУЌИ ИНСОН

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини ҷаҳони муосир.

Зарурат ва аҳамияти омӯзиши фанни ҳуқуқи инсон. Робитаи фанни ҳуқуқи инсон бо илмҳои дигари ҳуқуқшиносӣ.

Принсипҳои ҳуқуқи инсон: умумият ва универсалӣ будани ҳуқуқи инсон; эҳтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарҳуқуқи; демократи; адолатноки; ягонагии ҳуқуқ, озода ва вазифаҳо; ҷудонопазари, мустақиман амал намудан; кафолатноки ва химояи онҳо аз ҷониби давлат.

Мафҳум ва намудҳои сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон. Санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалии минтақавӣ: Санадҳои САҲА, ИДМ ва дигарон. Санадҳои ҳуқуқии миллӣ (дохилидавлатӣ): Санадҳои меърии ҳуқуқӣ: қонунҳо, Санадҳои зерқонунӣ. Конституцияи ҚТ, қонунҳои конституционӣ, қонунҳо, кодексҳо ва дигарҳо.

МАВЗЌИ 2. ТАСНИФОТИ ҲУЌУЌИ ИНСОН

Мафҳум ва асосҳои таснифоти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқу озодаҳои шахсӣ (шаҳрвандӣ): ҳуқуқ ба ҳаёт, озода ва дахлнопазирии шахси, дахлнопазирии ҳаёти шахси, ҳуқуқ ба шаъну эътибор, озодаи мусофират ва интиҳоби маҳалли зист, ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодаи эътиқод, вичдон ва дин.

Ҳуқуқу озодаҳои сиёсӣ: ҳуқуқ ба озодаи суҳан ва ибрази андеша; иштирок дар идорақунии қорҳои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳуқуқ ба муроҷиат, иштирок дар гирдиҷамоиҳо, намоишҳо ва роҳқаймоиҳои ошоишта.

Ҳуқуқу озодаҳои иқтисодӣ: ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби қасбу қор, ҳифзи меҳнат, музди меҳнат, ҳуқуқ ба молиқият ва мерос, ҷаъолияти озодаи иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ҳуқуқу озодаҳои иҷтимоӣ: ҳуқуқ ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба сатҳи зиндагии арзанда.

Ҳуқуқу озодаҳои фарҳанги: ҳуқуқ ба таҳсил, иштирок дар ҳаёти фарҳанги, эҷода, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардҳои мероси ниёгон, илмӣ ва техникаӣ.

МАЗЪӢИ 3. АСОСӢОИ МАӢДУДКУНИИ ӢУКУӢИ ИНСОН. ӢАВОБГАРӢ БАРОИ ВАӢРОН КАРДАНИ ӢУКУӢИ ИНСОН

Мафхум, мақсад ва шартӢои маӢдуд намудани ӢукуӢи инсон. МеъёрӢои санадӢои байналмилалӢ ва миллӢ оид маӢдудкунии ӢукуӢи инсон. АсосӢои маӢдудкунии ӢукуӢи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эътиромии Ӣукуку озодиӢои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ӢамъиятӢ, Ӣимояи сохти конститусионӢ, тамомиати арзии кишвар.

Мафхуми Ӣавобгари барои вайрон намудани ӢукуӢи инсон ва намудӢои он. Ӣавобгарии байналмилалӢ ва миллӢ барои вайронкунии ӢукуӢи инсон.

МАЗЪӢИ 4. ӢУКУКУ ОЗОДИӢОИ ИҚТИСОДӢИ, ИҚТИМОӢ ВА ФАРӢАНГӢ

Мафхум ва моӢияти Ӣукуку озодиӢои иқтисодӢи. Ӣукук ба меӢнат, интихоби қасбу қор, Ӣифзи меӢнат ва музди меӢнат. Ӣукук ба молиқият ва меӢрос. Ӣукук ба фаъолияти озоди иқтисодӢи ва сохиборӢи.

Мафхум ва моӢияти Ӣукуку озодиӢои иқтимоӢи. Ӣукук ба истироҳат. Ӣукук ба Ӣифзи саломатӢи. Ӣукук ба таъминоти иқтимоӢи. Ӣукук ба сатӢи зиндагии арзанда.

Мафхум ва моӢияти Ӣукуку озодиӢои фарӢангӢи. Ӣукук ба таӢсил. Ӣукук ба иштирок дар Ӣаёти фарӢангӢи, эҷодӢи, бадеи, илмӢи ва техникаӢи. Ӣукуки истифода аз дастовардӢои меӢроси ниёгон.

МАЗЪӢИ 5. ӢУКУҚӢОИ ГУРӢӢӢОИ АЛОӢИДАИ ШАӢСОН

ӢусусиятӢои таъмини Ӣукуки гурӢӢӢои алоӢидаи шаӢсон. Ӣукуки қанон. Баробарии гендерӢи ва манъи таъзиқи қанон. ҚафолатӢои давлатӢи-Ӣукуки таъмин ва Ӣифзи Ӣукуки қанон: СанадӢои байналмилалӢ ва миллии таъмини Ӣукуки қанон.

Ӣукуки қӯдақ. ӢусусиятӢои таъмини Ӣукуки қӯдақ. ҚафолатӢои давлатӢи-Ӣукуки таъмин ва Ӣифзи Ӣукуки қӯдақ. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. СанадӢои байналмилали ва миллии таъмини Ӣукуки қӯдақ.

Ӣукуки гурезагон. Мафхуми гурезагон ва асосӢои муайян кардани мақоми онҳо. ӢусусиятӢои таъмини Ӣукуки қӯдақ.

Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмини ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ. Мафҳуми муҳоҷири меҳнатӣ. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмини ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақалиятҳои миллий. Мафҳуми ақалиятҳои миллий. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи ақалиятҳои миллий. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмини ва ҳифзи ҳуқуқи ақалиятҳои миллий. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақалиятҳои миллий.

МАВЗҶӢ 6. МЕХАНИЗМӢОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ӢИФЗИ ӢУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: Механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). Механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): Мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон. Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳуқуматӣ, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалӣи ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ, ки ба ҳуқуқи инсон сару қор қоранд: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавӣи ҳифзи ҳуқуқи инсон: Механизмҳои аврупоӣ, амриқоӣ ва африқоӣи ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳуқуматии байналмилалӣ ва минтақавӣи ҳифзи ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 12 ба
Қарори Шӯрои Ҳамоҳангсози
байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ДОНИШЧӢЁНИ ТАҲСИЛИ
РӢЗОНАИ ФАКУЛТАҲОИ ҲУҚУҚШИНОСИИ
МУАССИСАҲОИ ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

НАҚШАИ МАВЗЎЪҲО

Р/т	Номгӯи мавзӯҳо	Лекси- онӣ	Семина- рӣ	Умумӣ
1.	Илми ҳуқуқи инсон: предмет, метод, вазифаҳо ва аҳамияти омӯзиши он.	2	1	3
2.	Мафҳум ва таркиби ҳуқуқи инсон.	2	1	3
3.	Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон.	1	1	2
4.	Таснифоти ҳуқуқҳои инсон ва шаҳрванд.	1	1	2
5.	Ҳуқуқ ба ҳаёт.	1	1	2
6.	Ҳуқуқ ба озодӣ аз азобу шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсондустӣ.	1	1	2
7.	Ҳуқуқ ба озодӣ ва дахлнопазирии шахсият.	2	2	4
8.	Ҳуқуқи инсон ба истехсолоти судии адолатнок.	2	1	3
9.	Озодии мусофират ва интихоби маҳали зист.	2	1	3
10.	Ҳуқуқ ба эҳтироми (дахлнопазирии) ҳаёти шахсӣ ва оилавӣ.	2	2	4
11.	Озодии ақида, вичдон ва дин.	2	2	4
12.	Озодии сухан ва ибрази ақида.	2	2	4
13.	Ҳуқуқ ба озодии маҷлис ва гирдиҳамоиҳои осоишта.	2	2	4
14.	Ҳуқуқ ба интихоботи озод ва идоракуни дар соҳаи корҳои давлатӣ.	2	2	4
15.	Ҳуқуқи моликияти хусусӣ ва зехнӣ, ҳуқуқ ва озодихои момумулкӣ, озодии фаъолияти соҳибкорӣ ва иқтисодӣ.	2	2	4
16.	Ҳуқуқ ба меҳнат.	1	1	2
17.	Ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ, ҳифзи саломатӣ, манзил ва ҳаёти сатҳи муносиб.	2	2	4
18.	Ҳуқуқ ба таҳсил ва иштирок	1	1	2

	дар ҳаёти маданӣ.			
19.	Ҳуқуқ ба баробарӣ ва манъи таъбир.	2	1	3
20.	Ҳуқуқи миллатҳо ба худмуайянкунӣ.	2	1	3
21.	Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқҳои инсон.	2	1	3
22.	Механизмҳои байналхалқии ҳифзи ҳуқуқҳои инсон.	2	2	4
23.	Ҳуқуқҳои инсон ва проблемаҳои муосир.	2	1	3
	Ҷамагӣ	40	32	72

МАВЗӢИ 1. ИЛМИ ӲУҚУКИ ИНСОН: ПРЕДМЕТ, МЕТОД, ВАЗИФАӲО ВА АӲАМИЯТИ ОМУӢИШИ ОН

Мафхуми предмети ҳуқуки инсон ва илми ҳуқуки инсон. Методҳои омуӢиши фанни «Ҳуқуки инсон» ва проблемаҳои методологии омуӢиши фан. Вазифаҳо, функцияҳо ва аҳамияти омуӢиши фанни таълимии «Ҳуқуки инсон».

МАВЗӢИ 2. МАФӲУМ ВА МАЗМУНИ ӲУҚУКИ ИНСОН

Мафҳум, мазмун ва генезиси ҳуқуқ ва озодиҳои инсон: релятивизм ва универсализм. Алоқамандии ҳуқуқҳои инсон бо давлати ҳуқуқбунёд ва давлати демократӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ. Ӳуқуқҳои инсон: муносибатҳои ҳуқуқии вертикалӣ. Назарияи горизонталӣи фаҳмиши ҳуқуки инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд.

МАВЗӢИ 3. САРЧАШМАӲОИ ӲУҚУКИ ИНСОН

Мафхуми сарчашмаҳои ҳуқуки инсон. Намудҳои сарчашмаҳои ҳуқуки инсон. Санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии миллӣ дар соҳаи ҳуқуки инсон. Ӳуччатҳо ва санадҳои меъёрии байналхалқӣ дар соҳаи ҳуқуки инсон. Шартномаҳои байналхалқӣ. Асноди ҳуқуқие, ки дар доираи СММ қабул гаштаанд. Асноди ҳуқуқие, ки дар доираи САӲА қабул гаштаанд. Асноди ҳуқуқие, ки дар доираи ИДМ қабул гаштаанд. Асноди ҳуқуқие, ки дар ӲТ қабул гаштаанд.

МАВЗӢИ 4. ТАСНИФОТИ ӲУҚУҚӲОИ ИНСОН ВА ШАӲРВАНД

Вазъи ҳуқуқии инсон ва шаҳрванд. Таснифоти ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд. Наслҳои ҳуқуки инсон. Ӳуқуқ ва озодиҳои шахсӣ. Ӳуқуқ ва озодиҳои сиёсӣ. Ӳуқуқ ва озодиҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва маданӣ. Ӳуқуқ ва озодиҳои экологӣ. Ӳуқуқ ва озодиҳои аҳборотӣ. Ӳуқуқҳои коллективӣ.

МАВЗӢИ 5. ӲУҚУҚ БА ӲАӲТ

Мафхуми ҳуқуқ ба ҳаёт. Таркиби ҳуқуқ ба ҳаёт. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба ҳаёт. Проблемҳои эътирофи огози ҳаёт. Эвтаназия. Истифодаи қувваи мутаносиб аз ҷониби мақомоти давлатӣ, ки мумкин аст эҳтимолан ба марг оварда расонад. Ӳазои қатл дар ҷанбаи ҳуқуқ ба ҳаёт.

МАЗВЌИ 6. ХУКУҚ БА ОЗОДЌ АЗ АЗОБУ ШИКАНЧА ВА ДИГАР НАМУДХОИ МУНОСИБАТИ ҒАЙРИИНСОНДУСТЌ

Мафхуми азобу шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсондустӣ. Таркиби ҳуқуқ ба ҳаёт аз азобу шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсондустӣ. Табиати ҳуқуқи ҳуқуқ ба озодӣ аз азобу шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсондустӣ. Низомии кафолатҳои ҳуқуқ ба озодӣ аз азобу шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсондустӣ. Ҷавобгари барои вайрон кардани ҳуқуқ ба озодӣ аз азобу шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсондустӣ.

МАЗВЌИ 7. ХУКУҚ БА ОЗОДЌ ВА ДАХЛНОПАЗИРИИ ШАХСИЯТ

Мафхуми ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсият. Таркиби ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсият. Дахлнопазирии ҷисмонӣ. Дахлнопазирии рӯҳӣ. Дахлнопазирии динӣ. Табиати ҳуқуқи ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсият. Низомии кафолатҳои ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсият. Ҷавобгари барои вайрон кардани ҳуқуқ ба озодӣ ва дахлнопазирии шахсият.

МАЗВЌИ 8. ХУҚУҚИ ИНСОН БА ИСТЕҲСОЛОТИ СУДИИ АДОЛАТНОҚ

Таркиб ва моҳияти ҳуқуқи инсон дар рафти тафтишоти судӣ. Ҳуқуқ ба тафтишоти судии адолатноқ. Ҳуқуқи инсон ба ҳимояи ҳуқуқӣ. Эҳтимолияти бегуноҳӣ. Ҳуқуқи гумонбар, айбдоршаванда ва судшаванда: мафҳум ва таркиби он. Ҳуқуқ ба шикоят.

МАЗВЌИ 9. ОЗОДИИ МУСОФИРАТ ВА ИНТИХОБИ МАҲАЛИ ЗИСТ

Мафхуми озодии мусофират ва интихоби маҳалли зист. Мазмуни озодии мусофират ва интихоби маҳалли зист (озодии мусофират дар дохили давлат, низомии шиносномавӣ ва додани шиносномаҳои хориҷӣ, ҳуқуқ ба бозгашт). Табиати ҳуқуқи озодии мусофират ва интихоби маҳалли зист. Низомии кафолатҳои озодии мусофират ва интихоби маҳалли зист. Маҳдудкунии озодии мусофират ва интихоби маҳалли зист. Ҷавобгари барои вайрон намудани интихоби маҳалли зист.

МАВЗӢИ 10. ӲУҚУҚ БА ЭӲТИРОМИ (ДАӲЛНОПАЗИРИИ) ӲАӲТИ ШАӲСӢ ВА ОИЛАВӢ

Мафхуми ҳуқуқ ба эӲтироми ҳаӲти шахсӢ. Мазмуни ҳуқуқ ба эӲтироми ҳаӲти шахсӢ. Мазмуни ҳуқуқ ба эӲтироми ҳаӲти оилавӢ. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба эӲтироми ҳаӲти шахсӢ ва оилавӢ. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба эӲтироми ҳаӲти шахсӢ ва оилавӢ. Ӳавобгари барои вайрон кардани ҳуқуқ ба эӲтироми ҳаӲти шахсӢ ва оилавӢ. Ӳуқуқи кудак.

МАВЗӢИ 11. ОЗОДИИ АҚИДА, ВИЧДОН ВА ДИН

Мафхум ва моҳияти озодии ақида, вичдон ва дин. Мазмуни озодии вичдон ва дин. Низоми кафолатҳои озодии ақида, вичдон ва дин. Маҳдудкунии озодии дин. Ӳавобгари барои вайрон намудани озодии дин.

МАВЗӢИ 12. ОЗОДИИ СУӲАН ВА ИБРОЗИ АҚИДА

Мафхум ва моҳияти озодии суӲан ва ибрози ақида. Мазмуни озодии суӲан ва ибрози ақида. Озодии воситаҳои ахбори омма. Низоми кафолатҳои озодии суӲан ва ибрози ақида. Маҳдудкунии озодии суӲан ва ибрози ақида. Ӳавобгарӣ барои озодии суӲан ва ибрози ақида.

МАВЗӢИ 13. ӲУҚУҚ БА ОЗОДИИ МАӲЛИС ВА ГИРДИӲАМОИӲОИ ОСОИШТА

Мафхум ва моҳияти ҳуқуқ ба озодии маӲлис ва гирдиӲамоиҳои осоишта. Мазмуни ҳуқуқ ба озодии маӲлис ва гирдиӲамоиҳои осоишта.. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба озодии маӲлис ва гирдиӲамоиҳои осоишта. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба озодии маӲлис ва гирдиӲамоиҳои осоишта. Ӳавобгарӣ барои ҳуқуқ ба озодии маӲлис ва гирдиӲамоиҳои осоишта.

МАВЗӢИ 14. ӲУҚУҚ БА ИНТИХОБОТИ ОЗОД ВА ИДОРАКУНӢ ДАР СОӲАИ КОРӲОИ ДАВЛАТӢ

Мафхум ва моҳияти ҳуқуқ ба интихоботи озод. Мазмуни ҳуқуқ ба интихоботи озод. Мафхум ва моҳияти ҳуқуқ ба идоракунӢ дар соӲаи корҳои давлатӣ. Мазмуни ҳуқуқ ба идоракунӢ дар соӲаи корҳои давлатӣ. Низоми кафолатҳо. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба идоракунӢ дар соӲаи корҳои давлатӣ ва ҳуқуқ ба интихоботи озод.

Чавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқҳо ба идоракунӣ дар соҳаи қорҳои давлатӣ.

МАВЗҶИ 15. ҲУҚУҚИ МОЛИКИЯТИ ХУСУСӢ ВА ЗЕҲНӢ, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ МОМУМУЛКӢ, ОЗОДИИ ФАЪОЛИЯТИ СОҲИБКОРӢ ВА ИҚТИСОДИ

Моҳият ва аҳамияти ҳуқуқҳои иқтисодии инсон. Таркиби ҳуқуқи моликияти хусусӣ ва зеҳнӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои момумулкӣ. Таркиби озодии фаъолияти соҳибкорӣ ва иқтисодӣ. Низоми кафолатҳои ҳуқуқи моликияти хусусӣ ва зеҳнӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои момумулкӣ, озодии фаъолияти соҳибкорӣ ва иқтисодӣ. Маҳдудкунии ҳуқуқи моликияти хусусӣ ва зеҳнӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои момумулкӣ, озодии фаъолияти соҳибкорӣ ва иқтисодӣ. Чавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи моликияти хусусӣ ва зеҳнӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои момумулкӣ, озодии фаъолияти соҳибкорӣ ва иқтисодӣ.

МАВЗҶИ 16. ҲУҚУҚ БА МЕҲНАТ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба меҳнат. Мазмуни ҳуқуқ ба меҳнат. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба меҳнат. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба меҳнат. Ҳуқуқ ба истироҳат. Чавобгари барои вайрон намудани ҳуқуқ ба меҳнат.

МАВЗҶИ 17. ҲУҚУҚ БА ТАЪМИНОТИ ИҚТИМОӢ, ҲИФЗИ САЛОМАТӢ, МАНЗИЛ ВА ҲАӢТИ САТҲИ МУНОСИБ

Моҳият ва аҳамияти ҳуқуқҳои иқтимоӣ. Мазмуни ҳуқуқ ба таъминоти иқтимоӣ, ҳифзи саломатӣ, манзил ва ҳаёти сатҳи муносиб. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба таъминоти иқтимоӣ, ҳифзи саломатӣ, манзил ва ҳаёти сатҳи муносиб. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба таъминоти иқтимоӣ, ҳифзи саломатӣ, манзил ва ҳаёти сатҳи муносиб. Чавобгари барои вайрон намудани ҳуқуқ ба таъминоти иқтимоӣ, ҳифзи саломатӣ, манзил ва ҳаёти сатҳи муносиб.

МАВЗҶИ 18. ҲУҚУҚ БА ТАҲСИЛ ВА ИШТИРОК ДАР ҲАӢТИ МАДАНИ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба таҳсил ва озодии фаъолияти илмӣ. Ҳуқуқҳо дар соҳаи маданият ва илм. Мазмуни ҳуқуқ ба таҳсил ва иштирок дар ҳаёти маданӣ. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба таҳсил ва иштирок дар ҳаёти маданӣ. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба таҳсил ва

иштирок дар ҳаёти маданӣ. Ҷавобгари барои вайрон намудани ҳуқуқ ба таҳсил ва иштирок дар ҳаёти маданӣ.

МАВЗҶИ 19. ҲУҚУҚ БА БАРОБАРӢ ВА МАНЪИ ТАБЪИЗ

Мафҳум ва муносибатҳо барои муайянкунии баробарӣ. Роҳ надодан ба табъиз. Баробарии гендерӣ. Ҳифзи ҳуқуқҳои шахсоне, ки ба аққалият таалуқ доранд. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба баробарӣ. Маҳдудкунии ҳуқуқ ба баробарӣ. Ҷавобгари барои вайрон намудани ҳуқуқ ба баробарӣ.

МАВЗҶИ 20. ҲУҚУҚИ МИЛЛАТҲО БА ХУДМУАЙЯНКУНИ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқи миллатҳо ба худмуайянкунӣ. Субъектони ҳуқуқи миллатҳо ба худмуайянкунӣ. Мазмуни ҳуқуқи миллатҳо ба худмуайянкунӣ.

МАВЗҶИ 21. МЕХАНИЗМҲОИ МИЛЛИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚҲОИ ИНСОН.

Шаклҳои маъмури-ҳуқуқии ҳифзи ҳуқуқҳои инсон. Механизмҳои судии ҳифзи ҳуқуқҳои инсон. Шаклҳои ғайрисудии ҳифзи ҳуқуқҳои инсон.

МАВЗҶИ 22. МЕХАНИЗМҲОИ БАЙНАЛХАЛҚИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚҲОИ ИНСОН

Мақомоти СММ, ки бо ҳуқуқҳои инсон сару кор доранд. Шӯро оид ба ҳуқуқҳои инсон. Мақомоти шартномавии СММ: комитетҳои СММ оид ба ҳуқуқҳои инсон. Механизми ҳифзи ҳуқуқҳои инсон дар чорҷубаи Комитетҳои СММ оид ба ҳуқуқҳои инсон. Шикоятҳои фардӣ. Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқҳои инсон.

МАВЗҶИ 23. ҲУҚУҚҲОИ ИНСОН ВА ПРОБЛЕМАҲОИ МУОСИР

Савдои одамон. Ҳуқуқҳои муҳоҷирон. Ҳуқуқҳои гузерагон. Ҳуқуқ ба муҳити атрофии солим. Ҳуқуқҳои нави инсон: ҳуқуқ ба сулҳ, ҳуқуқ ба инкишофёбӣ, ҳуқуқ ба тартиботи байналхалқии адолатнок ва инсондӯстона. Ҳуқуқҳои инсон: муқоламаи таммадунҳо ва ояндаи инсоният. Глобализатсияи ҳуқуқҳои инсон.

*Замимаи 13 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байнидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ДОНИШЧУӢНИ ТАҲСИЛИ РӢЗОНАИ
ФАКУЛТАҲОИ ҒАЙРИҲУҚУҚШИНОСИИ
МУАССИСАҲОИ ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

НАҚШАИ МАВЗЎЪҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лекси- онӣ	Семи- нарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омузиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	2	2	4
3	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	2		2
4	Ҳуқуқ ба ҳаёт ва дахлнопазирии шахсӣ. Ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканча ва дигар намудҳои муносибати гайриинсонӣ	2	2	4
5	Ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ. Ҳуқуқи инсон ҳангоми дастгиркунӣ, нигоҳдошти муваққатӣ ва ҳабси пешакӣ. Ҳуқуқ ба ҳимоя ва расонидани ёри ҳуқуқӣ	2	2	4
6	Ҳуқуқ ба интихоботи озод ва иштирок дар идоракунии корҳои давлатӣ. Ҳуқуқ ба мурочиат	2		2
7	Ҳуқуқ ба озодии суҳан, ибрази ақида, вичдон, дин, маҷлисҳо ва гирдиҳамоиҳои осоишта	2	2	4
8	Ҳуқуқ ба моликият, меҳнат ва ҳифзи иҷтимоӣ	2	2	4
9	Ҳуқуқ ба таҳсил ва иштирок дар корҳои фарҳангӣ. Ҳуқуқ ба баробарӣ ва манъи таъбиз	2		2
10	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа)	2	2	4
11	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон	2	2	4
	Ҷамагӣ	22	14	36

МАВЗЌИ 1. МАФЊУМ, МОЊИЯТ ВА АЊАМИЯТИ ОМУЌИШИ ЊУЊУЊИ ИНСОН. САРЧАШМАЊОИ ЊУЊУЊИ ИНСОН

МафЊум ва моЊияти ЊуЊуЊи инсон. ЊуЊуЊи инсон яке аз арзишЊои муЊимтарини ҶаЊони муосир.

Зарурат ва аЊамияти омуЌиши фанни ЊуЊуЊи инсон. Робитаи фанни ЊуЊуЊи инсон бо илмЊои дигари ЊуЊуЊиносӣ.

ПринсипЊои ЊуЊуЊи инсон: умумият ва универсалӣ будани ЊуЊуЊи инсон; эЊтироми шаЊну эЊтибори инсонӣ; баробарЊуЊуЊӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ЊуЊуЊ, озодӣ ва вазифаЊо; Ҷудонопазарӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ҳимояи онЊо аз Ҷониби давлат.

МафЊум ва намудЊои сарчашмаЊои ЊуЊуЊи инсон. СанадЊои байналмилалӣ оид ба ЊуЊуЊи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. СанадЊои ЊуЊуЊии байналмилалии минтақавӣ: санадЊои САЊА, ИДМ ва дигарон. СанадЊои ЊуЊуЊии миллӣ (дохилидавлатӣ): санадЊои меъёрии ЊуЊуЊӣ: қонунЊо, санадЊои зерқонунӣ. Конститутсияи ҶумЊурии Тоҷикистон, қонунЊои конститутсионӣ, қонунЊо, кодексЊо ва дигарЊо.

МАВЗЌИ 2. ТАСНИФОТИ ЊУЊУЊИ ИНСОН

МафЊум ва асосЊои таснифоти ЊуЊуЊи инсон. ЊуЊуЊу озодиЊои шахсӣ (шахрвандӣ): ЊуЊуЊ ба Ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии Ҳаёти шахсӣ, ЊуЊуЊ ба шаЊну эЊтибор, озодии мусофират ва интиҲоби маЊалли зист, ЊуЊуЊи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эЊтиқод, вичдон ва дин.

ЊуЊуЊу озодиЊои сиёсӣ: ЊуЊуЊ ба озодии суҲан ва иброи андеша; иштирок дар идорақунии қорЊои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҲоб қардан ва интиҲоб шудан, муттаҲид шудан дар иттиҲодияЊои Ҷамъиятӣ, ЊуЊуЊ ба мурочиат, иштирок дар гирдиҲамонӣ, намоишЊо ва роқпаймоиЊои осоишта.

ЊуЊуЊу озодиЊои иқтисодӣ: ЊуЊуЊ ба меҲнат, интиҲоби қасбу қор, Ҳифзи меҲнат, музди меҲнат, ЊуЊуЊ ба молиқият ва мерос, Ҷаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

ЊуЊуЊу озодиЊои иҶтимой: ЊуЊуЊ ба истироҳат, Ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҶтимой, ЊуЊуЊ ба сатҲи зиндагии арзанда.

ЊуЊуЊу озодиЊои фарҲангӣ: ЊуЊуЊ ба таҲсил, иштирок дар Ҳаёти фарҲангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардЊои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниёгон.

МАВЗЎИ 3. АСОСҲОИ МАҲДУДКУНИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллий оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқу озодиҳои дигарон; қонунгардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ҷавобгарии байналмилалӣ ва миллий барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗЎИ 4. ҲУҚУҚ БА ҲАЁТ ВА ДАХЛНОПАЗИРИИ ШАХСӢ. ҲУҚУҚ БА ОЗОДИ АЗ ШИКАНҶА ВА ДИГАР НАМУДҲОИ МУНОСИБАТИ ҒАЙРИИНСОНӢ

Мафҳуми ҳуқуқ ба ҳаёт. Ҳуқуқ ба ҳаёт – ҳуқуқи табиӣ ва дахлнопазирӣ инсон. Низомии қарорҳои ҳуқуқ ба ҳаёт. Эвтаназия. Ҷазои қатл ва роҳҳои аз байн бурдани он.

Мафҳуми ҳуқуқ ба дахлнопазирӣ шахсӣ. Дахлнопазирӣ ҷисмонӣ ва руҳӣ. Низомии қарорҳои давлатии ҳуқуқ ба дахлнопазирӣ шахсӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқ ба дахлнопазирӣ шахсӣ.

Мафҳуми шиканҷа ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ. Аломатҳои таркиби шиканҷа. Қарорҳои давлатӣ-ҳуқуқии озодӣ аз шиканҷа ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Ҷавобгарӣ барои шиканҷа ва дигар муносибати ғайриинсонӣ.

МАВЗЎИ 5. ҲУҚУҚИ ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТИ СУДӢ. ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ДАСТГИРКУНИИ, НИГОҲДОШТИ МУВАҚАТӢ ВА ҲАБСИ ПЕШАКӢ. ҲУҚУҚ БА ҲИМОЯ ВА РАСОНИДАНИ ЁРИИ ҲУҚУҚӢ

Мафҳум ва маъноҳои ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ. Ҳуқуқ ба мурофиаи одилона ва ошкорои парванда аз тарафи суди босалоҳият, мустақил ва беғараз, ки тибқи қонун таъсис ёфтааст. Риояи принсипҳои мувофиқавӣ ва баробарҳуқуқии тарафҳо. Ҳуқуқи иштироки шахрванд дар ҳамаи марҳилаҳои судӣ. Ҳуқуқ ба истифода аз забони модарӣ ҳангоми мурофиаи судӣ. Ҳуқуқ ба баррасии парванда аз ҷониби суде, ки тибқи қонун парванда ба он

тобейяти судӣ дорад. Ҳуқуқи иштироқи шахсии шаҳрванд дар баррасии парвандаи вай дар суд.

Мафҳум, асосҳо ва тартиби давстгир кардани шахс. Ҳуқуқҳои шахси дастгиршуда. Шароити нигоҳдории шахси дастгиршуда. Хабар додан дар бораи дастгиркунӣ.

Тартиб ва асосҳои ба ҳаёс гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда. Ҳуқуқҳои шахсоне, ки нисбати онҳо ҷорай пешгирӣ дар намуди ба ҳаёс гирифтани татбиқ шудааст: ҳуқуқ ба ҳимоя ва истифода аз ёрии ҳуқуқи шахси дастгиршуда: ҳуқуқу вазифаҳои ҳимоятгар, мулоқот бо ҳешовандон ва дигар шахсон, ҳуқуқ ба амнияти шахсӣ, ба мукотиба, фиристодани таклиф ва арзу шикоят, таъминот бо ҳӯроқи роӣгон, таъминоти моддию майишӣ ва тиббию санитарӣ, гирифтани фириства, дастовез, маблағҳои пулӣ ва ғайра. Шароити нигоҳдории шахсоне, ки нисбати онҳо ҷорай пешгирӣ дар намуди ба ҳаёс гирифтани татбиқ шудааст.

МАВЗЎИ 6. ҲУҚУҚ БА ИНТИХОБОТИ ОЗОД ВА ИШТИРОҚ ДАР ИДОРАКУНИИ ҚОРҲОИ ДАВЛАТӢ. ҲУҚУҚ БА МУРОҚИАТ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба интиҳоботи озод. Ҳуқуқи интиҳоб кардан ва интиҳоб шудан. Принципҳои ҳуқуқ ба интиҳоботи озод. Низомҳои интиҳобот. Асосҳои қонунии маҳдудкунии ҳуқуқ ба интиҳоботи озод. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқ ба интиҳоботи озод.

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқи иштироқ дар идоракунии қорҳои давлатӣ. Шаклҳои иштироқ дар идоракунии қорҳои давлатӣ. Ҳуқуқи баробар ба хизмати давлатӣ. Ҳуқуқу вазифаҳои хизматчи давлатӣ. Ҷавобгарӣ барои ва вайрон кардани ҳуқуқи иштироқ дар идоракунии қорҳои давлатӣ.

Мафҳум ва моҳияти муроқиат ба мақомоти давлатӣ. Муроқиатҳои инфиродӣ ва коллективӣ, хаттӣ ва шифоҳӣ. Намудҳои муроқиатҳо: таклиф, ариза, шикоят.

Тартиби овардани шикоят нисбати санадҳои мақомоти давлатӣ ва фазолияти шахсонӣ мансабдори давлатӣ.

Талаботе, ки нисбати муроқиатҳо пешниҳод мегардад. Муҳлати баррасии муроқиатҳо. Ҳуқуқҳои муроқиаткунанда. Вазифаҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, қорхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо оид ба баррасии муроқиатҳо.

Қафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмини муроқиати шаҳрвандон: Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии

Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мурочиати шахрвандон», Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воқуниши шахсони мансабдор ба маводҳои танқидӣ ва таҳлилии воситаҳои ахбори омма» №622.

Ҷавобгарӣ барои риоя накардани меъёрҳои қонунгузорӣ дар бораи мурочиати шахрвандон.

МАВЗҶИ 7. ҲУҚУҚ БА ОЗОДИИ СУХАН, ИБРОЗИ АҚИДА, ВИЧДОН, ДИН, МАЧЛИСҶО ВА ГИРДИҶАМОИҶОИ ОСОИШТА

Мафҳум ва моҳият озодии суҳан ва иброси андеша. Озодии воситаҳои ахбори омма. Асосҳои қонунии маҳдудқунии озодии суҳан ва иброси андеша. Ҷавобгарӣ барои вайрон қардани озодии суҳан ва иброси андеша.

Мафҳум ва моҳияти озодии вичдон ва эътиқоди динӣ. Кафолатҳои давлатии озодии вичдон ва эътиқоди динӣ. Асосҳои маҳдудқунии озоди вичдон ва эътиқоди динӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон қардани озодии вичдон ва эътиқоди динӣ.

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист. Кафолатҳои давлатии озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист. Асосҳои қонунии маҳдудқунии озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист. Ҷавобгарӣ барои вайрон қардани озодии мусофират ва интиҳоби маҳалли зист.

Мафҳум ва моҳияти озодии маҷлис ва гириҳамоиҳои осоишта. . Кафолатҳои давлатии озодии маҷлис ва гириҳамоиҳои осоишта. Асосҳои маҳдудқунии озодии маҷлис ва гириҳамоиҳои осоишта. Ҷавобгарӣ барои вайрон қардани озодии маҷлисоҳо ва гириҳамоиҳои осоишта.

МАВЗҶИ 8. ҲУҚУҚ БА МОЛИҚИЯТ, МЕҶНАТ ВА ҶИФЗИ ИҶТИМОИ

Ҳуқуқ ба молиқият. Шаклҳои молиқият. Баробарҳуқуқӣ ва ҳифзи ҳуқуқи ҳамаи шаклҳои молиқият.

Фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ. Кафолатҳои давлатии фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Маҳдудқунии ҳуқуқ ба молиқият. Озодии фаъолияти иқтисодӣ ва соҳибқорӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон қардани ҳуқуқ ба молиқият, фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби қасбу қор, ҳифзи меҳнат ва ҳимояи иҷтимоӣ ҳангоми бекорӣ. Музди меҳнат. Манъи маҳдудият дар

муносибатҳои меҳнатӣ. Манъи меҳнати маҷбурӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқ ба меҳнат.

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқҳои иҷтимоӣ. Ҳуқуқ ба саломатӣ, манзил, сатҳи муносиби зиндагӣ ва таъминоти иҷтимоӣ. Кафолатҳои давлатии ҳуқуқҳои иҷтимоӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқҳои иҷтимоӣ.

МАВЗҶИ 9. ҲУҚУҚ БА ТАҲСИЛ ВА ИШТИРОК ДАР КОРҲОИ ФАРҲАНГӢ. ҲУҚУҚ БА БАРОБАРӢ ВА МАНЪИ ТАБЪИЗ

Мафҳуми ҳуқуқ ба таҳсил. Низоми таҳсил. Кафолатҳои давлатии ҳуқуқ ба таҳсил. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқ ба таҳсил.

Мафҳуми ҳуқуқу озодиҳои фарҳангӣ. Низоми ҳуқуқҳои фарҳангӣ. Ҳуқуқи иштирок дар корҳои фарҳангӣ.

Баробарии гендерӣ. Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллий. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба баробарӣ. Кафолатҳои манъи табъиз. Ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқ ба баробарӣ ва табъиз.

МАВЗҶИ 10. ҲУҚУҚҲОИ ГУРҶҲОИ АЛОҲИДАИ ШАХСОН (ГУРҶҲОИ ОСЕБПАЗИРИ ҚОМЕА)

Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон. Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи табъизи занон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ҳуқуқи гурезагон. Мафҳуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гуреза. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафҳуми муҳочирони меҳнатӣ. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Мафҳуми ақаллиятҳои миллӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ.

МАВҶИ 11. МЕХАНИЗМҲОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститусионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). Механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳукумати, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоии ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

Ҳамкориҳои байналмилалӣ.

*Замимаи 14 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байнидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ДОНИШЧӢЁНИ МУАССИСАҲОИ
ИБТИДОӢ ВА МИЁНАИ КАСБИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
(барои гурӯҳҳои яқсолаи таҳсил)**

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лекси- онӣ	Семи- нарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омузиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	1	1	2
3	Ҳуқуку озодиҳои муҳочирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо	4	1	5
4	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	1	1	2
5	Ҳуқуқ ба ҳаёт ва дахлнопазирии шахсӣ. Ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканҷа ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ	2	1	3
6	Ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ. Ҳуқуқи инсон ҳангоми даст- гиркунӣ, нигоҳдошти муваққатӣ ва ҳабси пешакӣ. Ҳуқуқ ба ҳимоя ва расонидани ёрии ҳуқуқӣ	2	1	3
7	Ҳуқуқ ба интиҳоботи озод ва иштирок дар идоракунии корҳои давлатӣ. Ҳуқуқ ба мурочиат	1	1	2
8	Ҳуқуқ ба озодии суҳан, ибрази ақида, вичдон, дин, маҷлисҳо ва гирдиҳамоиҳои осоишта	1	1	2
9	Ҳуқуқ ба моликият, меҳнат ва ҳифзи иҷтимоӣ	1	1	2
10	Ҳуқуқ ба таҳсил ва иштирок дар корҳои фарҳангӣ. Ҳуқуқ ба баробарӣ ва манъи таъбиз	1	1	2
11	Ҳуқуқҳои гурӯҳҳои алоҳидаи шахсон (гурӯҳҳои осебпазири ҷома)	1	1	2
12	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон	2	1	3
	Ҷамағӣ	19	11	30

МАВЗӢИ 1. МАФӢУМ, МОӢИЯТ ВА АӢАМИЯТИ ОМУӢИШИ ӢУӢУӢИ ИНСОИ. САРЧАШМАӢОИ ӢУӢУӢИ ИНСОИ

МафӢум ва моӢияти ӢуӢуӢи инсои. ӢуӢуӢи инсои яке аз арзишӢои муӢимтарини ӢаӢони муосир.

Зарурат ва аӢамияти омуӢиши фанни ӢуӢуӢи инсои. Робитаи фанни ӢуӢуӢи инсои бо илмӢои дигари ӢуӢуӢиносии.

ПринсипӢои ӢуӢуӢи инсои: умумият ва универсали будани ӢуӢуӢи инсои; эътироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарӢуӢуӢӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ӢуӢуӢ, озодӣ ва вазифаӢо; Ӣудонопазирӣ, мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ӣимояи онӢо аз Ӣониби давлат.

МафӢум ва намудӢои сарчашмаӢои ӢуӢуӢи инсои. СанадӢои байналмилалӣ оид ба ӢуӢуӢи инсои: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. СанадӢои ӢуӢуӢии байналмилалии минтақавӣ: санадӢои САӢА, ИДМ ва дигарон. СанадӢои ӢуӢуӢии миллӣ (дохилидавлатӣ): санадӢои меъёрии ӢуӢуӢӣ: қонунӢо, санадӢои зерқонунӣ. Конститутсияи Ӣумхурии Тоҷикистон, қонунӢои конститусионӣ, қонунӢо, кодексҳо ва дигарӢо.

МАВЗӢИ 2. ТАСНИФОТИ ӢУӢУӢИ ИНСОИ

МафӢум ва асосӢои таснифоти ӢуӢуӢи инсои. ӢуӢуӢу озодихои шахсӣ (шахрвандӣ): ӢуӢуӢ ба Ӣаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии Ӣаёти шахсӣ, ӢуӢуӢ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интихоби маӢалли зист, ӢуӢуӢи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

ӢуӢуӢу озодихои сиёсӣ: ӢуӢуӢ ба озодии суҳан ва ибрази андеша; иштирок дар идорақунии қорӢои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, муттаҳид шудан дар иттиҳодияӢои Ӣамбиятӣ, ӢуӢуӢ ба мурочиат, иштирок дар гирдиӢамоиӢо, намоишӢо ва рохпаймоиӢои осоишта.

ӢуӢуӢу озодихои иқтисодӣ: ӢуӢуӢ ба меҳнат, интихоби қасбу қор, Ӣифзи меҳнат, музди меҳнат, ӢуӢуӢ ба молиқият ва мерос, фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

ӢуӢуӢу озодихои иҷтимоӣ: ӢуӢуӢ ба истироҳат, Ӣифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ӢуӢуӢ ба сатҳи зиндагии арзанда.

ӢуӢуӢу озодихои фарӢангӣ: ӢуӢуӢ ба таҳсил, иштирок дар Ӣаёти фарӢангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардӢои илмӣ, техникаӣ ва мероси ниёгон.

МАВЗЎИ 3. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ МУҲОЧИРОНИ МЕҲНАТӢ ВА АЪЗОИ ОИЛАИ ОНҲО

Мафҳуми муҳочират ва муҳочири меҳнатӣ. Ҳуқуқу уҳдадорихои муҳочирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо.

Тартиби амалӣ намудани муҳочирати дохилӣ ва муҳочирати экологӣ. Мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ваколатҳои мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Фиристодани коргарон барои кор ба хориҷа. Шартномаи (қарордоди) меҳнатӣ.

Тартиби репатриант, муҳочирони иҷборӣ, ремигрант эътироф кардани ашхос. Муҳочирати оилавии шаҳрвандони хориҷӣ. Муҳочирати коллективонаи шаҳрвандон. Тартиби ҳичрати муҳочирони хориҷӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи ҳуқуқи истиқомати доимии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Асосҳои рад намудани додани иҷозат барои истиқомат ва шаҳодатномаи шахси бешаҳрванд.

МАВЗЎИ 4. АСОСҲОИ МАҲДУДКУНИИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллии оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқу озодиҳои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафҳуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ҷавобгарии байналмилалӣ ва миллии барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗЎИ 5. ХУҚУҚ БА ҲАЁТ ВА ДАХЛНОПАЗИРИИ ШАХСӢ. ХУҚУҚ БА ОЗОДӢ АЗ ШИКАНЧА ВА ДИГАР НАМУДҲОИ МУНОСИБАТИ ҒАЙРИИНСОНӢ

Мафхуми ҳуқуқ ба ҳаёт. Ҳуқуқ ба ҳаёт – ҳуқуқи табиӣ ва дахлнопазирӣ инсон. Низоми кафолатҳои ҳуқуқ ба ҳаёт. Эвтаназия. Ҷазои қатл ва роҳҳои аз байн бурдани он.

Мафхуми ҳуқуқ ба дахлнопазирӣ шахсӣ. Дахлнопазирӣ қисмонӣ ва руҳӣ. Низоми кафолатҳои давлатии ҳуқуқ ба дахлнопазирӣ шахсӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқ ба дахлнопазирӣ шахсӣ.

Мафхуми шиканча ва дигар намудҳои муносибати ғайриинсонӣ. Аломатҳои таркиби шиканча. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии озодӣ аз шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ. Ҷавобгарӣ барои шиканча ва дигар муносибати ғайриинсонӣ.

МАВЗЎИ 6. ХУҚУҚИ ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТИ СУДӢ. ХУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ДАСТГИРКУНӢ, НИГОҲДОШТИ МУВАҚАТӢ ВА ҲАБСИ ПЕШАКӢ. ХУҚУҚ БА ҲИМОЯ ВА РАСОНИДАНИ ЁРИИ ХУҚУҚӢ

Мафхум ва моҳияти ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ. Ҳуқуқ ба муурофияи одилона ва ошкорои парванда аз тарафи суди босалоҳият, мустақил ва бегараз, ки тибқи қонун таъсис ёфтааст. Риояи принципҳои мувоҳисавӣ ва баробарҳуқуқии тарафаҳо. Ҳуқуқи иштироки шахрванд дар ҳамаи марҳилаҳои судӣ. Ҳуқуқ бо истифода аз забони модарӣ ҳангоми муурофияи судӣ. Ҳуқуқ ба баррасии парванда аз ҷониби суде, ки тибқи қонун парванда ба он тобеъияти судӣ дорад. Ҳуқуқи иштироки шахсии шахрванд дар баррасии парвандаи вай дар суд.

Мафхум, асосҳо ва тартиби давстгир кардани шахс. Ҳуқуқҳои шахси дастгиршуда. Шароити нигоҳдории шахси дастгиршуда. Хабар додан дар бораи дастгиркунӣ.

Тартиб ва асосҳои ба ҳабс гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда. Ҳуқуқҳои шахсоне, ки нисбати онҳо ҷорӣ пешгири дар намуди ба ҳабс гирифтани татбиқ шудааст: ҳуқуқ ба ҳимоя ва истифода аз ёрии ҳуқуқи шахси дастгиршуда: ҳуқуқу вазифаҳои ҳимоятгар, мулоқот бо хешовандон ва дигар шахсон, ҳуқуқ ба амнияти шахсӣ, ба мукотиба, фиристодани тақлиф ва арзу шикоят, таъминот бо ҳӯроқи ройгон, таъминоти моддию маишӣ ва тиббию санитарӣ, гирифтани фириста, дастовез, маблағҳои пулӣ ва ғайра. Шароити нигоҳдории шахсоне, ки

нисбати онҳо чораи пешгирӣ дар намуди ба хабс гирифтани татбиқ шудааст.

МАВЗӮИ 7. ҲУҚУҚ БА ИНТИХОБОТИ ОЗОД ВА ИШТИРОК ДАР ИДОРАКУНИИ ҚОРҲОИ ДАВЛАТӢ. ҲУҚУҚ БА МУРОЦИАТ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба интихоботи озод. Ҳуқуқи интихоб кардан ва интихоб шудан. Принципҳои ҳуқуқ ба интихоботи озод. Низомҳои интихобот. Асосҳои қонунии маҳдудкунии ҳуқуқ ба интихоботи озод. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқ ба интихоботи озод.

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқи иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ. Шаклҳои иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ. Ҳуқуқи баробар ба хизмати давлатӣ. Ҳуқуқи вазифаҳои хизматчиӣ давлатӣ. Ҷавобгарӣ барои ва вайрон кардани ҳуқуқи иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ.

Мафҳум ва моҳияти муроҷиат ба мақомоти давлатӣ. Муроҷиатҳои инфиродӣ ва коллективӣ, хаттӣ ва шифоҳӣ. Намудҳои муроҷиатҳо: таклиф, ариза, шикоят.

Тартиби овардани шикоят нисбати санадҳои мақомоти давлатӣ ва фаъолияти шахсони мансабдори давлатӣ.

Талаботе, ки нисбати муроҷиатҳо пешниҳод мегардад. Муҳлати баррасии муроҷиатҳо. Ҳуқуқҳои муроҷиаткунанда. Вазифаҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, қорхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо оид ба баррасии муроҷиатҳо.

Қафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмини муроҷиати шаҳрвандон: Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муроҷиати шаҳрвандон», Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воқуниши шахсони мансабдор ба маводҳои танқидӣ ва таҳлили воситаҳои ахбори омма» №622.

Ҷавобгарӣ барои риоя накардани меъёрҳои қонунгузорӣ дар бораи муроҷиати шаҳрвандон.

МАВЗӮИ 8. ҲУҚУҚ БА ОЗОДИИ СУХАН, ИБРОЗИ АҚИДА, ВИЧДОН, ДИН, МАҶЛИСҲО ВА ГИРДИҲАМОИҲОИ ОСОИШТА

Мафҳум ва моҳият озодии суҳан ва иброи андеша. Озодии воситаҳои ахбори омма. Асосҳои қонунии маҳдудкунии озодии

сухан ва ибрази андеша. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани озодии сухан ва ибрази андеша.

Мафҳум ва моҳияти озодии вичдон ва эътиқоди динӣ. Кафолатҳои давлатии озодии вичдон ва эътиқоди динӣ. Асосҳои маҳдудкунии озоди вичдон ва эътиқоди динӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани озодии вичдон ва эътиқоди динӣ.

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ба озодии мусофират ва интиқоби маҳалли зист. Кафолатҳои давлатии озодии мусофират ва интиқоби маҳалли зист. Асосҳои қонунии маҳдудкунии озодии мусофират ва интиқоби маҳалли зист. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани озодии мусофират ва интиқоби маҳалли зист.

Мафҳум ва моҳияти озодии маҷлис ва гириҳамоиҳои осоишта. . Кафолатҳои давлатии озодии маҷлис ва гириҳамоиҳои осоишта. Асосҳои маҳдудкунии озодии маҷлис ва гириҳамоиҳои осоишта. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани озодии маҷлисо ва гириҳамоиҳои осоишта.

МАВЗҶИ 9. ҲУҚУҚ БА МОЛИКИЯТ, МЕҲНАТ ВА ҲИФЗИ ИҶТИМОӢ

Ҳуқуқ ба моликият. Шаклҳои моликият. Баробарҳуқуқӣ ва ҳифзи ҳуқуқи ҳамаи шаклҳои моликият.

Ҷаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибкорӣ. Кафолатҳои давлатии ҷаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибкорӣ.

Маҳдудкунии ҳуқуқ ба моликият. Озодии ҷаъолияти иқтисодӣ ва соҳибкорӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқ ба моликият, ҷаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибкорӣ.

Ҳуқуқ ба меҳнат, интиқоби касбу кор, ҳифзи меҳнат ва ҳимояи иҷтимоӣ ҳангоми бекорӣ. Музди меҳнат. Манъи маҳдудият дар муносибатҳои меҳнатӣ. Манъи меҳнати маҷбурӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқ ба меҳнат.

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқҳои иҷтимоӣ. Ҳуқуқ ба саломатӣ, манзил, сатҳи муносиби зиндагӣ ва таъминоти иҷтимоӣ. Кафолатҳои давлатии ҳуқуқҳои иҷтимоӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқҳои иҷтимоӣ.

МАВЗҶИ 10. ҲУҚУҚ БА ТАҲСИЛ ВА ИШТИРОК ДАР КОРҶОИ ҶАРҲАНГӢ. ҲУҚУҚ БА БАРОБАРӢ ВА МАНЪИ ТАБЪИЗ

Мафҳуми ҳуқуқ ба таҳсил. Низомии таҳсил. Кафолатҳои давлатии ҳуқуқ ба таҳсил. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқ ба таҳсил.

Мафхуми ҳукуку озодиҳои фарҳангӣ. Низоми ҳуқуқҳои фарҳангӣ. Ҳуқуқи иштирок дар қорҳои фарҳангӣ.

Мафхум ва роҳҳои муайян кардани баробарӣ. Манъи таъбиз. Баробарии гендерӣ. Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Низоми қафолатҳои ҳуқуқ ба баробарӣ. Қафолатҳои манъи таъбиз. Ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқ ба баробарӣ ва таъбиз.

МАВЗҶИ 11. ҲУҚУҚҶОИ ГУРҶҲҶОИ АЛОҶИДАИ ШАҲСОН (ГУРҶҲҶОИ ОСЕБПАЗИРИ ҚОМЕА)

Ҳусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурҶҲҶОИ алоҳидаи шаҳсон. Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбизи занон. Қафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқи кӯдак. Ҳусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Қафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Ҳуқуқи гурезагон. Мафхуми гурезагон ва асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Ҳусусияҳои таъмини ҳуқуқи гуреза. Қафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Мафхуми муҳочирони меҳнатӣ. Ҳусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Қафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Ҳуқуқи шаҳсони имқонияташон маҳдуд. Ҳусусияҳои таъмини ҳуқуқи шаҳсони имқонияташон маҳдуд. Қафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шаҳсони имқонияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шаҳсони имқонияташон маҳдуд.

Ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Мафхуми ақаллиятҳои миллӣ. Ҳусусияҳои таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Қафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи ақаллиятҳои миллӣ.

МАВЗҶИ 12. МЕХАНИЗМҶОИ МИЛЛӣ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҶИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафхум ва намудҳои механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои ҳифзи

судӣ (Суди конституционӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ). механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти ҳокимияти иҷроия; прокуратура.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ, ВАО.

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупой, амрикоӣ ва африқоии ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

Ҳамкориҳои байналмилалӣ.

*Замимаи 15 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байнидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ ДОНИШЧӢЁНИ МУАССИСАҲОИ
ИБТИДОӢ ВА МИЁНАИ КАСБИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
(барои гурӯҳҳои дусолаи таҳсил)**

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лекси- онӣ	Семи- нарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва аҳамияти омузиши ҳуқуқи инсон. Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	2		2
2	Таснифоти ҳуқуқи инсон	1	1	2
3	Ҳуқуқу озодиҳои шахсӣ (шаҳрвандӣ)	2	2	4
4	Ҳуқуқу озодиҳои сиёсӣ	1	1	2
5	Ҳуқуқу озодиҳои иқтисодӣ	1	1	2
6	Ҳуқуқу озодиҳои иҷтимоӣ	1	1	2
7	Ҳуқуқу озодиҳои иҷтимоӣ	1	1	2
8	Ҳуқуқҳои кӯдак	1	1	2
9	Ҳуқуқҳои занон. Баробарии гендерӣ. Ҳуқуқҳои репродуктивӣ	1	1	2
10	Ҳуқуқҳои шахсони дорои имкониятҳои маҳдуд	1	1	2
11	Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқу озодиҳои инсон. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи инсон	1	1	2
12	Глобализатсия ва масъалаи ҳуқуқи инсон	1	1	2
13	Ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо	1	1	2
14	Ҳуқуқи муроҷиат ба мақомоти давлатӣ. Тартиби баррасии муроҷиати шаҳрвандон	1	1	2
15	Ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ. Ҳуқуқи инсон ҳангоми дастгиркунӣ, нигоҳдошти муваққатӣ ва ҳабси пешакӣ. Ҳуқуқ ба ҳимоя ва расонидани ёри ҳуқуқӣ	1	1	2
16	Ҳуқуқу озодӣ ва ўҳдадорӣҳои маҳкумшудагон	1	1	2
17	Механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣи ҳифзи ҳуқуқи инсон	2	2	4
	Ҷамағӣ	20	18	38

МАВЗЌИ 1. МАФҲУМ, МОҲИЯТ ВА АҲАМИЯТИ ОМУЗИШИ ҲУҚУҚИ ИНСОН. САРЧАШМАҲОИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқи инсон яке аз арзишҳои муҳимтарини ҷаҳони муосир.

Зарурат ва аҳамияти омӯзиши фанни «Ҳуқуқи инсон». Робитаи фанни «Ҳуқуқи инсон» бо илмҳои дигар.

Принсипҳои ҳуқуқи инсон: умумият ва универсалӣ будани ҳуқуқи инсон; эҳтироми шаъну эътибори инсонӣ; баробарҳуқуқӣ; демократӣ; адолатнокӣ; ягонагии ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳо; ҷудонопазирӣ; мустақиман амал намудан; кафолатнокӣ ва Ҳимояи давлатӣ.

Мафҳум ва намудҳои сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон. Санадҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон: асосӣ, ёрирасон ва иловагӣ. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалии минтакавӣ: санадҳои САҲА, ИДМ ва дигарон. Санадҳои ҳуқуқии миллий (дохилидавлатӣ): Санадҳои меъриии ҳуқуқӣ: қонунҳо, санадҳои зерқонунӣ. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститусионӣ, кодексҳо, қонунҳо ва дигар санадҳои меъерӣ-ҳуқуқӣ.

Санадҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ оид ба ҳуқуқи инсон: Эълومияи Куруши Кабир; Қонунномаи Сосониён; Қуръон; Хартияи бузурги озодӣ (Англия, с.1215); Петитсия оид ба ҳуқуқҳо (Англия с.1628); Санади «Ҳабеас Корпус» (Англия, с.1679); Билл оид ба ҳуқуқҳо (Англия, с.1689); Конститутсияи ИМА (с.1787); Билл дар бораи ҳуқуқҳо (ИМА, с.1789, 12 иловаи аввал ба Конститутсияи с.1787 ИМА); Эълумияи ҳуқуқи инсон ва шаҳрванди Франция (с.1789); Конститутсияи Франция (с.1791) ва дигарҳо.

МАВЗЌИ 2. ТАСНИФОТИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва асосҳои таснифоти ҳуқуқи инсон. Ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ (шаҳрвандӣ): ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интиқоли маҳалли зист, ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ҳуқуқи озодиҳои сиёсӣ: ҳуқуқ ба озодии суҳан ва ибрози андеша; иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ, дохил шудан ба хизмати давлатӣ, интиқоли қардан ва интиқоли шудан, муттаҳид шудан дар интиқоли ҷамъиятӣ, ҳуқуқ ба муроҷиат, иштирок дар гирдиҷамъоӣ, намоишҳо ва роҳпаймоӣҳои ошоишта.

Ҳукуку озодихои иқтисодӣ: ҳуқуқ ба меҳнат, интихоби касбу кор, ҳифзи меҳнат, музди меҳнат, ҳуқуқ ба моликият ва мерос, ғаёлияти озоди иқтисодӣ ва соҳибкорӣ.

Ҳукуку озодихои иҷтимоӣ: ҳуқуқ ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба сатҳи зиндагии арзанда.

Ҳукуку озодихои фарҳангӣ: ҳуқуқ ба таҳсил, иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардҳои илмӣ-техникӣ ва мероси ниёгон.

МАВЗҶИ 3. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ШАХСӢ (ШАҲРВАНДӢ)

Мафҳум ва асосҳои таснифоти ҳукуку озодихои шахсӣ (шаҳрвандӣ). Таснифи ҳукуку озодихои шахсӣ (шаҳрвандӣ): ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба шаъну эътибор, озодии мусофират ва интихоби маҳали зист, ҳукуки дастрасӣ ба адолати судӣ, озодии эътиқод, вичдон ва дин.

Ҳуқуқ ба ҳаёт. Ҳуқуқ ба ҳаёт – ҳукуки аввалиндараҷаи инсон. Ҳуқуқ ба ҳаёти арзанда. Ҳуқуқ ба ҳаёт дар вазъияти ҷангӣ. Ҷазои қатл. Кафолатҳои ҳукуки инсон ба ҳаёт.

Ҳуқуқ ба озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ. Мафҳуми «дахлнопазирии шахс». Мазмун ва шаклҳои ҳифзи ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсӣ. Ҳуқуқ ба озодӣ аз зӯрварӣ ва шиканҷа. Маҳрум сохтан аз озодӣ. Кафолатҳо ҳангоми маҳрум сохтан аз озодӣ.

Ҳуқуқҳои нобилигон дар низоми адлия: ҳуқуқҳои нобилиғи дастгиршуда, айбдоршуда, судшаванда ва маҳкумшуда.

Ҳуқуқ ба озодии мусофират ва маҳалли зист. Озодии эътиқод, вичдон ва пайравӣ ба дин. Санадҳои байналмилалӣ оид ба озодии эътиқод, вичдон ва дин.

МАВЗҶИ 4. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ СИЁСӢ

Мафҳум ва моҳияти ҳукуку озодихои сиёсӣ. Таснифи ҳукуку озодихои сиёсӣ: ҳуқуқ ба озодии суҳан ва ибрази андеша; иштирок дар идоракунии қорҳои давлатӣ; дохил шудан ба хизмати давлатӣ; интихоб қардан ва интихоб шудан; муттаҳид шудан дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ; ҳуқуқ ба мурочиат; иштирок дар гирдиҳамоиҳо, намоишҳо ва роҳпаймоиҳои ошоишта.

Ҳукуки муттаҳид шудан дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва иштирок дар маҷлисҳо, гирдиҳамоиҳо ва роҳпаймоиҳои ошоишта.

Ҳукуки иштирок дар интиҳоботи озод ва дар идораи қорҳои давлатӣ.

Ҳукуки дохил шудан ба ҳизбҳои сиёсӣ ва баромадан аз онҳо. Нақши ҳизбҳои сиёсӣ дар ҳаёти ҷомеа.

Фарқияти ҳуқуқҳои сиёсӣ аз ҳуқуқу озодихоӣ шаҳрвандӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии инсон ва шаҳрванд.

МАВЗҶИ 5. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ИҚТИСОДИ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқу озодихоӣ иқтисодӣ. Таснифи ҳуқуқу озодихоӣ иқтисодӣ: ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби касбу кор, ҳифзи меҳнат, музди меҳнат. Ҳуқуқ ба меҳнат асоси таъмини зиндагии шоиста. Санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ дар бораи ҳуқуқ ба меҳнат.

Ҳуқуқ ба моликият ва мерос, озодии фаъолияти иқтисодӣ ва соҳибкорӣ.

Кафолатҳои ҳуқуқ ба моликият, мерос ва фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибкорӣ.

Шаклҳои амалӣ гардидани ҳуқуқу озодихоӣ иқтисодӣ. Фарқи ҳуқуқҳои иқтисодӣ аз ҳуқуқу озодихоӣ шаҳрвандӣ, сиёсӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии инсон.

МАВЗҶИ 6. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ИҶТИМОИ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқу озодихоӣ иҷтимоӣ. Таснифи ҳуқуқу озодихоӣ иҷтимоӣ: ҳуқуқ ба истироҳат, ҳифзи саломатӣ, таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба сатҳи арзандаи зиндагӣ.

Шаклҳои амалӣ гардидани ҳуқуқҳои иҷтимоӣ. Фарқи ҳуқуқҳои иҷтимоӣ аз ҳуқуқу озодихоӣ шаҳрвандӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии инсон ва шаҳрванд.

Ҳуқуқи ташкили оила. Никоҳ. Шаклҳои гуногуни дастгирии иҷтимоии оила. Ҷимояи модар ва кӯдак. Ҳуқуқи шахсоне, ки ба ҷимояи махсуси иҷтимоӣ эҳтиёҷ доранд. Ҷимоя ва ёрии махсус ба кӯдакон. Кафолатҳои давлатии ҷимояи оила, модар ва кӯдак.

Ҳуқуқ ба манзил. Дахлнопазирии манзил. Манъи худсарона маҳрум сохтан аз манзил. Имкониятҳои беҳтар намудани шароити манзил. Кафолати ҳуқуқ ба манзил. Сохтмони давлатӣ, ҷамъиятӣ, кооперативӣ ва инфиродии манзил.

Ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ. Нафақа ва кӯмакпулиҳои иҷтимоӣ.

МАВЗҶИ 7. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ФАРҲАНГИ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқ ва озодихоӣ фарҳангӣ. Таснифи ҳуқуқу озодихоӣ фарҳангӣ: ҳуқуқ ба таҳсил, иштирок дар ҳаёти

фархангӣ, эҷодӣ, бадеӣ ва илмӣ, истифода аз дастовардҳои илмӣ ва техникӣ, мероси ниёгон.

Ҳуқуқ ба таҳсил. Низоми таҳсил. Таҳсилоти ибтидоӣ, миёна ва олии. Таҳсилоти ҳатмӣ. Кафолатҳои ҳуқуқ ба таҳсилот.

Шаклҳои амалӣ гардидани ҳуқуқу озодиҳои фархангӣ. Низоми ҳуқуқҳои фархангӣ, тавсиф ва мавқеи онҳо дар байни ҳуқуқҳои дигари инсон.

Ҳуқуқи иштирок дар ҳаёти фархангии ҷомеа. Ҳуқуқи истифодаи комёбиҳои пешрафти илмӣ. Озодии эҷодиёти адабӣ, бадеӣ, илмӣ ва намудҳои дигари эҷодиёт.

Кафолатҳои истифодаи ҳуқуқи иштирок дар ҳаёти фархангии мамлакат.

МАВЗҶИ 8. ҲУҚУҚҶОИ КҶДАК

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак. Ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фархангии кӯдак. Ҳимояи кӯдак аз зӯрварӣ ва истисмор. Баррасии парвандаҳои судӣ бо иштироки кӯдакон. Кӯдакон дар низоми адлияи ноболиғон.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд».

МАВЗҶИ 9. ҲУҚУҚҶОИ ЗАНОН. БАРОБАРИИ ГЕНДЕРӢ. ҲУҚУҚҶОИ РЕПРОДУКТИВӢ

Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон. Мафҳумҳои «гендер» ва «баробарии гендерӣ». Манъи маҳдудкунӣ аз рӯи нишонаҳои ҷинсӣ. Нақши зан дар оила ва ҷомеа. Иштироки занон дар хизмати давлатӣ ва сиёсат.

Мафҳуми «зӯрварӣ». Манъи ҳамаи намудҳои зӯрварӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқҳои репродуктивӣ.

Конвенсияи СММ дар бораи барҳам додани ҳамаи шаклҳои таъбир нисбати занон.

Кафолатҳои татбиқ ва ҳимояи ҳуқуқҳои занон дар Конститутсия ва қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» (с.2013).

МАВЗЎИ 10. ХУҚУҚҲОИ ШАХСОНИ ДОРОИ ИМКОНИАТҲОИ МАҲДУД

Мафҳуми «шахсони имконияташон маҳдуд». Гурӯҳҳои шахсони имконияташон маҳдуд. Ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маҳдуд.

Вазъи ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО. Ҳуқуқ ва имтиёзҳои шахсони дорои ВНМО. Маҳдудкунии ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО.

Вазъи ҳуқуқии шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ. Ҳуқуқи имтиёзҳои шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ. Маҳдудкунии ҳуқуқи шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ.

Ҳуқуқи уҳдадорихоӣ асосии шахсон дар муассисаҳои таълимӣ ва маддакунӣ. Стандартҳои санитарӣ-гиғиени нигоҳдошти шахсон дар муассисаҳои психиатрӣ ва дигар ҷойҳои маҳдудкунии озодӣ. Ҳуқуқи истеъмолкунадагонии маводи мухаддир ва дигар гурӯҳҳои маргинали. Маҳдудкунии ҳуқуқи шахсон дар муассисаҳои таълимӣ ва маддакунӣ. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шахсон дар муассисаҳои таълимӣ ва маддакунӣ.

Вазъи ҳуқуқи шахсони аз ҷониби суд ғайриқобилиамал эътирофшуда.

МАВЗЎИ 11. АСОСҲОИ МАҲДУДКУНИИ ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ИНСОН. ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум, мақсад ва шартҳои маҳдуд намудани ҳуқуқи инсон. Меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ва миллии оид ба маҳдудкунии ҳуқуқи инсон. Асосҳои маҳдудкунии ҳуқуқи инсон: дар асоси қонун; таъмини дахлдори эътирофу эҳтироми ҳуқуқи озодиҳои дигарон; қонеъ гардонидани талаботи одилонаи ахлоқ; тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи соҳти конституционӣ, тамомияти арзии кишвар.

Мафхуми ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ҳуқуқи инсон ва намудҳои он. Ҷавобгарии байналмилалӣ ва миллий барои вайронкунии ҳуқуқи инсон.

МАВЗҶӢ 12. ГЛОБАЛИЗАТСИЯ ВА МАСЪАЛАИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафхум ва моҳияти «глобализатсия» (ҷаҳонишавӣ). Масъалаҳои глобалии ҷаҳони имрӯза. Ҷаҳон ва амният. Нигоҳдории муҳити зист. Корпоратсияҳои трансмиллӣ ва мамлакатҳои ҷаҳони сеюм. Асри ХХI – асри технологияҳои иттилоотӣ. Масъалаи ҷойгиршавии аҳоли. Тарафҳои мусбӣ ва манфии глобализатсия. Ҷомеаи ҷаҳонӣ. Ҳуқуқи инсон чун соҳаи ифодаи манфиатҳои миллии давлатҳо ва манфиатҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ. Ҷумҳурии Тоҷикистон – ҷузъи ҷомеаи ҷаҳонӣ. Таъсири ҷараёни глобализатсия ба масъалаи ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ифротгароӣ (экстремизм) ва масъалаи ҳимояи ҳуқуқи инсон. Мафхуми «ифротгароӣ». Хусусиятҳои хос ва намудҳои ифротгароӣ. Ифротгароии сиёсӣ. Ифротгароии динӣ. Гурӯҳбандиҳои тундмизоч (радикалӣ). Терроризм. Фаъолияти ғайриқонунии созмонҳои моҳияти ифротгароидошта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Конститутсия ва қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хусуси поймол гардидани ҳуқуқи инсон аз тарафи созмонҳои моҳияти ифротгароӣ дошта.

Масъалаҳои экологӣ ва ҳуқуқи инсон. Масъалаҳои глобалии экологӣ ва ҳуқуқи инсон. Тағйири иқлим ва ифлосшавии муҳити зист. Масъалаҳои нигоҳдории минтақаҳои табиӣ ҳифзшаванда. Нақши қарордодҳои Киото ва асноди дигари байналмилалӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Амалиёти «Об барои ҳаёт». Ҳуқуқи инсон дар соҳаи амнияти экологӣ. Нақши созмонҳои байналмилалӣ ва миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқи экологии инсон ва шаҳрванд.

Демография ва ҳуқуқи инсон. Афзоиши аҳоли дар ҷаҳон.

Нигоҳдории тандурустӣ ва ҳуқуқи инсон.

Вазъи ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО, мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва мубталои касалиҳои руҳӣ.

Мафхуми «ҳуқуқи дастаҷамъӣ» Ҳуқуқи дастаҷамъӣ – ҳуқуқи насли сеюм. Хусусиятҳо ва намудҳои ҳуқуқи дастаҷамъӣ. Таносуби ҳуқуқҳои инфиродӣ ва ҳуқуқҳои дастаҷамъӣ. Ҳуқуқи халқҳо ба худмуайянкунӣ. Ҳуқуқ ба инкишофи инсонӣ.

МАВЗЀИ 13. ХУКУҚҲОИ МУҲОЧИРОНИ МЕҲНАТӢ ВА АЪЗОИ ОИЛАИ ОНҲО

Мафҳумҳои «муҳочират», «муҳочирати меҳнатӣ», «муҳочири меҳнатӣ», «аъзои оилаи муҳочири меҳнатӣ». Ҳукуку уҳдадорихои муҳочирони меҳнатӣ. Хусусияҳои таъмини ҳукуки муҳочирони меҳнатӣ.

Тартиби амалӣ намудани муҳочирати дохилӣ ва муҳочирати экологӣ. Мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ваколатҳои мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Фиристодани коргарон барои кор ба хорича. Шартномаи (қарордоди) меҳнатӣ.

Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳукуки муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳукуки муҳочирони меҳнатӣ.

Конвенсияи байналмилалӣ оид ба ҳукуки ҳамаи муҳочирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо.

Кафолат ва ҳимояи ҳуқуқҳои муҳочирони меҳнатӣ аз Тоҷикистон тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қонунгузориҳои мамлакатҳои қабулқунандаи муҳочирони меҳнатӣ.

МАВЗЀИ 14. ХУҚУҚИ МУРОҶИАТ БА МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ. ТАРТИБИ БАРРАСИИ МУРОҶИАТИ ШАҲРВАНДОН

Мафҳум ва моҳияти муроҷиат ба мақомоти давлатӣ. Муроҷиатҳои инфиродӣ ва коллективӣ, хатгӣ ва шифохӣ. Намудҳои муроҷиатҳо: таклиф, ариза, шикоят.

Тартиби овардани шикоят нисбати санадҳои мақомоти давлатӣ ва фаъолияти шахсони мансабдори давлатӣ.

Талаботе, ки нисбати муроҷиатҳо пешниҳод мегардад. Муҳлати баррасии муроҷиатҳо. Ҳуқуқҳои муроҷиатқунанда. Вазифаҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо оид ба баррасии муроҷиатҳо.

Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмини муроҷиати шаҳрвандон: Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муроҷиати шаҳрвандон», Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воқуниши шахсони мансабдор ба маводҳои танқидӣ ва таҳлилии воситаҳои ахбори омма» №622.

Чавобгарӣ барои риоя накардани меъёрҳои қонунгузорӣ дар бораи муроҷиати шаҳрвандон.

МАВЗҶИ 15. ҲУҚУҚИ ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТИ СУДӢ. ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ДАСТГИРКУНӢ, НИГОҲДОШТИ МУВАҚҚАТӢ ВА ҲАБСИ ПЕШАКӢ. ҲУҚУҚ БА ҲИМОЯ ВА РАСОНИДАНИ ӢРИИ ҲУҚУҚӢ

Мафҳум ва маҳияти ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ. Ҳуқуқ ба муурофияи одилона ва ошқорои парванда аз тарафи суди босалоҳият, мустақил ва беғараз, ки тибқи қонун таъсис ёфтааст. Риояи принципҳои мувоҳисавӣ ва баробарҳуқуқии тарафаҳо. Ҳуқуқи иштироки шаҳрванд дар ҳамаи марҳилаҳои судӣ. Ҳуқуқ бо истифода аз забони модарӣ ҳангоми муурофияи судӣ. Ҳуқуқ ба баррасии парванда аз ҷониби суде, ки тибқи қонун парванда ба он тобеъияти судӣ дорад. Ҳуқуқи иштироки шахсии шаҳрванд дар баррасии парвандаи вай дар суд.

Мафҳум, асосҳо ва тартиби дастгир кардани шахс. Ҳуқуқҳои шахси дастгиршуда. Шароити нигоҳдории шахси дастгиршуда. Хабар додан дар бораи дастгиркунӣ.

Тартиб ва асосҳои ба ҳабс гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда. Ҳуқуқҳои шахсоне, ки нисбати онҳо ҷораи пешгири дар намуди ба ҳабс гирифтани татбиқ шудааст: ҳуқуқ ба ҳимоя ва истифода аз Ӣрии ҳуқуқи; ҳуқуқу вазифаҳои ҳимоятгар, мулоқот бо ҳешовандон ва дигар шахсон, ҳуқуқ ба амнияти шахсӣ, ба мукотиба, фиристодани таклиф ва арзу шикоят, таъминот бо хӯроқи ройгон, таъминоти моддию маишӣ ва тиббию санитарӣ, гирифтани фириста, дастовез, маблағҳои пулӣ ва ғайра. Шароити нигоҳдории шахсоне, ки нисбати онҳо ҷораи пешгири дар намуди ба ҳабс гирифтани татбиқ шудааст.

Тартиби дастгир кардан ва ҳабси ноқилигон. Ҳамчун ҷораи истисноӣ барои содир намудани ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин ба ҳабс гирифтани ноқилиг. Иштироки ҳатмии омӯзгор ва раваншинос ҳангоми пурсиши ноқилиг. Иштироки намояндаи қонунии ноқилиг дар рафти тафтишоти пешакӣ. Иштироки ҳатмии ҳимоятгар дар пешбурди парвандаи ҷиноятӣ нисбати ноқилиг.

МАВЗҶИ 16 . ҲУҚУҚУ ОЗОДӢ ВА ӢҲДАДОРИҲОИ МАҲҚУМШУДАГОН

Мафҳуми маҳқумшуда. Асосҳои вазъи ҳуқуқии маҳқумшуда. Ҳуқуқҳои асосии маҳқумшуда: гирифтани иттилоӣ ҳаттӣ оид ба тартиб ва шартҳои адои ҷазо; ба муносибати эҳтиромонаи

кормандони муассиса ё мақоми иҷроқунандаи чазо; мурочиат (ариза, шикоят) ба мақомоти марбута; мукотиба; ҳифзи саломатӣ; гирифтани нафақа ва кӯмакҳои иҷтимоӣ; мулоқот (кутоҳмуддат ва дарозмуддат) бо аъзои оила ва ҳешовандон; ба амният, чои хоб, хӯрок, либос, дастовез ва фириста.

Ўҳдадорҳои асосии маҳкумшуда: талаботи қонунро, ки тартиб ва шартҳои адои чазоро муайян менамояд ва дигар санадҳои меъёрий-ҳуқуқиро риоя кардан; талаботи қонунан асоснокбудаи маъмурияти муассисаро иҷро намудан; нисбат ба дигар маҳкумшудагон хушмуомила будан ва дигарҳо.

Санадҳои байналмилалӣ оид ба маҳкумшудагон: Эъломияи умумичаҳонии ҳуқуқи инсон (с.1948); Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (с.1966); Конвенсияи зидди шиканча ва дигар намудҳои муносибат ва чазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ва таҳқиққунандаи шаъну шараф (с.1984); Қоидаҳои ҳадди ақали муносибат бо маҳбусон СММ (с.1957).

Санадҳои миллӣ оид ба маҳкумшудагон: Конститутсияи ҚТ (м.18); Кодекси иҷроӣ чазои ҷиноятии ҚТ (с.2001); Қонуни ҚТ «Дар бораи системаи иҷроӣ чазои ҷиноятӣ» (с.2004) ва дигарҳо.

МАВЗҶИ 17. МЕХАНИЗМҶОИ МИЛЛӢ ВА БАЙНАЛМИЛАЛИИ ҶИФЗИ ҶУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои ҳифзи судӣ (Суди конститутсионӣ, судҳои салоҳияти умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва судҳои ҳарбӣ).

Механизмҳои ғайрисудӣ (маъмурӣ): мақомоти прокуратура.

Суди конститутсионии ҚТ. Вазифа ва салоҳият. Қонуни конститутсионӣ «Дар бораи Суди конститутсионӣ» (с.2014).

Судҳои салоҳияти умумӣ: Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон; суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоятӣ, шаҳри Душанбе, шаҳрӣ ва ноҳиявӣ.

Судҳои иқтисодӣ: Суди Олии иқтисодӣ; суди иқтисодии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, суди иқтисодии вилоятӣ, суди иқтисодии шаҳри Душанбе.

Судҳои ҳарбӣ: Коллегиаи ҳарбии Суди Олии ҚТ; судҳои ҳарбии гарнизонҳо. Қонуни конститутсионии ҚТ «Дар бораи судҳо» (с.2014).

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Механизмҳои ғайридавлатӣ: Ташкилотҳои ғайриҳуқуматӣ, ВАО

Мафҳум ва намудҳои механизмҳои байналмилалии ҳифзи ҳуқуқи инсон. Механизмҳои универсалии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

Мақомоти СММ оид ба ҳуқуқи инсон: Шӯро оид ба ҳуқуқи инсон, мақомоти шартномавии СММ, Маърузачиёни махсуси СММ (тартиби махсус). Шикоятҳои инфиродӣ ва тартиби баррасии онҳо дар сохторҳои дахлдори СММ.

Механизмҳои минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон: механизмҳои аврупоӣ, амрикоӣ ва африқоии ҳифзи ҳуқуқи инсон. САҲА ва ташкилотҳои ғайриҳукумати байналмилалӣ ва минтақавии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

*Замимаи 16 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ
ТАЪЛИМӢ АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРӢ СИҶИ 10 МАКТАБҲӢ
ТАҲСИЛОТИ УМУМӢ**

НАҚШАИ МАВЗЎҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лексионӣ	Семинарӣ	Умумӣ
1	Мафҳум, моҳият ва таърихи ҳуқуқи инсон	3	2	5
2	Таснифоти ҳуқуқи озодиҳои инсон ва принципҳои он	4	2	6
3	Асосҳои маҳдудсозии ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд	1	1	2
4	Сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон	1	1	2
5	Ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ	4	2	6
6	Ҳуқуқи озодиҳои сиёсӣ	2	2	4
7	Ҳуқуқи озодиҳои иқтисодӣ	2	2	4
8	Ҳуқуқи озодиҳои иҷтимоӣ ва фарҳангӣ	4	2	6
	Ҷамагӣ	21	14	35

МАВЗӢИ 1. МАФӢУМ, МОӢИЯТ ВА ТАӢРИХИ ӢУӢУӢИ ИНСОН

ӢуӢуки инсон фаннест, ки дар бораи мафӢум, моӢият ва таӢрихи ӢуӢуки инсон маълумоти муфассал медиҳад. Дар ин қисмат асосан ба таӢрихи пайдоиши ғояҳо дар бораи ӢуӢуки инсон, афкори мутафаккирони форсу тоҷик оид ба ӢуӢуку озодиҳои инсон, сарчашмаҳои таӢрихӣ-ӢуӢуқӣ оид ба ӢуӢуки инсон аҳамияти ҳоса дода мешавад. Пайдоиши аввалин ғояҳо оид ба ӢуӢуки инсон дар таӢрихи тамаддуни Шарқ ва Ғарб, ТаӢрихи таълимот дар бораи ӢуӢуки инсон, афкори мутафаккирони форсу тоҷик дар бораи ӢуӢуку озодиҳои инсон ва ба ин монанд мавзӯҳо мавриди омӯзиш қарор мегирад. Диққати ҳоса ба сарчашмаҳои таӢрихӣ-ӢуӢуқӣ оид ба ӢуӢуки инсон дода мешавад. Дар ин замина, бояд сарчашмаҳои таӢрихӣ-ӢуӢуқӣ, ки дар сарзамини Тоҷикистони таӢрихӣ амал мекарданд мавриди омӯзиши ҳоса қарор дода шавад. Ӣунки дар таӢрихи халқи тоҷик ҳам сарчашмаҳои маънавӣ-фарҳангӣ ва ҳам таҷрибаи амалии давлатдорӣ кофӣ мавҷуд аст, ниёз ба омӯзиш дорад. Дар натиҷа, дар қалби хонанда ҳисси ватандӯстӣ, ҳуввияти миллӣ ва ифтихор аз давлату давлатдорӣ миллӣ ҳанӯз аз овони ҷавонӣ ҷой гирифта, бо воқеияти таӢрихӣ ӢуӢуқэҷодкунӣ аҷдодони миллати тоҷик аз наздик ошноӣ пайдо мекунад.

МАВЗӢИ 2. ТАСНИФОТИ ӢУӢУӢУ ОЗОДИӢОИ ИНСОН ВА ПРИНСИПӢОИ ОН

ӢуӢуку озодиҳои инсон ва шаҳрвандро вобаста ба омилҳои гуногун тасниф менамоянд. Тасниф қардани ӢуӢуку озодиҳои инсон ва шаҳрванд пеш аз ҳама барои осонтар намудани омӯзиши онҳо мебошад. Ин ӢуӢуқҳоро вобаста ба соҳаи муносибатҳои ҷамъиятӣ ба ӢуӢуку озодиҳои шахсӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ҷудо мекунанд. Вобаста ба ин омил ӢуӢуқҳое, ки ба гуруҳи шахсӣ дохил мешаванд, инҳоянд: ӢуӢуқ ба ҳаёт, озодии вичдон, дахлнопазирии шахсият, озодии ҳаракат ва интиҳоби маҳалли зист, озодӣ аз шиканҷа, озодӣ ва дахлнопазирии мукотибот, ӢуӢуқ ба ҳимояи судӣ ва ғ. Ба гуруҳи ӢуӢуку озодиҳои сиёсӣ бошад, ӢуӢуқ ба иштирок қардан дар ҳаёти сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ, ӢуӢуқ ба интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, ӢуӢуқ ба муттаҳид шудан, озодии суҳан ва иброи ақида, ӢуӢуқ ба мурочиат дохил мешаванд. ӢуӢуку озодиҳои асосии иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ инҳоянд: ӢуӢуқ ба моликият, ӢуӢуқ ба манзил, ӢуӢуқ меҳнат ва интиҳоби касб, ӢуӢуқ ба озодии

фаъолияти иқтисодӣ ва соҳибкорӣ, ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ, ҳуқуқ ба ташкили оила, ҳифзи модарӣ ва кӯдакӣ, ҳуқуқ ба таҳсил, ҳуқуқ ба истироҳат, ҳуқуқ ба иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ ва ғ.

Инчунин ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандро вобаста ба дигар омилҳо низ тасниф менамоянд, ки маъмултарини онҳо инҳоянд:

- вобаста ба дараҷаи фардиқунонӣ ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва ҳуқуқу озодиҳои шаҳрванд;

- вобаста ба ҳаёти субъективӣ ба ҳуқуқу озодиҳои инфиродӣ ва коллективӣ;

- вобаста ба имконияти маҳдуднамоӣ ба ҳуқуқу озодиҳои мутлақ ва нисбӣ;

- вобаста ба замони расман эътирофнамоӣ ба ҳуқуқу озодиҳои насли яқум, насли дуҷум ва насли сеҷум ҷудо менамоянд.

Ҳангоми омӯзиши фанни ҳуқуқи инсон тасниф намудани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд вобаста ба соҳаҳои муносибатҳои ҷамъиятӣ ба роҳбарӣ гирифта мешавад. Чунки ҳам санадҳои меъёрии ҳуқуқии миллӣ ва ҳам санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ҳангоми муқаррар намудани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд маҳз аз ҳамин омили таснифот истифода намудаанд ва донишҷӯи ин истифодаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии миллӣ ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалиро осон менамояд.

Вобаста ба ин мафҳум ва моҳияти ҳуқуқу озодиҳои шахсӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ омӯхта шуда, ҳар як ҳуқуқе, ки ба ин гуруҳи ҳуқуқу озодиҳо дохил мешавад, дар алоҳидагӣ омӯхта мешавад.

Принсипҳои ҳуқуқи инсон ҳамчун асосҳои пешбаранда ҳангоми муқаррар намудани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд омӯхта мешавад. Ин принсипҳо ҳам дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва ҳам дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ мустақкам шудаанд.

МАВЗҶИ 3. АСОСҶОИ МАҶДУДСОЗИИ ҶУҚУҚУ ОЗОДИҶОИ ИНСОИ ВА ШАҶРВАНД

Мафҳуми маҳдудсозии ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, мақсади маҳдудсоӣ, асосҳои маҳдудсоӣ, ҳуқуқу озодиҳои, ки дар ягон ҳолат маҳдуд карда намешаванд. Сарчашмаҳои маҳдуд намудани ҳуқуқу озодиҳо. Талабот ҳангоми маҳдуд намудани ҳуқуқу озодиҳо пешбинӣ карда мешаванд. Маҳдудкуниҳо бояд дар асоси қонун бошанд, мақсади ҳуқуқӣ дошта бошанд ва дар ҷомеаи демократӣ зарур бошанд.

Маҳдуд кардани ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шахрванд танҳо ба мақсади таъмини ҳуқуқ ва озодии дигарон, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конституционӣ ва тамомияти арзии ҷумҳури раво дониста мешавад.

Мувофиқи илм ва амалияи ҳуқуқи инсон маҳдуд кардани ҳуқуқи инсон ва озодии ӯ чораи истисноие мебошад, ки ба мақсадҳои номбурда иҷозат дода мешавад. Маҳдудсозиро танҳо мақомоти давлатӣ метавонад татбиқ намояд. Яъне он чораи қонунии аст ва аз ҷониби мақомоти давлатӣ татбиқ мегардад.

МАВЗҶИ 4. САРЧАШМАҲОИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳуми сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон, яъне он санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки дар он бевосита меъёрҳо оид ба ҳуқуқи озодиҳои алоҳидаи инсон ва шахрванд мустақкам гардидаанд. сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон милли (доҳилидавлатӣ) байналмилалӣ мешаванд. Ба сарчашмаҳои миллии ҳуқуқи инсон Конститутсия, қонунҳои конституционӣ, қонунҳо, санадҳои зерқонунӣ доҳил шуда, ба сарчашмаҳои байналмилалӣ санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, аз ҷумла эълomiaҳо, паймонҳо, конвенсияҳо ва дигар намуди шартномаҳои байналмилалӣ шомиланд. Дар доҳили давлати Ҷумҳурии Тоҷикистон, албатта танзимгари муносибатҳои ҷамъиятӣ оид ба ҳуқуқи инсон сарчашмаҳои милли ба шумор мераванд. Аммо ҷун Тоҷикистон узви ҷудонашавандаи ҷомеаи ҷаҳонӣ эътироф шудааст, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ низ ба сифати сарчашмаҳои ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф шудаанд. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, қисми таркибии низоми ҳуқуқии ҷумҳуриро ташкил медиҳанд. Агар қонунҳои ҷумҳурӣ ба санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофшуда мутобиқат нақунанд, меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ амал меқунанд.

МАВЗҶИ 5. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ШАХСӢ

Мафҳуми ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ, тафовут миёни ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ ва дигар гуруҳи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд, хусусиятҳои ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ, кафолатҳои ин гуруҳи ҳуқуқҳо ва механизми амалигардонии онҳо. Ҳуқуқи озодиҳои, ки ба гуруҳи ҳуқуқи озодиҳои шахсии инсон ва шахрванд доҳил мешаванд. Ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ аз шиканча, ҳуқуқ ба даҳлнопазирии шахсият ва даҳлнопазирии манзил, озодии вичдон ва эътиқод, озодии ҳаракат ва интиҳоби маҳалли зист, ҳуқуқ ба ҳимояи судӣ ва ёрии ҳуқуқӣ. Ҳуқуқҳои шахсии инсон ба

инсон аз лаҳзаи таваллуд таллуқ дошта, онҳо аз табиати инсон бармеоянд. Онҳо ба ҳар як инсон новобаста аз шахрвандӣ мансубанд. Ҳадафи ҳуқуқу озодихоӣ шахсӣ ба ҳар як инсон ва шахрванд таъмин намудани имконияти узви ҷомеаи инсонӣ будан ва амнияти шахсии ӯ аз ҳар гуна даҳолати ғайриқонунӣ мебошад.

МАВЗҶИ 6. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ СИЁСӢ

Мафҳуми ҳуқуқу озодихоӣ сиёсӣ, тафовут миёни ҳуқуқу озодихоӣ сиёсӣ ва дигар гуруҳи ҳуқуқу озодихоӣ инсон ва шахрванд, хусусиятҳои ҳуқуқу озодихоӣ сиёсӣ, қафолатҳои ин гуруҳи ҳуқуқҳо ва механизми амалигардонии онҳо. Ҳуқуқу озодихоӣ, ки ба гуруҳи ҳуқуқу озодихоӣ сиёсии инсон ва шахрванд дохил мешаванд. Ҳуқуқ ба иштирок қардан дар ҳаёти сиёсӣ ва идорақонунӣ давлатӣ, ҳуқуқ ба интиҳоб қардан ва интиҳоб шудан, ҳуқуқ ба муттаҳид шудан, озодии суҳан ва иброси ақида, ҳуқуқ ба мурочиат.

Ҳуқуқу озодихоӣ сиёсӣ асосан ба инсон ҳамчун шахрванди давлат таллуқ дошта, омили шахрвандӣ ҳамчун талаботи асосии барқурдор будан аз ин ҳуқуқҳо ба шумор меравад. Ҳадафи ин гуруҳи ҳуқуқҳо таъмини имконияти шахрвандон оид субъекти қомилҳуқуқи равандҳои сиёсии кишвар ва ҳамчун узви қомилҳуқуқи ҷомеаи шахрвандӣ будан аст.

МАВЗҶИ 7. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ИҚТИСОДӢ

Мафҳуми ҳуқуқу озодихоӣ иқтисодӣ, тафовут миёни ҳуқуқу озодихоӣ иқтисодӣ ва дигар гуруҳи ҳуқуқу озодихоӣ инсон ва шахрванд, хусусиятҳои ҳуқуқу озодихоӣ иқтисодӣ, қафолатҳои ин гуруҳи ҳуқуқҳо ва механизми амалигардонии онҳо. Ҳуқуқу озодихоӣ, ки ба гуруҳи ҳуқуқу озодихоӣ иқтисодии инсон ва шахрванд дохил мешаванд. Ҳуқуқ ба молиқият, ҳуқуқ ба манзил, ҳуқуқ меҳнат ва интиҳоби қасб, ҳуқуқ ба озодии фаъолияти иқтисодӣ ва соҳибқорӣ.

Ҳуқуқу озодихоӣ иқтисодӣ асосан ба инсон ҳамчун иштирокчиӣ муносибатҳои иқтисодӣ тааллуқ дошта, ба ӯ имконият медиҳад, ки аз лиҳози таъминоти иқтисодӣ талаботҳои худро қонеъ қардонад ва шароити зиндагии худро хубтар намояд. Амалигардонии ин гуруҳи ҳуқуқҳо бештар ба ҳуди шахс вобаста дошта, фаъолияти мунтазам ва талоши ӯро талаб меқонад.

МАВЗЎИ 8. ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ ИҶТИМОӢ ВА ФАРҲАНГӢ

Мафҳуми ҳуқуқу озодиҳои иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, тафовут миёни ҳуқуқу озодиҳои иҷтимоиву фарҳангӣ ва дигар гуруҳи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, хусусиятҳои ҳуқуқу озодиҳои иҷтимоиву фарҳангӣ, кафолатҳои ин гуруҳи ҳуқуқҳо ва механизми амалигардонии онҳо. Ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дохил мешаванд. Ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ, ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ, ҳуқуқ ба ташкили оила, ҳифзи модарӣ ва кӯдакӣ, ҳуқуқ ба таҳсил, ҳуқуқ ба истироҳат, ҳуқуқ ба иштирок дар ҳаёти фарҳангӣ.

Ҳуқуқу озодиҳои иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ба инсон имконияти таъмин намудани шароити арзандаро фароҳам меоварад. Рушди маънавию ҷисмонии ҳар як шахс бештар аз амалигардонии ин гуруҳи ҳуқуқҳо вобастагии зиҷ дорад.

*Замимаи 17 ба
Қарори Шӯрои Ҷамоҳангсози
байниидоравӣ оид ба татбиқи
Барномаи таълим дар соҳаи
ҳуқуқи инсон барои солҳои
2013-2020, аз 5.12.2014, №4*

**БАРНОМАИ
ТАЪЛИМӢ АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»
БАРОИ СИНФИ 11 МАКТАБҲОИ
ТАҲСИЛОТИ УМУМӢ**

НАҚШАИ МАВЗЎЪҲО

№	Номгӯи мавзӯҳо	Лексионӣ	Семинарӣ	Умумӣ
1	Глобализатсия ва масъалаи ҳуқуқи инсон			4
2	Созмонҳои байналмилалӣ соҳаи ҳуқуқи инсон			2
3	Ҳуқуқҳои кӯдак			4
4	Ҳуқуқҳои занон, баробарии гендерӣ. Ҳуқуқҳои репродуктивӣ озодихои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо			4
5	Ҳуқуқҳои шахсони дорои имкониятҳои маҳдуд			4
6	Ҳуқуқҳои аққалиятҳои миллӣ			2
7	Ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо			4
8	Ҳуқуқҳои гурезаҳо ва муҳоҷирони иҷборӣ			2
9	Фарҳанги ҳуқуқҳои инсон ва ҳуқуқи фарҳангӣ			2
10	Ҳуқуқи мурочиат ба мақомоти давлатӣ. Тартиби баррасии мурочиати шаҳрвандон			2
11	Ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ. Ҳуқуқи инсон ҳангоми дастгиркунӣ, нигоҳдошти муваққатӣ ва ҳабси пешакӣ. Ҳуқуқ ба ҳимоя ва расонидани ёри ҳуқуқӣ			2
12	Ҳуқуқи озодӣ ва уҳдадорӣҳои маҳкумшудагон			2
	Ҷамагӣ			34

МАВЗЀИ 1. ГЛОБАЛИЗАТСИЯ ВА МАСЪАЛАИ ХУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳум ва моҳияти «глобализатсия» (чаҳонишавӣ). Масъалаҳои глобалии чаҳони имрӯза. Чаҳон ва амният. Нигоҳдории муҳити зист. Корпоратсияҳои трансмиллӣ ва мамлакатҳои чаҳони сеюм. Асри XXI – асри технологияҳои иттилоотӣ. Масъалаи ҷойгиршавии аҳоли. Тарафҳои мусбӣ ва манфии глобализатсия. Ҷомеаи чаҳонӣ. Хуқуқи инсон чун соҳаи ифодаи манфиатҳои миллии давлатҳо ва манфиатҳои ҷомеаи чаҳонӣ. Ҷумҳурии Тоҷикистон – ҷузъи ҷомеаи чаҳонӣ. Таъсири ҷараёни глобализатсия ба масъалаи хуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ифротгарой (экстремизм) ва масъалаи ҳимояи хуқуқи инсон. Мафҳуми «ифротгарой». Хусусиятҳои хос ва намудҳои ифротгарой. Ифротгароии сиёсӣ. Ифротгароии динӣ. Гурӯҳбандиҳои тундмизоч (радикалӣ). Терроризм. Фаъолияти ғайриқонунии созмонҳои моҳияти ифротгароидошта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Конститутсия ва қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хусуси поймол гардидани хуқуқи инсон аз тарафи созмонҳои моҳияти ифротгарой дошта.

Масъалаҳои экологӣ ва хуқуқи инсон. Масъалаҳои глобалии экологӣ ва хуқуқи инсон. Тағйири иқлим ва ифлосшавии муҳити зист. Масъалаҳои нигоҳдории минтақаҳои табиӣ ҳифзшаванда. Нақши қарордоҳҳои Киото ва асноди дигари байналмилалӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Амалиёти «Об барои ҳаёт». Хуқуқи инсон дар соҳаи амнияти экологӣ. Нақши созмонҳои байналмилалӣ ва миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи хуқуқи экологии инсон ва шаҳрванд.

Демография ва хуқуқи инсон. Афзоиши аҳоли дар чаҳон.

Нигоҳдории тандурустӣ ва хуқуқи инсон.

Вазъи хуқуқи шахсони дорои ВНМО, мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва мубталои касалиҳои руҳӣ.

Мафҳуми «хуқуқи дастачамъӣ» Хуқуқи дастачамъӣ – хуқуқи насли сеюм. Хусусиятҳо ва намудҳои хуқуқи дастачамъӣ. Таносуби хуқуқҳои инфиродӣ ва хуқуқҳои дастачамъӣ. Хуқуқи халқҳо ба худмуайянқунӣ. Хуқуқ ба инкишофи инсонӣ.

МАВЗЀИ 2. СОЗМОНҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ СОҲАИ ХУҚУҚИ ИНСОН

Мафҳуми созмонҳои байналмиалӣ дар соҳаи хуқуқи инсон ва намудҳои онҳо. Хусусиятҳои фаъолияти созмонҳои

байналмилалии соҳаи ҳуқуқи инсон. Намояндагии созмонҳои байналмилали оид ба ҳифзи ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ҳамкориҳои мақомоти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, созмонҳои ғайриҳукумати ва байналмилалии ҳуқуқи инсон.

БР СММ – Барномаи Рушди СММ. ЮНИСЕФ – Хазинаяи кӯдакони СММ. СММ-ЗАНОН – Хазинаяи СММ оид ба рушд ба маънафиати занҳо. ТБМ (МОТ) – Ташкилоти байналмилалии меҳнат. ТБМ (МОМ) – Ташкилоти байналмилалии муҳоҷират. ИКОГ СММ (УВКПЧ ООН) – Идораи Комиссари Олии СММ оид ба ҳуқуқи инсон. САҲА (ОБСЕ) Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо. КБСС (МККК) – Комитети байналмилалии Салиби Сурх.

МАВЗҶИ 3. ҲУҚУҚҶОИ КӯДАК

Ҳуқуқи кӯдак. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи кӯдак. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи кӯдак. Масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи кӯдак.

Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак. Ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии кӯдак. Ҳимояи кӯдак аз зӯрварӣ ва истисмор. Баррасии парвандаҳои судӣ бо иштироки кӯдакон. Кӯдакон дар низомии адлияи ноҳолигон.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзанд».

МАВЗҶИ 4. ҲУҚУҚҶОИ ЗАНОН. БАРОБАРИИ ГЕНДЕРӢ. ҲУҚУҚҶОИ РЕПРОДУКТИВӢ

Ҳуқуқи занон. Баробарии гендерӣ ва манъи таъбири занон. Мафҳумҳои «гендер» ва «баробарии гендерӣ». Манъи маҳдудкунӣ аз рӯи нишонаҳои ҷинсӣ. Нақши зан дар оила ва ҷомеа. Иштироки занон дар хизмати давлатӣ ва сиёсат.

Мафҳуми «зӯрварӣ». Манъи ҳамаи намудҳои зӯрварӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи занон: санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи занон.

Ҳуқуқҳои репродуктивӣ.

Конвенсияи СММ дар бораи барҳам додани ҳамаи шаклҳои таъбир нисбати занон.

Кафолатҳои татбиқ ва ҳимояи ҳуқуқҳои занон дар Конститутсия ва қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» (с.2013).

МАЗЪӢИ 5. ӲУҚУҚӲОИ ШАӲСОНИ ДОРОИ ИМКОНИЯТӲОИ МАӲДУД

Мафхуми «шахсони имконияташон маӲдуд». Гурӯхҳои шахсони имконияташон маӲдуд. Ӳуқуқи шахсони имконияташон маӲдуд. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маӲдуд. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони имконияташон маӲдуд. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи шахсони имконияташон маӲдуд.

Вазъи ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО. Ӳуқуқ ва имтиёзҳои шахсони дорои ВНМО. МаӲдудкунии ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО. Ӳавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шахсони дорои ВНМО.

Вазъи ҳуқуқии шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ. Ӳуқуқи имтиёзҳои шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ. МаӲдудкунии ҳуқуқи шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ. Ӳавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шахсони мубталои касалиҳои венерикӣ, сироятшаванда ва касалиҳои рӯҳӣ.

Ӳуқуқи уҳдадорихоӣ асосии шахсон дар муассисаҳои табобати маҷбурий. Стандартҳои санитарӣ-гиғиениӣ нигоҳдошти шахсон дар муассисаҳои психиатрӣ ва дигар ҷойҳои маӲдудкунии озодӣ. Ӳуқуқи истеъмолкунандагони маводи муҳаддир ва дигар гурӯхҳои маргиналӣ. МаӲдудкунии ҳуқуқи шахсон дар муассисаҳои табобати маҷбурий. Ӳавобгарӣ барои вайрон кардани ҳуқуқи шахсон дар муассисаҳои табобати маҷбурий.

Вазъи ҳуқуқи шахсони аз ҷониби суд ғайриқобилиамал эътирофшуда.

МАЗЪӢИ 6. ӲУҚУҚӲОИ АҚАЛИЯТӲОИ МИЛЛӢ

Мафхумҳои «аққалият» ва «аққалиятҳои миллӣ». Гурӯхҳои аққалият. Аққалиятҳои этникӣ, миллӣ, динӣ. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи аққалиятҳои миллӣ. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи аққалиятҳои миллӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи аққалиятҳои миллӣ.

Конвенсияи СММ доир ба барҳамзании таъбизи наҷодӣ.

Ӳимояи манфиатҳо ва ҳуқуқҳои аққалиятҳои миллӣ дар Ӳумхурии Тоҷикистон. Кафолатҳои татбиқи ҳуқуқҳои аққалиятҳои миллӣ. Ӳуқуқ ба истифодаи озодонаи забони модарӣ ва фарҳанг. Иттиҳодияҳои миллии Ӳумхурии Тоҷикистон. Манъи

тарғиби наждӣ, миллий ва динӣ. Тачрибаи ҳалли масъалаҳои ақолиятҳои миллий ва аҳамияти он дар идораи давлат.

МАВЗҶИ 7. ҲУҚУҚҶОИ МУҲОЧИРОНИ МЕҲНАТӢ ВА АЪЗОИ ОИЛАИ ОНҲО

Мафҳумҳои «муҳочират», «муҳочирати меҳнатӣ», «муҳочири меҳнатӣ», «аъзои оилаи муҳочири меҳнатӣ». Ҳуқуқи уҳдадорҳои муҳочирони меҳнатӣ. Хусусияҳои таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Тартиби амалӣ намудани муҳочирати дохилӣ ва муҳочирати экологӣ. Мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ваколатҳои мақомоти ваколатдор оид ба идораи равандҳои муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Фиристодани коргарон барои кор ба хориҷа. Шартномаи (қарордоди) меҳнатӣ.

Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ.

Конвенсияи байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи ҳамаи муҳочирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо.

Кафолат ва ҳимояи ҳуқуқҳои муҳочирони меҳнатӣ аз Тоҷикистон тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қонунгузориҳои мамлакатҳои қабулқунандаи муҳочирони меҳнатӣ.

МАВЗҶИ 8. ҲУҚУҚҶОИ ГУРЕЗАҲО ВА МУҲОЧИРОНИ ИҶБОРӢ

Мафҳумҳои «гуреза» ва «муҳочири иҷборӣ». Асосҳои муайян кардани мақоми онҳо. Гурезаҳо ва муҳочирони иҷборӣ ҳамчун гурӯҳҳои ба ҳимоя эҳтиёҷманди аҳоли. Хусусиятҳои таъмини ҳуқуқи гурезагон. Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи гуреза. Шаҳодатномаи гуреза. Санадҳои байналмилалӣ ва миллии таъмини ҳуқуқи гурезагон.

Конвенсияи СММ оид ба мақоми гурезаҳо ва масъалаҳои ҳимояи ҳуқуқҳои онҳо.

Тартиби репатриант, муҳочирони иҷборӣ, реэмигрант эътироф кардани ашхос. Муҳочирати оилавии шаҳрвандони хориҷӣ. Муҳочирати коллективонаи шаҳрвандон. Тартиби ҳиҷрати муҳочирони хориҷӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ҳуҷчатҳои тасдиққунандаи ҳуқуқи истиқомати доимии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Асосҳои ҳуқукии рад намудани додани иҷозат барои истиқомат ва шаҳодатномаи шахси бешаҳрванд.

Кафолатҳои ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои гурезаҳо ва муҳоҷирони иҷборӣ дар қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон.

МАВЗҶИ 9. ФАРҲАНГИ ҲУҚУҚҶОИ ИНСОН ВА ҲУҚУҚИ ФАРҲАНГӢ

Мафҳумҳои «фарҳанг», «фарҳанги ҳуқуқи инсон», «фарҳанги ҳуқуқӣ». Унсурҳои таркибии фарҳанги ҳуқуқҳои инсон. Эҳтироми ҳуқуқи инсон ва озодиҳои асосӣ, арзиши қадри инсонӣ. Шуури ҳуқуқӣ. Эҳтиром ва фаҳмиши тафовутҳои фарҳангӣ. Муносибатҳои ҳуқуқӣ. Қонуният. Тартиботи ҳуқуқӣ. Ҷавобгарии ҳуқуқӣ. Эътиром ва риояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ҳамчун асоси фарҳанги ҳуқуқӣ. Таносуби фарҳанги ҳуқуқи инсон ва фарҳанги ҳуқуқӣ.

МАВЗҶИ 10. ҲУҚУҚИ МУРОҶИАТ БА МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ. ТАРТИБИ БАРРАСИИ МУРОҶИАТИ ШАҲРВАНДОН

Мафҳум ва моҳияти муроҷиат ба мақомоти давлатӣ. Муроҷиатҳои инфиродӣ ва коллективӣ, хаттӣ ва шифоҳӣ. Намудиҳои муроҷиатҳо: таклиф, ариза, шикоят.

Тартиби овардани шикоят нисбати санадҳои мақомоти давлатӣ ва ғайришахсонӣ мансабдори давлатӣ.

Талаботе, ки нисбати муроҷиатҳо пешниҳод мегардад. Муҳлати баррасии муроҷиатҳо. Ҳуқуқҳои муроҷиаткунанда. Вазифаҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо оид ба баррасии муроҷиатҳо.

Кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқии таъмини муроҷиати шаҳрвандон: Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муроҷиати шаҳрвандон», Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воқуниши шахсонӣ мансабдор ба маводҳои танқидӣ ва таҳлилии воситаҳои ахбори омма» №622.

Ҷавобгарӣ барои риоя накардани меъёрҳои қонунгузорӣ дар бораи муроҷиати шаҳрвандон.

МАВЗЎИ 11. ҲУҚУҚИ ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТИ СУДӢ. ҲУҚУҚИ ИНСОН ҲАНГОМИ ДАСТГИРКУНӢ, НИГОҲДОШТИ МУВАҚҚАТӢ ВА ҲАБСИ ПЕШАКӢ. ҲУҚУҚ БА ҲИМОЯ ВА РАСОНИДАНИ ЁРИИ ҲУҚУҚӢ

Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқи дастрасӣ ба адолати судӣ. Ҳуқуқ ба муурофияи одилона ва ошкорои парванда аз тарафи суди босалоҳият, мустақил ва беғараз, ки тибқи қонун таъсис ёфтааст. Риояи принципҳои мубоҳисавӣ ва баробарҳуқуқии тарафаҳо. Ҳуқуқи иштироқи шахрванд дар ҳамаи марҳилаҳои судӣ. Ҳуқуқ бо истифода аз забони модарӣ ҳангоми муурофияи судӣ. Ҳуқуқ ба баррасии парванда аз ҷониби суде, ки тибқи қонун парванда ба он тобеъияти судӣ дорад. Ҳуқуқи иштироқи шахсии шахрванд дар баррасии парвандаи вай дар суд.

Мафҳум, асосҳо ва тартиби дастгир кардани шахс. Ҳуқуқҳои шахси дастгиршуда. Шароити нигоҳдории шахси дастгиршуда. Хабар додан дар бораи дастгиркунӣ.

Тартиб ва асосҳои ба ҳабс гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда. Ҳуқуқҳои шахсоне, ки нисбати онҳо ҷораи пешгири дар намуди ба ҳабс гирифтани татбиқ шудааст: ҳуқуқ ба ҳимоя ва истифода аз ёрии ҳуқуқи; ҳуқуқу вазифаҳои ҳимоятгар, мулоқот бо ҳешовандон ва дигар шахсон, ҳуқуқ ба амниятӣ шахсӣ, ба мукотиба, фиристодани таклиф ва арзу шикоят, таъминот бо ҳӯроқи ройгон, таъминоти моддию маишӣ ва тиббию санитарӣ, гирифтани фириста, дастовез, маблағҳои пулӣ ва ғайра. Шароити нигоҳдории шахсоне, ки нисбати онҳо ҷораи пешгири дар намуди ба ҳабс гирифтани татбиқ шудааст.

Тартиби дастгир кардан ва ҳабси ноқилиғон. Ҳамчун ҷораи истисноӣ барои содир намудани ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин ба ҳабс гирифтани ноқилиғ. Иштироқи ҳатмии омӯзгор ва раваншинос ҳангоми пурсиши ноқилиғ. Иштироқи намояндаи қонунии ноқилиғ дар рафти тафтишоти пешакӣ. Иштироқи ҳатмии ҳимоятгар дар пешбурди парвандаи ҷиноятӣ нисбати ноқилиғ.

МАВЗЎИ 12. ҲУҚУҚУ ОЗОДӢ ВА УҲДАДОРИҲОИ МАҲКУМШУДАГОН

Мафҳуми маҳкумшуда. Асосҳои вазъи ҳуқуқии маҳкумшуда.

Ҳуқуқҳои асосии маҳкумшуда: гирифтани иттилоии ҳаттӣ оид ба тартиб ва шартҳои адои ҷазо; ба муносибати эҳтиромонаи қормандони муассиса ё мақоми иҷроқунандаи ҷазо; мууроҷиат (ариза, шикоят) ба мақомоти марбута; мукотиба; ҳифзи саломатӣ; гирифтани нафақа ва кӯмакҳои иҷтимоӣ; мулоқот (кутоҳмуддат ва

дарозмуддат) бо аъзои оила ва хешовандон; ба амният, ҷои хоб, хӯрок, либос, дастовез ва фириста.

Уҳдадориҳои асосии маҳкумшуда: талаботи қонунро, ки тартиб ва шартҳои адои ҷазоро муайян менамояд ва дигар санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқиро риоя кардан; талаботи қонунан асоснокбудаи маъмурияти муассисаро иҷро намудан; нисбат ба дигар маҳкумшудагон хушмуомила будан ва дигарҳо.

Санадҳои байналмилалӣ оид ба маҳкумшудагон: Эъломияи умумичаҳони ҳуқуқи инсон (с.1948); Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (с.1966); Конвенсияи зидди шиканча ва дигар намудҳои муносибат ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ва таҳқиркунандаи шаъну шараф (с.1984); Қоидаҳои ҳадди ақали муносибат бо маҳбусон СММ (с.1957).

Санадҳои миллӣ оид ба маҳкумшудагон: Конститутсияи ҚТ (м.18); Кодекси иҷроӣ ҷазои ҷиноятии ҚТ (с.2001); Қонуни ҚТ «Дар бораи системаи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ» (с.2004) ва дигарҳо.

АДАБИЁТ:

1. Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 ноябри соли 1994. Душанбе, 2016.
2. Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи адвокатура» аз 4 ноябри соли 1995, №110//Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1995, №21, мод. 249; соли 2001, № 7, мод. 487; соли 2006, №3, мод. 144.
3. Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 25 июли соли 2005 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2005, №7, мод. 398.
4. Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Суди конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон» № 1083 аз 26 июли соли 2014.
5. Қонуни Конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» № 1084 аз 26 июли соли 2014.
6. Қонуни ҚТ «Дар бораи маводи доруворӣ ва фаъолияти фармасевтӣ» аз 6.08.2001с., №39.
7. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии хизматчиёни ҳарбӣ» аз 1 марти соли 2005, №90.
8. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» аз 10 майи соли 2002 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2002, №4, қисми 1, мод. 305.
9. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Кушунҳои сарҳади Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 1 марти соли 2005, №82 //Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2005, №3, мод. 121; соли 2008, №3, мод.186.
10. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20 марти соли 2008 //Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2008, № 3, мод.183.
11. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи матбуоти даврӣ ва дигар воситаҳои ахбори омма» аз 19 марти соли 2013 / Маҷмӯаи санадҳои меъриии ҳуқуқии Тоҷикистон дар соҳаи воситаҳои ахбори омма. – Душанбе: «Нашриёти Бухоро», 2014. – 408 с.
12. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17 майи соли 2004, № 41 //Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2004, №5.
13. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мубориза бар зидди терроризм» аз 16 ноябри соли 1999, №845 (Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1999, №11, мод. 275; соли 2005, № 3, мод. 116; соли 2007, №5, мод.355; соли 2008, №10, мод.802; соли 2012,№8,мод.816; соли 2013,№6,мод.407).

14. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кӯмак ба қурбонӣҳои савдои одамон» № 1096 аз 26 июли соли 2014.
15. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳимояи давлатии иштирокчиёни муҳофизати судии ҷиноятӣ» аз 29 декабри соли 2010 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2010, №12, мод. 806.
16. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 1 августи соли 1997, №481 (Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1997, №15-16, мод. 254; № 23-24, мод. 333; соли 2001, № 4, мод. 197, 203; соли 2002 № 4, ғ.1, мод. 200; соли 2005, № 7, мод. 403; соли 2006, №11, мод. 470; соли 2008, №10, мод.801; соли 2009, № 3, мод. 94).
17. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи силоҳ» аз 19 марти соли 2013, №939 //Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2013, №3, мод. 182.
18. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда» аз 28 июни соли 2011, № 720.
19. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадорӣ умумии ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» аз 29 ноябри соли 2000, №30 //Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2000, №11, мод.539; соли 2003, № 4, мод.146; № 8, мод. 461; соли 2004, № 2, мод.50; № 7, мод. 464; соли 2005, №3, мод. 117; соли 2006, №11, мод. 467; соли 2007, №7, мод. 659; соли 2010, №7, мод. 542; мод. 553; соли 2012, №12 қ1, мод.1014.
20. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ» аз 25 марти соли 2011 № 687//Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2011, №3, мод. 155.
21. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» аз 5 марти соли 2007, №233 //Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2007, №3, мод. 166, №6, мод. 429; соли 2010, №3, мод.158; соли 2011, №6, мод. 452; соли 2012, №8, мод.834 ; №12қ1, мод.1008; соли 2013, №7 мод., 542; №12, мод.905.
22. Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 1999, № 9. – мод. 68.
23. Кодекси муҳофизати ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 декабри соли 2009. Душанбе, 2010.
24. Кодекси рафтори шахсони мансабдор оид ба дастгирии тартиботи ҳуқуқӣ аз 17 декабри соли 1979 // Маҷмӯаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ ва миллии зидди шиканча. Душанбе, 2013.

25. Қоидаҳои ҳадди ақали муносибат бо махбусон аз 31 июли соли 1957 // Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузори миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 3. Душанбе, 2010.
26. Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои таъбиз нисбати занон аз 18 декабри соли 1979 / Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузори миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 1. Душанбе – 2010.
27. Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак аз 20 ноябри соли 1989 // Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузори миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 1. Душанбе, 2010.
28. Конвенсия оид ба ҳуқуқи маъҷубон аз 13 декабри соли 2006 / Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузори миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 1. Душанбе – 2010.
29. Конвенсияи байналмилалӣ дар бораи барҳам додан тамоми шаклҳои таъбизи наҷодӣ аз 21 декабри соли 1965 / Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузори миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 1. Душанбе – 2010.
30. Конвенсияи байналмилалӣ дар бораи ҳимояи ҳуқуқи ҳамаи қорғарони муҳочир ва аъзоёни оилаи онҳо аз 18 декабри соли 1990 // Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузори миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 1. Душанбе, 2010.
31. Конвенсияи дар бораи мақоми гурезаҳо аз 28 июли соли 1951 / Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузори миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 7. Душанбе – 2010.
32. Конвенсияи зидди шиканҷа ва дигар намудҳои муносибат ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ва таҳқиркунандаи шаъну шараф аз 10 декабри соли 1984 / Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузори миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 1. Душанбе, 2010.
33. Азаров А., Ройтер В., Хюфнер К. Права человека: Международные и российские механизмы защиты. М., 2003.
34. Асосҳои давлат ва ҳуқуқ (васоити таълимӣ). // Нодиров Ф.М., Шарипов Т.Ш., Қодиров Ҷ.Ш. – Душанбе: «ДДМТ», 2007. – 140с.
35. Асосҳои давлат ва ҳуқуқи Тоҷикистон. Маҳмудов М.А., Раҳимов М.З. – Душанбе: «Ирфон», 2006. – 200с.
36. Асосҳои фаъолияти гумрукӣ. М. Оймаҳмадов. – Душанбе, 1997.
37. Байцова В.В. Служба защиты прав человека и гражданина. Мировой опыт. М., 1996.
38. Беломестных Л.Л. Права человека и их защита. В 3 т. Том 1. - М., 2003.
39. Бережнов А.Г. Права личности: некоторые вопросы теории. М., 1991.

40. Глухарева Л.И. Права человека. Альбом схема. М., 2000.
41. Гусев А.Д., Яскевич Я.С. Права человека. Учебное пособие. М., 2002.
42. Диноршоев А.М. Права человека – Душанбе, 2010. 336 с.
43. Диноршоев А.М., Сафаров Б.А. Формирование идей прав человека в Таджикистане: история и современность: монография / Диноршоев А.М., Сафаров Б.А.; Волгоградский филиал ФГБОУ ВПО «Российская академия народного хозяйства и государственной службы». Волгоград: Изд-во Волгоградский филиал ФГБОУ ВПО РАНХиГС, 2014. – 296 с.
44. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. – М., 1950. – 44с.
45. Жуйков В.М. Судебная защита прав граждан и юридических лиц. М., 1997.
46. Защита прав человека как функция и обязанность милиции. Учебно-методическое пособие. Душанбе: Республиканское бюро по правам человека и соблюдения законности, 2005.
47. Зотов А.Т. Права и свобода человека. Учебное пособие. М., 1996.
48. Имомов А. Ҳуқуқи конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Китоби дарсӣ. Душанбе, 2004. – 400с.
49. Имомов А. Шахсият, ҳуқуқ ва вазифаҳои ӯ. – Душанбе, 1985.
50. Искандаров З.Х. Ҳуқуқи инсон ва механизми миллии ҳимояи он. – Душанбе: «Эҷод», 2007. – 136с.
51. Искандаров З.Х. Прокуратура и государственная защита прав и свобод человека и гражданина в уголовном процессе. // Государство и право. – Душанбе, 2005. – № 3. – С. 67-78.
52. Исоев М.Ш., Каримов Ф.К., Юсуфов А. Назорати прокурорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе: «Эҷод», 2005. – 728с.
53. Карманный справочник для сотрудников ОВД: право человека и гуманитарные принципы. Под общ. ред. В.Я. Кикотя. Смоленск, 2003.
54. Карташкин В.А. Права человека в международном и внутригосударственном праве. М., 1995.
55. Ковалёв М. И. Право на жизнь и на смерть. // Государство и право, № 7, 2002.
56. Кодекси иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 августи соли 2001 // Аҳбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2001, №7, мод. 505.
57. Красиков А.Н. Уголовно – правовая охрана прав и свобод человека в России. Саратов, 1996.
58. Лица, ищущие убежище и беженцы на границе Республики Таджикистан (Сборник нормативных актов). / Отв. ред.: д.ю.н.

- Менглиев Ш.М., к.ю.н. Хайдарова М.С. – Душанбе: РИА «Статус», 2003. – 106с.
59. Маҷмӯи ҳуҷҷатҳои байналмиллалӣ ва қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқҳои инсон (барои қонунҳои ҳифзи ҳуқуқ). – Душанбе: «Мастер-Принт», 2006. – 484с.
 60. Маҷмӯи принсипҳои ҳифзи шахсоне, ки боздошт мешаванд ва ё дар қадом шакле, ки набошад ҳаёти қарда мешаванд аз 9 декабри соли 1988 // Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмиллалӣ ва қонунгузориҳои миллии қарда 8 ҷилд. Ҷилди 3. Душанбе, 2010.
 61. Маҳмудов Маҳкам, Худоев Бахтиёр. Тафсири Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе: «ЭР-Граф», 2005. – 366с.
 62. Международное гуманитарное право и обеспечение прав человека в деятельности сотрудников правоохранительных органов. Учебно–практическое пособие. Под. ред. С.А. Дербичевой, В.П. Игнатова. Москва - Смоленск, 2001.
 63. Международные стандарты защиты прав беженцев (сборник документов). / Отв. ред.: д.ю.н. Менглиев Ш.М., к.ю.н. Хайдарова М.С. – Душанбе: РИА «Статус», 2003. – 216с.
 64. Мельникова Э.Б. Ювенальная юстиция: проблема уголовного права, уголовного процесса и криминологии. М., 2000.
 65. Михлин А.С. Способы применения смертной казни: история и современность. // Государство и право. 2004. №1.
 66. Муқимов Н.Н. Ҳуқуқи муаллиф (саволу ҷавоб). – Душанбе: «Маориф ва фарҳанг», 2004. – 160с.
 67. Насурдинов Э.С. Правовая культура: монография / Э. С. Насурдинов; [отв. ред. Ф.Т. Тахиров]. – М.: Норма, 2014. – 352 с.
 68. Насурдинов Э.С. Правовое воспитание и образование как факторы формирования правовой культуры в Республике Таджикистан: Монография. – Душанбе: ЭР-граф, 2014. – 184 с.
 69. Насурдинов Э.С. Проблемы формирования правовой культуры в условиях становления демократического государства в Таджикистане. – Душанбе: «Истеъдод», 2010. -196 стр.
 70. Новикова Л.А. Международно-правовая защита прав и основных свобод человека. Сборник. Ч.1,2. Орел, 1997.
 71. Нодиров Ф.М. Ҳуқуқ. Китоби дарсӣ барои донишҷӯёни факултаҳои иқтисодии мактабҳои олии. – Душанбе: «Деваштиҷ», 2007. – 404с.
 72. Ҳуқуқи байналмиллалӣ. Китоби дарсӣ. // Зери таҳрири д.и.х., проф. Менглиев Ш.М. – Душанбе, 2006.
 73. Ҳуқуқи граждони. Қисми I. Китоби дарсӣ. // Зери таҳрири Усмонов О.У. – Душанбе: «Матбуот», 2001. – 400с.

74. Ҳуқуқи граждани. Қисми II. Китоби дарси. // Зери таҳрири Усмонов О.У. – Душанбе: «Амри илм», 2003. – 500с.
75. Ҳуқуқи инсон. Китоби дарси. // Зери таҳрири умумии Маҳмудов М.А., Зиёев Т.Н., Холиқов А.Ф., Павленко Е.М. ва Сайфуллоев С. – Душанбе: «АВА», 2007. – 320с.
76. Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва конунгузории миллӣ дар ҳафт ҷилд. Мураттибон н.и.х. дотсент - Бобоев У.Х., н.и.х. дотсент - Диноршоев А.М., н.и.х.дотсент – Қодиркулов Ҳ.Р., н.и.х. дотсент – Раҷабов М.Н., Маҳмадиев Ф.А., Салихов З.И., Давлатова Ш.С. Душанбе – 2010.
77. Ҳуқуқи ҷиноятӣ (қисми махсус). Дастури таълимӣ. Мураттибон: Сатторов Ф.С., Азимов Н.Б., Мирзоаҳмедов Ф.А. – Душанбе: «Фурқат», 2005. – 176с.
78. Ҳуқуқи ҷиноятӣ (қисми умумӣ). Дастури таълимӣ. Мураттибон: Сатторов Ф.С., Насриддинов М.Н. – Душанбе: «Фурқат», 2004. – 120с.
79. Ойев Х. Хидмати давлатӣ: Китоби дарси барои донишҷӯёни мактабҳои таҳсилоти олии таҳассуси «Давлатшиносӣ». – Душанбе: «Маҳмадҷон», 2005. – 82с.
80. Оймаҳмадов М. Асосҳои фаъолияти гумрукӣ. – Душанбе, 1997.
81. Павленко Е.М. Формирование культуры прав человека и конституционного правосознания в современной России. Монография. – М.: Права человека. – 2008. – 184 с.
82. Паймони байналхалқӣ доир ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ аз 16 декабри соли 1966 / Маҷмӯи ҳуҷҷатҳои байналмиллалӣ ва конунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқи инсон (барои кормандони ҳифзи ҳуқуқ). Душанбе. 2006.
83. Паймони байналхалқӣ доир ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ аз 16 декабри соли 1966 //Маҷмӯи ҳуҷҷатҳои байналмиллалӣ ва конунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқи инсон (барои кормандони ҳифзи ҳуқуқ). Душанбе, 2006.
84. Петров А. Этаназия: проблема с неизвестными решениями. // Медицинская газета. 1999. № 65.
85. Права беженцев: Учебное пособие. Коллектив авторов. // Отв. ред. д.ю.н., проф. Менглиев Ш.М. – Душанбе, 2006. – 240с.
86. Права человека и вооруженные конфликты. Учебник для высших военных учебных заведений. Отв. ред. В.А. Карташкин. М., 2001.
87. Права человека и защита беженцев. Учебное пособие. УВКБ ООН. Женева, 1996.
88. Права человека и поддержание правопорядка. Пособие по правам человека для сотрудников полиции. ООН, Нью-Йорк – Женева, 1997.

89. Права человека. Для 11 класса. Под общей редакцией академика АН РТ, дотор юридических наук, профессора М.А.Махмудова. Душанбе: 2011, 276 с.
90. Права человека: Сборник международных и национальных документов в 8-ми томах. Составители к.ю.н. – Диноршоев А.М., Каримов Н.М., Бахриева Н.Б. Душанбе – 2009.
91. Принципи этикаи тиббӣ ба нақши кормандони тандурустӣ, хусусан ба духтурон тааллуқдошта, дар ҳифзи шахсони маҳбус ва дастгиршудагон аз шиканча ё муомила ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ё таҳқиқунандаи шаъну шараф аз 18 декабри соли 1982 // Маҷмуаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ ва миллии зидди шиканча. Душанбе, 2013.
92. Принципиҳои асосие, ки ба нақши шахсони амаликунандаи таъкиботи судӣ дахл доранд аз 27 август – 7 сентябри соли 1990 // Маҷмуаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ ва миллии зидди шиканча. Душанбе, 2013.
93. Раджабов М.Н. Гражданско-правовой статус иностранцев в Республики Таджикистан. Душанбе: «Ирфон», 2004. – 178с.
94. Раҷабов М.Н. Ҳуқуқи гумрукии Ҷумҳурии Тоҷикистон: Васоити таълимӣ. / Мухаррири масъул, ҳуқуқшиноси шоистаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор Ш.М. Менглиев. – Душанбе, 2001. – 185с.
95. Салимов Ҳалим. Ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (китоби дарсӣ). – Душанбе: «Ирфон», 2005. – 436с.
96. Сафаров Б. А., Шоев Ф. М. Маҷмуаи барномаҳои таълимӣ аз фанҳои кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ (васоити методӣ), - Душанбе: «Сино», 2012-312с.
97. Сафаров Б.А., Сафаров Д.С., Миралиев И.Қ., Саидов И.И. Ҳуқуқи инсон (дар нақшаҳо). Душанбе, “Баҳманруд” 2013. 207 с.
98. Сборник международных актов по правам человека. / Сборник для издания подготовили: Хамидов Х.Х., Надырова Ш.А., Додоев А.М. - Душанбе: «Конуният», 2001. – 564с.
99. Сборник международных документов и законодательства Республики Таджикистан по правам человека (для сотрудников правоохранительных органов). - Душанбе: РПГ «МАСТЕР принт», 2006. – 484с.
100. Тафсир ба Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон. / Мухаррири масъул Шарипов Ҳ.Ҳ. – Душанбе: «Глобус», 2006. – 880с.
101. Усмонов О., Махмудов М. Ҳуқуқи оилавии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Китоби дарсӣ. – Душанбе: «Сино», 1994. – 178с.

102. Фарҳанги ислоҳоти ҳуқук. Зери таҳрири д.и.х., профессор, узви вобастаи АИ ҚТ Маҳмудов М.А. – Душанбе: «ЭР-граф», 2004. – 600с.
103. Фарҳанги истилоҳоти ҳуқуқи инсон / Зери таҳрири н.и.х., дотсент Насурдинов Э.С. – Душанбе: “Эр-граф”, 2013. – 320 с.
104. Хартия экономических прав и обязанностей государств. Принятая Генеральной Ассамблеей ООН 12 декабря 1974 г.
105. Холиқов А.Ф. Мухтасар аз таърихи ҳуқуқи инсон. – Душанбе: «Маориф ва фарҳанг», 2007. – 92с.
106. Холиқов А.Г., Диноршоев А.М. Права человека. // Под ред. д.ю.н., проф. Холикова А.Г. – Душанбе, 2009. – 704с.
107. Холиқов А.Г., Диноршоев А.М., Сафаров Б.А. Права беженцев. // Под ред. д.ю.н., проф. Холикова А.Г. – Душанбе: «Виза», 2008. – 256с.
108. Худоёров Б.Т., Шонасридинов Н., Мукумова С.А. Тафсири Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон. / Мухаррири масъул н.и.х., дотс. Шонасридинов Н. – Душанбе: «Эл-граф», 2004. – 480с.
109. Шишкин Г. Дело об эвтаназии. // Эхо планеты. 2003. №19-20.
110. Шонасридинов Н., Бозоров Р.Б. Ҳуқуқи меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон (қисми умумӣ). Китоби дарсӣ. / Зери назари н.и.х., дотс. Шонасридинов Н. – Душанбе: «Сино», 2006. – 180с.
111. Шонасридинов Н., Нодиров Ф.М., Шарипов Т.Ш. Асосҳои давлат ва ҳуқук. Васоити ҳуқуқӣ. – Душанбе: «Сино», 1997. – 102с.
112. Энтин М.Л. Международные гарантии прав человека. М., 1997.
113. Эъломияи принсиҳои асосии адолати судӣ барои қабридаҳо аз ҷиноятҳо ва сӯистифода аз ҳокимият аз 29 ноябри соли 1985 // Маҷмӯаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ ва миллии зидди шиканча. Душанбе, 2013.
114. Эъломияи умумии ҳуқуқи башар аз 10 декабри соли 1948 / Маҷмӯи ҳуҷҷатҳои байналмилалӣ ва қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқи инсон (барои қонунҳои ҳифзи ҳуқуқ). Душанбе, 2006.
115. Адлия (централизованный банк правовой информации РТ)–Версия 6,0.

ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ ИНСОН ДАР
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

**ЛОИҲАИ
БАРНОМАҲОИ ТАЪЛИМӢ
АЗ ФАНИ «ҲУҚУҚИ ИНСОН»**

Ба чопаш 13.12.16 имзо шуд
Андозаи 60x80 1/16
Ҳаҷмаш 3,3 ҷузъи чопӣ
Супориши № 1
Адади нашр 100

ҶДММ “Абдулло ва Искандар К”

